

Inkom 2019-10-25
Dnr. 2.5.3-9608/2019

Ansökan om bidrag

Den som söker bidrag från utbildningsnämnden ska ha tagit del av nämndens anvisningar för bidrag till utomstående organisationer. Anvisningarna finns hos nämndsekretariatet och på <http://insynsverige.se/stockholm-utbildning>

Förvaltningen publicerar på <https://foretagsservice.stockholm/stod-till-foreningar-och-kulturaktorer/> sista dag för att ansöka om bidrag. Ansökan ska ha inkommit till utbildningsförvaltningen senast denna dag. Ansökningar som inkommit efter detta datum kommer att avvisas.

Vad avser ansökan?

☒ Verksamhetsbidrag ☐ Projektbidrag

Organisationens namn RFSU Stockholm	Organisationsnummer 802010-5964
Adress Alsnögatan 7, 116 41 Stockholm	Telefon 086920707
E-post stockholm@rfsu.se	Konto (plusgiro, bankgiro, eller bank) 5675-6158
Verksamhetsadress (om annan än ovan)	

Personuppgifter

Organisationens ordförande Lina Rengius Persson	
Adress Alsnögatan 7, 116 41 Stockholm	
E-post Lina.rengius-persson@rfsu.se	Telefon 086920707
Kassör Noah Elstad, Verksamhetschef	
Adress 086920707	
E-post Noah.elstad@rfsu.se	Telefon 086920707
Uppgiftslämnare (om annan än ordförande eller kassör) Malin Lorensen	
Funktion Projektledare sexualupplysning	
Adress Alsnögatan 7, 116 41 Stockholm	
E-post Malin.lorensen@rfsu.se	Telefon 0709307083

Belopp

Ange vilket belopp ni söker:

1 163 000kr

Verksamhet som ansökan avser

I ansökan ska det anges mål för verksamheten, målgrupper, aktiviteter och eventuella samarbetspartners.

Mål för verksamheten Att förebygga sexuellt våld samt främja ungas sexuella hälsa och egenmakt i Stockholm, genom att komplettera och stärka skolors sexualundervisning och värdegrundsarbete. Delmål 1. Hålla pass i samtycke och sexualupplysning i 150 grupper. Eleverna ges kunskap om sex, samtycke, normer och rättigheter och möjlighet att reflektera kring, och i förlängningen motverka, ojämställdhet, sexuella trakasserier och våld. Delmål 2. Kvalitetssäkra och utveckla existerande metoder enligt rekommendationer från den externa utvärderingen av vår sexualupplysning (med speciellt fokus på porr, ungas utsatthet på nätet samt hedersrelaterat våld och förtryck). Läs mer om detta delmål i bilaga 2, och se Utvärderingsresultaten i bilaga 3. Delmål 3. Utveckla vårt stöd för skolpersonal. Genom att komplettera fortbildningar för skolpersonal med helhetslösningar för skolor ämnar vi att, utöver att kunskapshöja, stötta skolor i att bygga en långsiktig infrastruktur kring sex och samlevnadsundervisningen samt integrera den i värdegrundsarbete. Läs mer om detta delmål i bilaga 2.
Målgrupper Elever i grundskolor åk 7-9 samt i gymnasieskolor i Stockholm stad. Skolpersonal på grundskolor och gymnasieskolor i Stockholm stad.
Aktiviteter Utbildning och handledning av informatörer, pass i samtycke och sexualupplysning, utökning av riktade insatser till skolor i socioekonomiskt utsatta områden, metodutveckling av existerande metoder enligt rekommendationer från utvärderingsresultat (bland annat om hur vi samtalar om porr och utsatthet på nätet)(se mer om detta i bilaga 2), samtal med skolpersonal kring metoder, uppstartande av nätverk för skolpersonal, fortbildning av informatörer i specifika metoder, fortbildning av personal och informatörer i hedersrelaterat våld och förtryck kopplat till sexualitet, fortbildningsinsatser för lärare, framtagande av helhetsstöd för skolor (se mer om detta i bilaga 2), uppföljning (se nedan), administrering av bokningar, hemsida, utbetalning av arvoden samt marknadsföring, löpande kontakt med skolor och informatörer, deltagande i lokala samt nationella nätverk för sexualupplysning.
Samarbetspartners RFSU:s förbundskansli, RFSU-kliniken samt andra lokalföreningar inom RFSU, KCSH, Hagsätraskolan, Skarpnäcks folkhögskola, Stockholms universitet, Lärarförbundet. Vi hoppas även kunna uppta samtal med MÄN, Fatta samt Ungdomsmottagningar i staden.

Stadsövergripande och öppen verksamhet

Redovisa hur verksamheten är öppen för målgrupperna från hela staden samt hur ni arbetar med jämställdhet inom verksamheten eller projektet.

Vi kan bokas av alla skolor i Stockholm stad, och våra bokningar har en bred geografisk spridning. På så sätt är vår verksamhet öppen för målgrupper från hela staden. Vi gör specifika insatser för att nå skolor i socioekonomiskt utsatta områden.

Jämställdhetsaspekten är djupt integrerad i vår verksamhet, all vår personal har kompetens inom ämnet och det är en central del av all vår upplysning och fortbildning. Vi har ett normkritiskt arbetssätt där vi ger elever möjlighet att diskutera och reflektera kring attityder och normer kring kön, sexualitet och jämställdhet. Bland annat behandlar vi hur könsnormer kan begränsa tjejer och killars handlingsutrymme på olika sätt. HBTQ-kunskap är alltid en del av vår upplysning och fortbildning.

Verksamhet med god kvalitet

Redovisa hur ni avser att planera och genomföra verksamheten samt vilka förutsättningar ni har till exempel i form av kompetens.

Vi har 22 års erfarenhet av sexualupplysning i skola, stöd i forskning för vårt normkritiska arbetssätt och har precis blivit utvärderade av externt part med goda resultat (se bilaga 3). RFSU är en av de främsta experterna på sexualfrågor i Sverige och personal har bland annat kompetens kring projektstyrning, pedagogik, maskulinitetsnormer, våldspreventiva metoder och genus. Vi deltar i nationella nätverk för sexualupplysning, bla genom KCSH samt interna inom RFSU. Vi har även nära kontakt med vårt förbundskansli för kompetenshöjning samt metodimplementering.

Två administratörer och två projektledare ansvarar för verksamheten i dialog med verksamhetschef. Verksamheten årsplaneras och stäms av kvartalsvis i relation till budget och mål. En fokusgrupp med projektledare från olika sexualupplysande projekt jobbar löpande under året med kvalitetssäkring och metodutveckling genom att exempelvis följa upp elevenkäter och informatörsutvärderingar, ha dialog med nationella utvecklingsprocesser samt delta i olika nätverk.

Verksamhetens inriktning

Redovisa hur er verksamhet kommer att bidra till de prioriteringar och mål som utbildningsnämnden har beslutat i sin verksamhetsplan. Ange vilka mål i nämndens verksamhetsplan och på vilket sett ni avser att bidra till dem.

1.3.1 Alla elever utvecklas och når målen för sin utbildning

Skolor uttrycker stora behov av stöd och fortbildning för att lyckas med sitt uppdrag i sexualundervisning, samt i att koppla detta till värdegrundsarbete. Detta konstaterar Skolinspektionens granskning (2018) och utvärderingen av vår verksamhet (bilaga 3) konstaterar att detsamma gäller för skolor i Stockholm stad. Det står även klart att den sexualundervisning som ges inte är likvärdig mellan skolor. Att skolor når målen i sexualundervisning är av vikt för elevers rätt till kunskap om den egna kroppen och rättigheter, men är även av vikt för skolans arbete med att skapa en trygg och god lärmiljö (se nedan). Det är främst rektorns ansvar att se till att skolan arbetar med sex och samlevnadsundervisning, men även lärares då det står inskrivet i flertalet kursplaner. Vår verksamhet hjälper skolor att nå målen i sexualundervisning genom att hålla i sexualundervisning och pass i samtycke i skolor samt genom att fortbilda skolpersonal. Våra fortbildningar ger lärare verktyg för att själva kunna hålla i sexualundervisning, i att integrera hbtq-rättigheter och i att motverka sexuella trakasserier i värdegrundsarbetet. I år söker vi för att utveckla ett helhetskoncept för skolor (se mer om detta i bilaga 2) som syftar till att hjälpa skolan bygga en långsiktig infrastruktur kring sexualundervisning och värdegrundsarbete. I helhetskonceptet ingår att dela med oss av metoder, starta ett nätverk samt träffa samma elever och skolpersonal upprepade gånger. Våra helhetsgrepp och fortbildningar för skolpersonal underlättar även för elevhälsan att öka sitt normkritiska arbetssätt och stärka deras kompetenser kring hbtq (vilket lyfts fram i Utbildningsnämndens Verksamhetsplan s.26). Genom att stärka skolors egna insatser samtidigt som vi möter unga främjar vi att elever utvecklas i sin kunskap om sex, relationer och samtycke samt i sin förmåga att reflektera kring de normer och värderingar som relaterar till ämnet.

1.3.2 Alla elever har en trygg och god lärmiljö

Vi har lång erfarenhet av och hög kompetens i att jobba för jämställdhet och mot sexuella trakasserier och diskriminering i skola. I mötet med elever främjas goda relationer, och motverkas sexuella kränkningar, våld och övergrepp. Vi vet att kunskap om, och utrymme att diskutera, sex, samtycke och stereotypa könsroller ökar möjligheterna att fatta välgrundade beslut om sin sexualitet och sexuella hälsa samt kan, genom ökad kunskap om ömsesidighet och kroppslig integritet, motverka ojämlika strukturer, diskriminering, sexuella trakasserier, våld och hot om våld. Genom samtal om HBTQ och könsroller hoppas vi i förlängningen kunna skapa en trygg plats där alla tillåts vara sig själva utan att mötas av diskriminering eller kränkningar – vilket i sin tur leder till ökad psykisk hälsa. Enligt utvärdering av vår sexualupplysning kan våra pass leda till öppnare, toleranta och säkrare samhälle (se mer om detta i bilaga 3). Ett pass från oss innehåller alltid information om och hänvisning till ungdomsmottagning, umo.se, youmo.se och stödjouren för unga. Att veta vart en kan vända sig vid utsatthet skapar också trygghet för unga. Våra specifika pass i samtycke är framtagna av RFSU:s förbundskansli för att vara specifikt våldspreventiva, de innehåller bland annat beprövade våldspreventiva metoder såsom åskådarrollen och erbjuder fördjupad reflektion kring normer relaterat till sexuella initiativ för att främja attitydförändring. Läs om hur vi kompletterar MVP i bilaga 2.

Verksamhetens omfattning

Redovisa det antal deltagare/medlemmar och antal aktiviteter som ni bedömer att verksamheten kommer att omfatta.

10 informatörer, 1 informatörsutbildning, 150 skolpass (vilket innebär att nå ca 2000 elever), tre fortbildningar för lärare (50 platser på varje), ca 50 samtal med skolpersonal kring våra metoder, 10 handledande samtal med informatörer, 2 erfarenhetsutbyten för informatörer, 1 fortbildning av informatörer i metoder kring samtycke, 1 fortbildning för personal samt 1 för informatörer i hedersrelaterat våld och förtryck kopplat till sexualitet, löpande handledning av 10 informatörer i form av samtal, möten och mejl, 6 skolor i socioekonomiskt utsatta områden erbjuds gratis pass och har förtur på personalfortbildning, delta i 3 nätverk för sexualupplysning, minst 1 nätverksträff för lärare, pilota helhetsstöd på 2 skolor, 3 referensgruppsträffar (med sakkunniga, unga och informatörer) i samband med metodutveckling.

Uppföljning

Redovisa hur ni avser att följa upp verksamheten. Har ni sökt bidrag för projekt ska ni också redovisa hur ni avser att utvärdera projektet.

Under 2018 utvärderades större delen av projektet av extern part, och i juni 2019 fick vi ta del av resultaten. Insikter från denna kommer att implementeras under 2020. Vi kommer även att genomföra enkätundersökning med cirka 200 elever (10% av de vi möter), hålla uppföljande samtal med skolpersonal efter sexualupplysningen, genomföra utvärdering av deltagare i informatörsutbildning. Informatörer rapporterar även löpande från skolpass via enkätverktyg. Om vi beviljas medel för att metodutveckla samt utveckla ett helhetsstöd så kommer flertalet av fokusgrupper att hållas, med experter, skolpersonal samt informatörer.

Projektbidrag

Redovisa på vilket sätt ni avser att finansiera verksamheten efter projekttidens utgång.

Vi söker verksamhetsbidrag

Tillgänglighet

Verksamheten bör bedrivas i lokaler som inte hindrar någon att delta på grund av en funktionsnedsättning och bör i övrigt beakta tillgänglighetsaspekter för verksamheten. Beskriv hur ni avser att säkerställa tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning om ni har lokaler som brister i tillgänglighet.

Då vår verksamhet till största del bedrivs i skolans lokaler har våra aktiviteter samma tillgänglighet som skolans ordinarie verksamhet. För de aktiviteter som förläggs utanför skolan, exempelvis informatörsutbildningar, har våra egna lokaler full tillgänglighet. Vi har utbildat informatörer och personal i att möta unga med olika NPF-diagnoser och jobbar på att ta fram tillgängliga alternativ till våra metoder och övningar. På arbetsplatsen finns personal med normbrytande funktionsvariation.

Får ni bidrag från andra myndigheter?

Med myndigheter avses kommuner, landsting, statliga myndigheter och europeiska unionen.

JA

Om ja, ange från vilka ni får bidrag, för vilken verksamhet, vilket belopp samt vilken tidsperiod.

3 001 506 kr är sökta från Folkhälsomyndigheten. 1 752 975 kr avser delfinansiera hivpreventiva delar av pass i sexualupplysning (förra året beviljades 914 000kr för detta)(se mer om denna ekonomiska lösning i bilaga 2), resten avser annan verksamhet. 450 000kr är sökta från Hälso och sjukvårdsförvaltningen i Region Stockholm (förra året beviljades 325000kr för detta), dessa delfinansierar hivpreventiva delar av pass i sexualupplysning.

OBS! Se bilagsförteckning samt underskrifter i bilaga 1.

Bilagor

	Bifogas	Har lämnats in tidigare, ange när
Budget och verksamhetsplan för det år ansökan avser	☐	
Budget för projekt	☐	
Organisationens stadgar	☐	
Verksamhetsberättelse och resultaträkning från föregående år jämte revisorsrapport	☐	

Härmed intygas att de lämnade uppgifterna är riktiga

Ort och datum	Ort och datum
Ordförandes underskrift	Kassörs/firmatecknares underskrift
Namnförtydligande	Namnförtydligande

Ansökan skickas till:

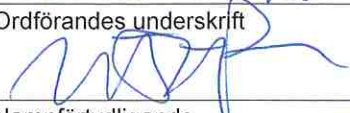
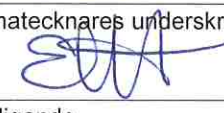
Utbildningsförvaltningen
Box 22049
104 22 Stockholm

Ansökan kan också lämnas i receptionen på Hantverkargatan 2F, Stockholm.
Eller skannas i pdf-format och mejlas till registrator.utbildning@edu.stockholm.se

Bilagor

	Bifogas	Har lämnats in tidigare, ange när
Budget och verksamhetsplan för det år ansökan avser	☒	
Budget för projekt	☒	
Organisationens stadgar	☐	December 2018
Verksamhetsberättelse och resultaträkning från föregående år jämte revisorsrapport	☒	

Härmed intygas att de lämnade uppgifterna är riktiga

Ort och datum Stockholm 15/10-2019	Ort och datum Stockholm 2019/016
Ordförandes underskrift 	Kassörs/firmatecknares underskrift N.
Namnförtydligande Lina Rengius Persson	Namnförtydligande NOAH ELSTAD

Ansökan skickas till:

Utbildningsförvaltningen
Box 22049
104 22 Stockholm

Ansökan kan också lämnas i receptionen på Hantverkargatan 2F, Stockholm.

Eller skannas i pdf-format och mejlas till registrator.utbildning@edu.stockholm.se

Kompletterande information till ansökan

Vi önskar med denna ansökan att stärka vårt arbete med att vara en resurs till Stockholms Stads skolor i arbetet mot sexuella trakasserier och kränkningar, samt en resurs och ett komplement i skolornas värdegrundsarbete och uppdrag i sexualundervisning. I år söker vi även för att genomföra kvalitetssäkrande insatser, med stöd i utvärderingsresultat av vår verksamhet samt vårt förbundskanslis satsning på metodutveckling.

#metoo, samtyckeslag och stor efterfrågan

Tack vare bidraget från Utbildningsförvaltningen har vi kunnat fortsätta vår ordinarie sexualupplysning samt lansera specifika samtyckes-pass – så kallade Vill Du-pass, utformade specifikt för att främja ömsesidighet och kommunikation i relation till sex (eller annorlunda uttryckt, motverka sexuella övergrepp och våld). Vi har många års erfarenhet av att arbeta mot sexuella kränkningar, övergrepp och våld bland unga, och har därför väl utarbetade metoder för att göra just det.

Behovet av att arbeta med detta i skolor har funnits länge, men de senaste årens uppmärksammande av sexuella kränkningar genom bland annat kampanjen #metoo har understrukt behovet ytterligare. Den nya så kallade "samtyckeslagen" har också satt frågan på tapeten - unga har ett behov att få prata om detta, och lärare behov av fördjupade kunskaper. Vi ser detta genom att många skolor kontaktar oss och efterfrågar vår expertis, en efterfrågan vi inte kan möta utan bidrag från Utbildningsförvaltningen. År 2018 och 2019 har vi kunnat utöka antalet specifika samtyckes-pass, samt fortbilda lärare. Att fortbilda lärare ser vi som ett sätt att öka hållbarheten och långsiktigheten i det våldspreventiva arbetet, då lärarna ges verktyg att ta vidare metoder och arbetssätt efter vår punktinsats.

Vi anser det vara av största vikt att agera när skolorna visar en vilja att prioritera detta, men saknar kunskap och metoder. Med finansiering från Utbildningsförvaltningen kan RFSU Stockholm fortsätta erbjuda pass billigt så att majoriteten av skolor har råd att ta in oss, samt erbjuda lösningar till de som inte har råd. 2020 kommer vi att utöka satsningen på skolor i socioekonomiskt utsatta områden genom att erbjuda fler kostnadsfria pass.

Utvärderingsresultat leder till kvalitetsarbete och metodutveckling – om delmål 2

Vi söker i årets ansökan för kvalitetsutveckling, följande text syftar till att beskriva behovet av detta samt vad insatsen skulle innebära.

Vi är en expertorganisation som möter runt 6000 unga och flera hundra vuxna varje år med sexualupplysning och fortbildning. För att fortsätta vara en relevant röst för de vi möter är det av största vikt att vårt bemötande och våra metoder håller hög kvalitet, samt tar hänsyn till vår samtid. År 2020 kommer vi ha ovanligt goda förutsättningar för att titta inåt och både metodutveckla och kvalitetssäkra. Dessa förutsättningar består av att vi har omfattande utvärderingsresultat av vår verksamhet att luta oss mot, att det under 2019 har tagits fram metoder och material inom ramen för andra projekt på kansliet som vi nu kan lära av och/eller använda och att vårt förbundskansli satsar på att utveckla de våldspreventiva metoder vi använder. Det har därtill även startats upp ett nytt nätverk bland lokalföreningar inom RFSU för att utbyta erfarenheter kring våldspreventiva metoder och projekt. Inom detta nätverk planeras för en workshop-dag kring våra våldspreventiva metoder, samt flera möten för erfarenhetsutbyte. Genom att delta i nätverket kan vi bland annat ta del av lärdomar som kommer ur RFSU Uppsalas samarbete med MÄN och RFSU Göteborgs satsning på att utveckla expertkunskap kring maskulinitet.

För att kunna genomföra detta kvalitetsarbete, samt vara en del av det nationella utvecklingsarbetet och nätverket, är det av vikt att vi både kan behålla personaltid samt få bidrag för att arvoda

referensgrupper. Det finns med andra ord för tillfället goda förutsättningar för ett kostnadseffektivt och omfattande kvalitetsarbete, om vi ges medel att genomföra det.

Vi har valt att inte söka medel för utökade personalkostnader. För att frigöra personaltid till kvalitetsarbete har vi istället sänkt antalet unga vi möter.

Vad behöver vi utveckla?

Porr och unga på nätet

Utvärderingen av vår verksamhet visar att de våldspreventiva delarna av RFSU:s sexualundervisning håller mycket god kvalitet, samtidigt som det finns områden att utveckla. Ett sådant område är att prata om porr, samt ungas utsatthet på nätet. Porr är en del av ungas vardag, och många känner oro kring frågor om till exempel porr-beroende. Samtidigt vet vi att unga har få vuxna att prata med om vad de upplever på nätet (Mattebo 2014).

Här vill vi passa på att lyfta att unga har uppskattat oss som samtalsledare vad gäller porr (se utvärderingen i bilaga 3), och vi vet att vi har metoder som gör att vi kan nå fram till unga och diskutera detta på ett icke-dömande sätt. Bara genom att skapa dialog kan vi förmå unga att problematisera det de ser och kommer i kontakt med på nätet. I nuläget är porr en väldigt liten del av våra pass, och vi vill utöka och utveckla den och i det arbetet även inkludera att prata om utsatthet på nätet i stort.

Heder och sex

Vi ser ett behov av att fortbilda såväl personal som informatörer i hedersrelaterat våld och förtryck samt i hur detta påverkar vår sexualupplysning. Ett orubbligt värde för oss är allas rätt till att bestämma över den egna kroppen, varför det är av extra vikt att förstå hur hedersdynamik kan utmana denna rättighet. Vi ser ett behov av att utveckla vårt bemötande för att unga med denna erfarenhet ska känna sig tilltalade av vår upplysning och delaktiga i våra samtal. Vi ser också ett stort behov av att fortbilda oss i detta för att kunna vara ett bättre stöd till den skolpersonal vi möter, då heder i relation till sex och sexualitet är något som många lärare känner oro och okunskap kring.

Vårt förbundskansli satsar för närvarande för att bli sakkunniga i ämnet heder och sexualitet, varför fortbildning för oss skulle vara lätt att genomföra.

Vi vill utveckla helhetslösningar för skolor - om delmål 3

Vi söker i detta års ansökan för ett tredje delmål. Följande text syftar till att beskriva det behov detta mål svarar på, samt vad insatsen skulle innebära.

Om behovet

Vår erfarenhet i kontakt med lärare vittnar om att skolor inte har nog med kunskaper, metoder eller organisering för att fullfölja det omfattande uppdrag i sex och samlevnad som Läroplanerna föreskriver (såväl grundskolans som gymnasieskolans). Skolinspektionens granskning av sex och samlevnadsundervisningen (2018) styrker denna bild. Den understryker ett behov av kompetensutveckling, men pekar också på organisatoriska hinder för en fullgod sexualundervisning. Några av de saker som granskningen visat är att sex och samlevnadsundervisningen, i den mån den genomförs, sällan är regelbunden, inte ges i alla årskurser, ofta inte är ämnesövergripande och följs sällan upp. Samverkan saknas, såväl lärare emellan, som mellan lärare och elevhälsa. Resultaten visar vidare att andra saker som kan komma i vägen för undervisningen är att lärare inte är medvetna om eller har kunskap kring vad de förväntas ta upp i sina respektive ämnen, att de tycker att eleverna inte är mogna eller att de upplever att de inte vet *hur* de ska prata om ämnet.

Det är tydligt att lärare behöver få insikt i vad de förväntas lyfta i de olika ämnena i relation till sex och samlevnad, samt möjlighet till kompetensutveckling och forum för organisering av det ämnesövergripande och gemensamma delarna av uppdragen. Framgångsfaktorer för en fullgod sex och samlevnadsundervisning som Skolinspektionen pekar på är systematik, att koppla undervisningen till värdegrundsarbete, att ge lärare kompetenshöjning samt att ge eleverna inflytande. I slutorden av granskningen står att läsa att Skolinspektionen bedömer att skolor behöver initiera utvecklingsarbete för sex och samlevnadsundervisningen och att det behöver finnas förutsättningar för samverkan.

Om insatsen

Vi vill utveckla ett helhetskoncept för skolor, för att stärka skolans egna arbete både strukturellt och kunskapsmässigt. Utöver att hålla i två pass med elever och två kompetenshöjande insatser för personal, planerar vi att ge lärare specialsydda uppdrag mellan våra besök, starta ett nätverk bland skolpersonal samt dela med oss av litteratur, material och beprövade metoder för skolor att jobba vidare med. Vår förhoppning är att på så sätt hjälpa skolan att bygga upp en infrastruktur för sexualundervisning som säkerställer att målen i ämnet nås i flera år framöver.

Skolor kommer att ges kompetenshöjning i ämnet sex och samlevnad, i hur de kan jobba för att motverka sexuella trakasserier, samt i hur de kan integrera detta i skolans värdegrundsarbete. Vi kommer att skapa former och/eller forum för samverkan mellan olika lärare och elevhälsa och även stärka kunskaper kring hbtq-inkludering, normkritik, hur en kan prata sex med nyanlända, åldersanpassning samt flertalet konkreta metoder – såväl ämnesintegrerade som ämnesövergripande.

Materialen finns, vi skapar formen

Allt material, litteratur samt metoder som vi planerar att dela med oss av existerar redan. Det finns en av RFSU administrerad facebook-grupp för skolpersonal, det finns en lärarsajt med material och metoder, och kvalitetssäkrade såväl passupplägg som fortbildningsupplägg. Vår erfarenhet säger oss att lärare behöver stöd i att navigera bland det som redan existerar, och då vi redan har kontakt med många skolor i staden, och kommer hålla i pass på flera av de, har vi en unik möjlighet i att kunna erbjuda de den knuff de behöver för att insatserna, ansvarsuppdeleningen och kunskapsinhämtandet ska bli av. Vi kommer helt enkelt att använda oss av befintligt material och upplägg, men skapa en form för skolor som ger dem struktur och långsiktighet i sitt arbete med sexualundervisning och värdegrundsarbete.

Vi planerar att samarbeta med KCSH samt vårt Förbundskansli i detta delmål, för att ta till vara på deras mångåriga erfarenhet av att jobba med lärare i relation till sex och samlevnad och vår förhoppning är att möta åtminstone 2 skolor med dessa insatser under 2020.

Utvärderingsresultat

Under 2018 utvärderades våra pass i sexualupplysning av utvärderingskonsulten Splitvision Research. Hela resultatrapporten finns att läsa i bilaga 3. Här lyfter vi fram resultat som relaterar till de våldspreventiva delarna av vår upplysning.

Vad vår upplysning leder till

Utvärderingen lyfter fram tre huvudaspekter som vår upplysning leder till, nämligen att ungdomar har: fått en stärkt självkänsla (vad gäller identitet och sexualitet); fått handlingskompetens som möjliggör medvetna val som rör hälsa, relationer och sexualitet samt; genom samtalen blivit stärkta att våga bejaka sin sexualitet och identitet. Vidare skrivs det fram att:

”Med utgångspunkt från de effekter som har beskrivits kan vi med sannolikhet anta att [...] ungdomarnas kunskaper och färdigheter leder i sin förlängning till ett öppnare, tolerantare och säkrare samhälle samt en bättre folkhälsa (SRHR).” s. 21

Ömsesidighet och samtycke är vad ungdomar tar med sig mest

Ömsesidighet, lagen om frivilligt deltagande och praktiska kunskaper kring samtycke är vad eleverna lyfter som de viktigaste aspekterna av vår upplysning. För att exemplifiera vad ungdomarna tar med sig i relation till detta ämne lyfts här ett citat:

”De beskriver att det har blivit tydligare vad ömsesidighet och lagen om frivilligt deltagande innebär. De betonar hur viktigt det är att diskutera samspel och ömsesidighet, då det är grunden i en relation. De tycker att det är bra att lagen finns och har skärpts, men flera betonar att förståelsen om vad frivilligt deltagande innebär egentligen är viktigare än lagen i sig. I denna diskussion är det en grupp av ungdomarna som i högre grad betonar att de har blivit stärkta i att de har rätt att säga nej och en annan grupp lyfter att de tar med sig att ja- och nej-signaler kan vara både verbala och fysiska. Båda grupperna har tagit med sig vikten av att lyssna och känna in både vad de själva och partnern vill och att det är viktigt att veta att de kan ändra sig under gång. De betonar att det ska finnas en bra-känsla före, under och efter de har en intim relation eller sex.” s. 19

Vi gör skillnad genom RFSU-pedagogiken

I rapporten går att läsa att våra pass gör skillnad genom vad författarna väljer att kalla ”RFSU-pedagogiken”. Vi har under många års tid arbetat fram metoder för att främja dialog samt motivera till beteendeförändring. För att tydliggöra vad rapportförfattarna lägger in i begreppet infogas nedan ett antal citat.

”I analysen av ungdomarnas beskrivningar av baspasset är det sättet som undervisning sker på som gör att ungdomarna tar till sig kunskapen, känner sig bekräftade och inkluderade samt får med sig nya färdigheter. Det är med andra ord inte bara *vad* (fakta) som presenteras utan *hur* (den ansats och pedagogik) den presenteras på som är avgörande för de effekter som går att utläsa.” s.4

”Många av ungdomarna beskriver att tillvägagångssättet bidrog till en process där de reflekterade och i vissa fall även ifrågasatte sina attityder, värderingar och beteenden.” s.36

”Vid våra observationer av passen kan vi se att trots att informationspassen följer en tågorbning och ett fast innehåll, så lyckas informatörerna på ett skickligt och inkluderande sätt skapa ett klimat där ungdomarna upplever att de har möjlighet att vara medskapande. ” s.36

Vidare så beskriver ungdomarna att de uppskattat att informatörerna inte var kategoriska eller dömande utan diskuterar och nyanserar ämnet, att det var ett gemensamt utforskande samt ett angreppssätt som fokuserar på sexualitet som något positivt. Dessa resultat visar att vi har mycket att ge till de lärare och övrig skolpersonal som har sexualundervisning i sitt uppdrag.

Hur kompletterar vi MVP?

Utbildningsförvaltningen fortsätter att arbeta med det våldspreventiva utbildningsprogrammet MVP genom att stödja de skolor som påbörjat arbete utefter programmet. Detta är ett program vi är väl bekanta med och vi ser positivt på denna satsning. Våld är något som tar sig uttryck i en mängd olika former, och måste därmed bekämpas på en mängd olika sätt.

Vi ser mycket positivt på att samarbeta med de skolor som även har ett pågående MVP-program. Eftersom just sexuella kränkningar och trakasserier är ett så utbrett problem på skolor (40 procent av unga mellan 16 och 29 år har utsatts för sexuella handlingar mot sin vilja – se mer under *Mer om sexuella kränkningar och skola*) så ser vi att det behövs extra satsningar för att komma åt det

problemet. Vi är experter på att prata med unga om sex, ömsesidighet och egenmakt. Vi har kompetens och metoder för prata om just de sexuella situationerna på ett sätt som andra aktörer inte har. Utvärderingen lyfter vår specialutformade pedagogik som en nyckelfaktor i att unga "reflekterade och i vissa fall även ifrågasatte sina attityder, värderingar och beteenden" (bilaga 3, s.36).

Vi fokuserar på normer i relation till den faktiska sexuella situationen, och har metoder för att prata väldigt praktiskt eller "hands on" om hur en kan veta, kolla, känna in eller fråga för att veta om andra vill (varav namnet Vill Du?). Det ska nämnas att en kortare del av MVP programmet behandlar just normer om sex, men det är i stort sett en mer övergripande metod jämfört med vår specialinriktade. Vi tror att våra riktade pass kring samtycke och sex kan komplettera stadens satsning på våld i stort, och att en punktinsats från oss på en skola som håller på med MVP skulle kunna ge mer kraft och insikt i arbetet.

Hur vi är våldspreventiva

RFSU Stockholm har sedan 1996 bedrivit sexualupplysning i skolor i Stockholms stad och vi är en välkänd och uppskattad aktör av både skolans personal och elever. Verksamheten i Stockholms stad har länge finansierats av statliga hiv-medel via Folkhälsomyndigheten med målet att främja sexuell hälsa, i första hand avseende könssjukdomar och säkrare sex. En framgångsfaktor för att lyckas med sådan hiv-prevention är att arbeta med sexuella rättigheter generellt. Det innebär att vi utöver kunskap om hiv/sti, säkrare sex och kroppen alltid diskuterar normer och ömsesidighet. Genom att ge unga kunskap om och utrymme att reflektera kring samtycke, sexuella gränser och kroppslig integritet får de verktyg att minska sitt sexuella risktagande vilket i förlängningen leder till förbättrad sexuell hälsa inklusive färre könssjukdomar.

Att arbeta hiv-preventivt innebär alltså samtidigt ett våldspreventivt arbete som främjar en respektfull och ömsesidig sexualitet och motverkar sexuella kränkningar och övergrepp. Genom att vi under lång tid haft detta arbetssätt, har vi god erfarenhet av att ta fram och arbeta med metoder gällande även dessa delar.

Ett skolbesök från RFSU Stockholm innefattar alltså både våldspreventiva och hiv-preventiva åtgärder. Med en finansiering från Utbildningsförvaltningen gällande de delar av skolbesöket som handlar om förebyggandet av sexuella kränkningar och Folkhälsomyndigheten gällande den hiv-preventiva delen, kan vi stärka upp båda dessa och göra informationen än mer tydlig och relevant.

Vad finansierar vad?

Denna ansökan omfattar fyra olika insatser, nämligen att hålla pass i samtycke, att hålla pass i sexualupplysning, att kvalitetssäkra existerande metoder samt att utveckla vårt stöd till skolpersonal. Passen i sexualupplysning och metodutvecklingen delfinansieras från annat håll, pass i samtycke och insatser för personal finansieras uteslutande av Utbildningsförvaltningen. Av de 1 163 000kr denna ansökan omfattar står sexualupplysningsinsatsen för 37% procent, samtyckessatsningen för 33%, metodutvecklingen för 24% och satsningen på skolpersonal för 6%.

Mer om sexuella kränkningar och skola

2016 släppte Polisens underrättelseenhet NOA en rapport om sexuella ofredanden i Sverige som anmälts av ungdomar upp till 17 år (*Lägesbild över sexuella ofredanden samt förslag till åtgärder, Polisen 2016*). Den visar att sociala medier är den plats där flest ofredanden äger rum, men att skolan är den fysiska plats där flest ungdomar utsätts för sexuella trakasserier. Detta får konsekvenser för elevers studiemiljö, hälsa och upplevelse av trygghet. En undersökning av Folkhälsomyndigheten (*UNGKAB15, 2017*) visar att 40 procent av unga mellan 16 och 29 har erfarenheter av sexuella

handlingar mot sin vilja. Bland tjejer och de som inte vill definiera sig utefter kön är det över 50 procent.

Vår erfarenhet från att möta skolpersonal är att insatser i skolan ofta görs reaktivt, det vill säga när något redan hänt. Det här är en bild som stärks av uttalanden av Skolverket (*Skolverket: "Skolor efter i arbetet mot sexuella trakasserier"*, SVT Nyheter 26/8 2016).

Skolans uppdrag gällande Sexualupplysning

Sexualundervisning i skolan är obligatorisk sedan 1955. Enligt Skolverket kan sex- och samlevnadsundervisningen liknas vid en triangel med tre sidor, där "alla är bärande och viktiga" (*Skolverket: Stödmaterial. Sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan. Sexualitet, relationer och jämställdhet i de gymnasiegemensamma ämnena, 2013*). Vår verksamhet motsvarar en av dessa sidor som handlar om särskilda lektioner, dagar eller insatser med temat sex, relationer, jämställdhet och normer. Externa aktörer (såsom RFSU) lyfts fram som viktiga utförare av dessa insatser. Vår erfarenhet av att arbeta med sexualundervisning i skola under lång tid är att vi som extern aktör och expertorganisation kan ge perspektiv och specifik kunskap som skolan själv ofta inte tillhandahåller fullt ut.

Vårt arbetssätt

RFSU Stockholms informatörsverksamhet har under 20 år utvecklat en unik kompetens och kunskap inom sexualupplysning i skola. Anställd personal utvecklar metoder samt utbildar informatörer som sedan i sin tur möter unga och unga vuxna med sexualupplysning på en nivå anpassad efter gruppens förutsättningar. Vi använder oss av en normkritisk pedagogik och empowerment för att främja ungas sexuella hälsa, egenmakt och trygghet i sin sexualitet.

Vår huvudsakliga målgrupp är unga på högstadiet och gymnasiet. Gruppen unga är dock ingen homogen grupp. Vi har därför utvecklat olika målgrupps- och situationsanpassade arbetssätt för att kunna möta så många som möjligt. Förutom att arbeta i klassrum på grundskola och gymnasium, har vi även kompetens och metoder för att arbeta på språkintruktionsprogrammet med nyanlända elever, på fritidsgårdar, för teckenspråkiga, för elever med fysiska funktionsvariationer, med mera. När en skola väljer att ta in oss kan vi i de flesta fall möta dess efterfrågan, oavsett vilken grupp de vill att vi ska möta. Vi använder oss av väl beprövade metoder framtagna med skolan som huvudsaklig arena.

Alla skolor i Stockholms Stad har möjlighet att boka informatörer för att träffa deras elever. Vårt vanliga upplägg för sexualupplysning är ett pass på cirka 120 minuter. Så som finansieringsformen sett ut har skolan betalat en mindre avgift för detta, som varit kraftigt subventionerad genom de bidrag vi har. Det är en väl inarbetad modell och vi möter cirka 3500 elever i Stockholm stad årligen. Vi har därtill sedan 2017 även haft möjlighet att erbjuda 90 minuters pass i samtycke (Vill du-pass beskrivs mer utförligt nedan), där vi fokuserar mer specifikt på ett främjande av ömsesidig sexualitet. Då efterfrågan på dessa pass varit och är fortsatt stor söker vi medel för att kunna fortsätta denna satsning.

Vill du?-pass

"Vill du" är ett av RFSU framtaget filmmaterial och verktyg för att specifikt prata om kommunikation, ömsesidighet, samtycke och samspel i skolan. Syftet med detta material är att främja en ömsesidig sexualitet och förebygga övergrepp och sexuellt våld. RFSU:s grundsyn är att all sexualitet ska bygga på samtycke och ömsesidighet. Så länge sex är ömsesidigt finns det inte sexuella praktiker som är bättre än några andra. Materialet bygger på sex stycken kortfilmer som på olika sätt beskriver positiva och negativa erfarenheter kring kommunikation och sex med tillhörande värderingsstyrt samtals- och diskussionsmaterial.

Genom att alla våra pass fokuserar på värderingar och attitydförändring ges elever kunskap om och verktyg för att praktisera en respektfull sexualitet. Således kan vi vara med och motverka den normalisering av sexuella ofredanden och trakasserier som ofta är en orsak till att sådana sker i offentliga rum.

Övrig sexualupplysning inom informatörsverksamheten.

När en informatör har arbetat ett tag i den basverksamhet som den här ansökan syftar till har den möjlighet att fortbilda sig för att arbeta i något av våra övriga sexualupplysande projekt eller metoder, med andra målgrupper och/eller på andra arenor. Den nya kompetensen som de då tillförskaffar sig kommer sedan basverksamheten till godo i form av kompetenshöjning. Genom att de andra projekten använder sig av personer som har genomgått grundutbildningen för basverksamheten, räcker det med en mindre fortbildningsinsats om den nya arenan och den nya målgruppen. Således är det av högsta vikt för all vår verksamhet att vi har finansiering för en högkvalitativ basutbildning. Genom att informatörer kan specialisera sig inom vissa ämnen, målgrupper och arenor kan vi möta i stort sett alla grupper i skolan, oavsett vad som efterfrågas.

Hemma - sexualupplysning för familjehem

Hemma är ett arvsfondsfinansierat projekt som startades upp våren 2017. Det syftar till att öka den sexuella och reproduktiva hälsan hos unga (12-20 år) som är placerade i familje- eller jourhem. Det är en målgrupp som är mycket riskutsatt och därmed i behov av stödjande insatser. Vi kommer också nå många nyanlända ensamkommande unga som i många fall placeras i familjehem. Genom att bland annat utbilda familjehem i hur de kan prata sex med sina ungdomar, genom att erbjuda familjehemmen forum för erfarenhetsutbyte och genom informationsmaterial vill vi bidra till att stärka unga placerades hälsa. Projektet genomförs i samarbete med FoU Södertörn.

Sexualupplysning på lättare svenska

Sexualupplysning på lättare svenska når personer på språkintruktionsprogrammen på gymnasieskolor inom Stockholms län. Projektet syftar till att öka kunskapen om sex och samlevnad hos nyanlända unga och unga vuxna som lär sig svenska och det finansieras genom hiv-statsbidrag via Stockholms läns landsting. Sexualupplysningspassen utgår ifrån ett av RFSU framtaget antirasistiskt och normkritiskt metodmaterial som innehåller ämnen som kropp, lust och sex; könssjukdomar, säkrare sex och testning; sexualitet relationer och samhälle mm. Projektet är både sexualupplysande och bidrar till språkinläring.

Sexualupplysning på HVB-boenden

Vi har tagit fram en kvalitetssäkrad modell för att möta unga nyanlända på HVB-hem. För många unga nyanlända är det vanligt att en träff med RFSU är deras första möte med sexualupplysande samtal, då de tidigare av olika anledningar inte fått tillgång till sexualupplysning, varken i skola eller i ursprungsland. I ljuset av detta är det högst angeläget att hemmet är en plats där ungdomar kan tillgodogöra sig kunskap om och ställa frågor kring sex, kärlek och sexualitet. För att insatsen ska vara långsiktigt hållbar ingår utöver de sexualupplysande samtalen med ungdomarna ingår även utbildning av personalgruppen. Ovan nämnda utvärdering bekräftar att hemmet är en bra plats för dessa samtal.

Sexualupplysning på fritidsarenor

Genom vårt fritidsprojekt och det för fritidsarenan särskilt framtagna metodmaterialet "När ska vi snacka sex och relationer" har vi möjlighet att möta både unga besökare på olika fritidsarenor, samt att utbilda personal i hur de själva kan använda materialet. Fritidsgården är en plats där många unga befinner sig, och genom att vi verkat på platser som anses mindre socioekonomiskt resursstarka, når vi unga som befinner sig i en riskutsatthet. Under de tre år vi arbetade med att ta fram materialet

och sedan testade det, märktes det att okunskapen om frågor kring sexualitet var stor hos fritidspersonalen trots att de ofta förväntas kunna ta den typen av samtal.

Sex i rörelse

”Sex i rörelse” är sexualupplysning med och för personer med rörelsenedsättning. Målgruppen är eftersatt vad gäller relevant sexualupplysning, då den som sker i skolan aldrig är anpassad efter personer med normbrytande funktionsvariation. Syftet är att nå unga med rörelsenedsättning med relevant information och lustperspektiv som är relevanta också med rörelsenedsättningar.

Teckna Sex

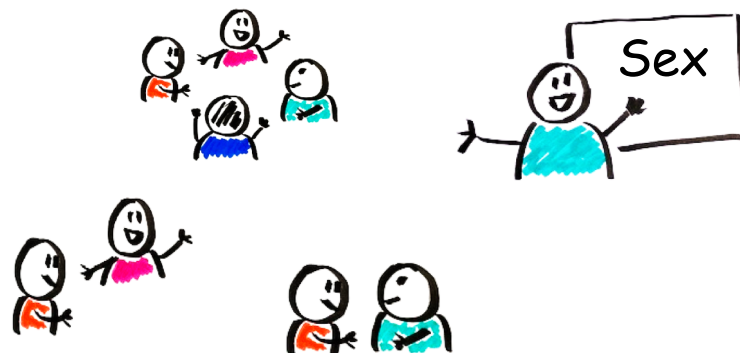
”Teckna Sex” är sexualupplysning på teckenspråk. Det finns i dagsläget mycket lite material som riktar sig till målgruppen döva och hörselskadade, och det är första gången ett grepp tas om denna målgrupp. Projektet har lanserat metodfilmer och diskussionsunderlag.

Skapa bra-känsla

Detta projekt använder animerad film som ett sätt att fördjupa samtal och kunskap om det informatörspass eleverna just deltog i. Tillsammans med våra informatörer och animatörer från Fanzingo skapar elever filmer på teman som ömsesidighet eller säkrare sex.

*”Det är bra att det kommer någon
utifrån och pratar om sex och
samlevnad”*

Etnografisk utvärdering av RFSU Stockholms sex- och
samlevnadsundervisning för högstadie- och gymnasieungdomar i
Stockholms län, Mars 2019

Innehåll

Förord	3	Ungdomarnas förslag på hur och när sex- och samlevnadsundervisningen bör ske	32
Resultatet i korta drag	4		
Kapitel 1		Kapitel 5	
Hur utvärderingen har genomförts	6	Ungdomarna om baspasset	34
Om utvärderingen	7	Inför baspasset	35
Kort om RFSU:s baspass	7	"RFSU-pedagogik"	36
Hur utvärderingen har genomförts	8	Professionella informatörer	37
Läsanvisningar	11	Det praktiska upplägget	38
		Ett bra tillvägagångssätt	39
Kapitel 2		Efter baspasset	40
Effekten av baspasset – Gör den skillnad i ungdomars liv?	13	Vad ungdomarna saknade och ville ha mer av	41
RFSU:s baspass gör skillnad	14		
Gör skillnad genom "RFSU-pedagogiken"	14	Kapitel 6	
Vilka effekter går det att se?	15	Skolpersonalens perspektiv på baspasset och sex- och samlevnadsundervisning	43
		Skolpersonalens syn	44
Kapitel 3		Om baspasset	44
Vilka ungdomar når baspasset ut till?	23	Läraröverlämning	46
Vilka ungdomar når baspasset ut till?	24	Införsäljning och bokning av pass	47
Social, kulturell och religiös påverkan	25	Vikten av fortbildning	49
Tillträde till skolan är en förutsättning för att baspasset ska nå ut	26		
		Kapitel 7	
Kapitel 4		Slutsatser och rekommendationer	52
Vad ungdomarna har med sig i sex- och samlevnads-kunskap	27	Slutsatser	53
Tidigare sex- och samlevnadsundervisning	28	Rekommendationer	55
Kunskapsläget bland ungdomarna före RFSU:s pass	30		
Källor till kunskap	30	Referenser	57
Vårdnadshavares roll i sex- och samlevnadsundervisning	31	Om Splitvision Research AB	59

Förord

Vi kämpar för allas rätt till den egna kroppen och sexualiteten – för allas rätt till att vara, välja och njuta. 1933 reste RFSU:s grundare Elise Ottesen Jensen runt i Sverige för att upplysa om "sexualfrågan". Sedan dess har kärnan i organisationen fortsatt vara att upplysa om sex och sexualitet, med en övertygelse om att med kunskap följer egenmakt. Verksamheten som denna rapport handlar om omfattar 40 informatörer som träffar runt 5 000 unga och unga vuxna årligen i Stockholms län med sexualupplysning. Vår vision är att stärka de unga vi möter i sina val, sin sexualitet och sin hälsa.

Vi på RFSU Stockholm är stolta över den verksamhet vi driver, men mest av allt är vi tacksamma över alla de samtal vi får föra med unga och unga vuxna. Utvärderingen har syftat till att titta på vilken betydelse dessa samtal har för just dem. Vi lyfter här fram tre citat ur avsnittet "Effekten av baspasset".

"Att man tänker mer på samtycke. Det är inte bara att man ska få ett nej. Utan man ska verkligen få ett ja ... (verbalt och kroppsspråk)."

"Fick en bra tydlig bild av allt inom sexliv. Känner mig tryggare."

"Har blivit begränsad av tidigare sex- och samlevnadsundervisning, då den inte varit inkluderande och haft ett hbtq-perspektiv. Känner mig nu inkluderad för första gången, att det är okej att vara lesbisk. För mig var det viktigt att höra det sägas av en vuxen, en lärare – inte bara från internet eller kompisar."

Utvärderingen föranleddes av att vi år 2018 fick i uppdrag av vår finansiär Folkhälsomyndigheten att utvärdera verksamheten. Denna rapport presenterar resultatet av den utvärderingen. Våra finansiärer Hälso- och Sjukvårdsförvaltningen i Stockholms län och Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad har också bidragit till utvärderingens existens, likväl som RFSU:s förbundskansli. För det är vi också tacksamma.

Tack slutligen till ungdomarna och lärarna på Engelska skolan i Hässelby, Futuraskolan i Sollentuna, Södermalmsskolan, Viktor Rydbergs skola i Vasastan, Ängskolan i Sundbyberg, Blackebergs gymnasium, Fryshuset, Stockholms Estetiska gymnasium, Teknik & Servicegymnasiet som medverkat i utvärderingen. Tack till våra informatörer som låtit sig observeras och bli intervjuade. Tack till Splitvision Research som utfört utvärderingen.

Malin Lorensen och Jessica Djäken
Projektledare sexualupplysning
RFSU Stockholm

Resultatet i korta drag

Om utvärderingen av RFSU:s baspass

Utvärderingen baseras på gruppintervjuer med **108 ungdomar** på högstadie- och gymnasieskolor fördelat på 9 skolor i Stockholms län (varav 5 högstadie- och 4 gymnasieskolor). För att få en bredare bild, som ett komplement har även observationer på 12 av baspassen genomförts samt intervjuer med skolpersonal (15 personer) och ett urval av de informatörer (8 stycken) som genomfört baspassen.

Utvärderingen har genomförts under perioden augusti 2018–februari 2019 av Splitvision Research AB på uppdrag av RFSU Stockholm.

Syfte med utvärderingen har varit att ge svar på:

- Hur ungdomarna upplever bemötande och relevans i det som förmedlas under RFSU:s pass och på det sätt som det förmedlas.
- Vilka ungdomar RFSU Stockholms pass når ut till.
- Vilka effekter RFSU:s pass har i ungdomarnas liv, enligt de ungdomar som deltar i utbildningarna.

Gör skillnad i ungdomars liv

RFSU:s baspass gör en positiv skillnad i ungdomarnas liv, men också för samhället. Utifrån ungdomarnas beskrivningar och resonemang kan vi se att de får med sig kunskap, färdighet och bekräftelse. I den systemteoretiska analysen går det tydligt att koppla RFSU:s pedagogik till utfallet (prestationer och effekter).

De effekter och den samhällsnytta som baspasset leder till är med stor sannolikhet att fler ungdomar:

- Har fått en stärkt självkänsla (identitet och sexualitet).
- Har fått handlingskompetens som möjliggör medvetna val som rör hälsa, relationer och sexualitet.
- Genom samtalen har blivit stärkta att våga bejaka sin sexualitet och identitet.

Gör skillnad genom "RFSU-pedagogiken"

I analysen av ungdomarnas beskrivningar av baspasset är det sättet som undervisning sker på som gör att ungdomarna tar till sig kunskapen, känner sig bekräftade och inkluderade samt får med sig nya färdigheter. Det är med andra ord inte bara *vad* (fakta) som presenteras utan *hur* (den ansats och pedagogik) den presenteras på som är avgörande för de effekter som går att utläsa.

Ungdomarna betonar också hur bra det var att informatörerna i sin undervisning inte var kategoriska eller dömande, utan att frågor diskuterades och nyanserades.

Ungdomarna beskriver sättet som baspasset genomfördes på (pedagogiken) som en process där det varvades: presentation av fakta, övningar, diskussion, reflektion och mer fakta.

Informatörerna

Informatörerna har fått övervägande positiva beskrivningar av ungdomarna. De beskriver att informatörerna är experter, professionella, kunniga i ämnet, har ett lättillgängligt språk, är normkritiska, inkluderande (både i hur de uttrycker sig och hur de låtar alla i gruppen delta).

Baspasset når väl ut till ungdomar i högstadie- och gymnasieskolorna

Baspasset är enligt ungdomarna väl anpassat för högstadie- och gymnasieungdomar. Informatörerna använder ett vardagligt, inkluderande och ungdomligt språkbruk. Ungdomarna beskriver att undervisningen genomförs på ett sätt som gör att innehållet är lätt att ta till sig.

Brister i skolornas sex- och samlevnadsundervisning

Majoriteten av ungdomarna beskriver att de inte haft någon sex- och samlevnadsundervisning under sin tidigare skolgång eller att den har varit bristfällig. Med bristfällig syftar de till:

- Hur den genomförts (exempelvis att det varit pinsamt och obekvämt).
- Att den innehållsmässigt varit begränsad (exempelvis att sex enbart kopplats till fortplantning).
- Att den saknat ett normkritiskt förhållningssätt.

Sammanfattar vi ungdomarnas beskrivningar av sin tidigare sex- och samlevnadsundervisning, saknas ett helhetsgrepp av sex- och samlevnadsundervisningen i skolan.

Ungdomarna efterfrågar också att skolan arbetar långsiktigt med sex- och samlevnadsundervisningen och att den genomsyrar hela skolgången. De ser att den på ett enkelt sätt behöver inkluderas i tidig ålder, allra senast i årskurs 4.

Utifrån ungdomarnas beskrivningar ser vi att det finns en styrka i att ungdomarna får information om sex- och samlevnadskunskap vid olika tillfällen och av olika aktörer (exempelvis från skolan, ungdomsmottagningen och RFSU).

Ungdomarna uttrycker att det är bra om det är någon som kommer utifrån som kommer och håller i sex- och samlevnadsundervisningen. Detta då de känner sig friare att prata med en person de inte har en relation till än med sin lärare.

Skolpersonalen beskrev att RFSU:s pass är bra

Skolpersonalen beskrev att RFSU:s pass är bra. De upplevde även att RFSU:s informatörer:

- Hade ett positivt förhållningssätt till ungdomar och ämne.
- Hade en bra pedagogik (övningar, öppningar, angreppssätt) för att prata om ämnet.
- Hade ett avslappnat samtal med ungdomarna.
- Var proffsiga, kunniga och inkluderande med bra bemötande.

Behov av fortbildning

Utifrån skolpersonalens och ungdomarnas beskrivningar kan vi se att det finns ett behov av fortutbildning för skolpersonalen inom området sex och samlevnad. Majoriteten av lärarna beskriver att sex och samlevnad inte ingick i utbildningen när de tog sin lärarexamen. Ungefär hälften av lärarna känner sig obekväma att undervisa i identitet, sexualitet, normer och normkritiskt perspektiv. Det vi också kan se (med utgångspunkt från lärares och ungdomars beskrivningar) är att sex- och samlevnadsundervisningen behöver bli bättre integrerad i skolans värdegrundsarbete. I detta arbete är vår slutsats att många av skolorna behöver stöd.

Kapitel 1

Hur utvärderingen har genomförts

Om utvärderingen

Utvärderingen av RFSU Stockholms sex- och samlevnadsundervisning för högstadie- och gymnasieungdomar i Stockholms län har genomförts av Splitvision Research AB på uppdrag av RFSU Stockholm och har utförts under perioden augusti 2018–februari 2019.

Målgruppsutvärderingen har gjorts i syfte att få en bild av hur ungdomarna i Stockholms län upplever RFSU:s baspass samt beskriva ungdomarnas perspektiv på och behov av sex- och samlevnadsundervisning. Utvärderingen har huvudsakligen ett ungdomsperspektiv vilket innebär att det är ungdomarnas beskrivningar som är i fokus.

Vi vill passa på att tacka ungdomar och skolpersonal på berörda skolor samt RFSU:s informatörer som ställt upp och satt av tid samt delat med sig av sina berättelser och upplevelser till oss samt för att vi har fått vara med och observera på baspassen. Tack även till skolpersonal som koordinerat så att intervjuerna har varit möjliga att genomföra.

Syfte med utvärderingen

Syftet med utvärderingen har varit att ge svar på:

- Hur ungdomarna upplever bemötande och relevans i det som förmedlas under RFSU:s pass och på det sätt som det förmedlas.
- Vilka ungdomar RFSU Stockholms pass når ut till.
- Vilka effekter RFSU:s pass har i ungdomarnas liv, enligt de ungdomar som deltar i utbildningarna.

Kort om RFSU:s baspass

Baspasset är ett två timmar långt sexualupplysningspass som vänder sig till unga och unga vuxna på högstadiet och gymnasiet. Passet bygger på interaktiva, MI-inspirerade metoder för att prata om såväl värderingar och attityder, som om hur sex och kroppen fungerar. Syftet med ett baspass är att främja ömsesidiga och säkrare sexpraktiker bland unga genom att skapa rum för antirasistiska, normkritiska, lustbejakande och kunskapsbaserade samtal om sex, relationer och sexualitet. Vi vill ge unga den information de behöver för att kunna ta hand om sin sexuella hälsa och stärka dem i rätten till sin egen sexualitet och sina egna val.

Beroende på gruppens frågor och på vilken nivå den befinner sig lägger skolinformatören fokus på olika områden. Följande punkter tas dock alltid upp av RFSU Stockholms informatörer:

- Ömsesidighet – frivillighet, samtycke, samspel och kommunikation
- Sexuell identitet och praktik
- Lustanatomi – hur kropp och könsorgan fungerar vid upphetsning
- Säkrare sex och praktisk kondomkunskap

För att främja diskussion och för att varje elev ska känna att den har utrymme att komma till tals, sker undervisningen alltid i grupper om max 15 elever. Lärare eller annan skolpersonal kan välja att vara med under passet och vi avsätter alltid tid till lärarsamtal efter avslutat pass.

RFSU Stockholm har hållit sexualupplysning i högstadie- och gymnasieklaser sedan 1996. Baspasset metodutvecklas nationellt av de åtta lokalföreningar som utför baspass i skolor, med RFSU:s förbundskansli som sammankallande part.

Hur utvärderingen har genomförts

Etnografisk metodik

Utvärderingen har genomförts med etnografisk metodik och baseras främst på intervjuer med ungdomar. Totalt har det genomförts **semistrukturerade gruppintervjuer med 108 högstadie- och gymnasieungdomar** fördelat på 9 skolor (varav 5 högstadie- och 4 gymnasieskolor).

För att få en bredare bild har vi, som ett komplement till intervjuerna, även genomfört:

- Observationer på minst ett av baspassen som genomförts på respektive skola (totalt 12 baspass).
- Intervjuer med skolpersonal på respektive skola (11 lärare, 2 skolassistenter och 2 medarbetare från elevhälsan).
- Intervjuer med ett urval av de informatörer som genomfört baspassen (8 st).
- Observationer vid 3 utbildningstillfällen vid den senaste informatörsutbildningen.

Vi har både observerat 90-minuterspass (2 st) och de nya 120-minuterspassen (10 st). 120-minuterspassen har utgjort fokus för utvärderingen, men vi har också ställt dem mot 90-minuterspasset. Vi har även haft förmånen att få observera ett Vill du?-pass som vi kan relatera till baspassen. Vill du?-passen ingår dock inte i denna utvärdering.

Urval

Det är **5 högstadieskolor** och **4 gymnasieskolor** i Stockholms län som omfattas av utvärderingen. De har valts ut i samråd med RFSU Stockholm i syfte att representera skolorna i Stockholms län på bästa sätt.

Bland skolorna finns både de som på årlig basis anlitar RFSU (och som gjort så under flera år) och de som nu anlitat dem för första gången. Såväl privata som kommunala skolor har omfattats av utvärderingen.

På varje skola har ett urval av de elever som deltog på RFSU:s baspass, via skolpersonalen, tillfrågats om att delta i utvärderingen (cirka 12 ungdomar per skola). Det har varit frivilligt att delta. De ungdomar som har ställt upp på en intervju har fått ett presentkort på en biobiljett. Det har varit en bra dynamik i grupperna. En bidragande orsak till det är sannolikt att incitamentet att vara med ibland har varit att de brinner för ämnet och för vissa har incitamentet att bli intervjuade snarare varit att de får en biobiljett.

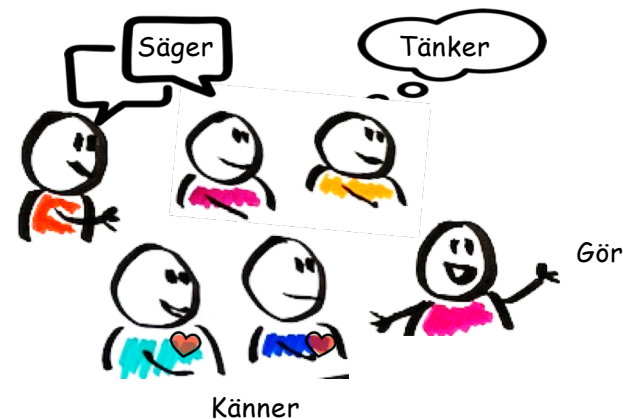
Bland skolpersonalen har vi främst intervjuat de personer som varit baspassens kontaktpersoner.

Om intervjuerna

Intervjuerna med ungdomarna har genomförts 2–3 veckor efter genomfört baspass. Bakgrunden till det är att ungdomarna ska ha hunnit landa i utbildningen de fått av RFSU.

Intervjuerna har genomförts med semistrukturerad intervjueteknik, vilket innebär att inget fast frågeformulär har använts utan istället har frågorna fritt ställts utifrån ett antal teman. Då frågorna inte är fasta har varje gruppintervju följt det ungdomarna beskrivit och diskuterat.

I intervjuerna har vi fångat både ungdomarnas egna reflektioner kring sina upplevelser av passen, men vi har även diskuterat hur de ser att ungdomar generellt förhåller sig till sex- och samlevnadsundervisning. Vi har i intervjuerna utgått ifrån hur ungdomarnas situation sett ut före, under och efter passet i relation till ämnet.

Iterativ process

Undersökningen har genomförts i en iterativ process som möjliggjort att valet av insamlingsätt, urval av målgrupp och frågeställningar löpande har kunnat anpassas utifrån de insikter som erhållits efter varje delmoment.

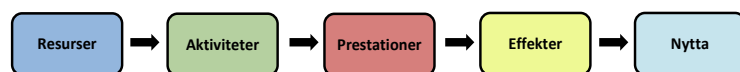
Insamlingen har fördelats på två fältperioder. Mellan varje fältperiod har det insamlade materialet analyserats och därefter diskuterats i ett insiktsmöte tillsammans med en arbetsgrupp på RFSU Stockholm.

En viktig del under dessa möten har varit föreningen mellan insikter i målgruppens beteende, RFSU Stockholms kompetens i området och Splitvision Researchs kunskaper om undersökningar och mänskligt beteende.

Analys

Materialet har analyserats efter varje fältperiod. Vid analysen har vi haft ett *abduktivt* förhållningssätt. Vi har sökt mönster och förståelse för de intervjuades beskrivningar och vi har observerat samt tolkat det insamlade materialet växelvis utifrån ungdomarnas "världsbild" och vad det betyder ur ett samhällsperspektiv. Vi har tagit hänsyn till vad de intervjuade säger, vad de inte säger samt vad som sägs mellan raderna.

Alla intervjuer som genomförts har spelats in. Vi har därmed i efterhand kunnat lyssna på alla inspelningar och har på detta sätt fått möjlighet att analysera materialet två gånger.

Insikterna som presenteras i rapporten är uppbyggda dels på de intervjuades svar och resonemang, dels på Splitvision Researchs analys samt den analys vi gjort tillsammans med RFSUs arbetsgrupp i den iterativa processen. När vi i rapporten har använt oss av citat från intervjuade representerar de vad flera av de intervjuade har uttryckt.

I analysen har vi använt oss av *systemteoretisk modell* för att analysera de effekter som baspasset har i ungdomarnas liv. Modellen bygger på ett antagande om att det finns ett kausalt samband (orsakssamband) där resurser, aktiviteter, prestationer, effekter och nytta länkas samman.

I analysarbetet har vi också tagit stöd i de insikter som vi tidigare har erhållit från utvärderingarna:

- Etnografisk utvärdering av RFSU:s utbildningsinsats "Sexualundervisning på lättare svenska". Utvärderingen genomfördes på uppdrag av Stockholms läns landsting 2015–2016. I utvärderingen intervjuade vi 100 elever i åldern 16–21 år som studerade språkintröduktion på 13 skolor samt 8 nyanlända ungdomar boendes på asylboende som ännu inte påbörjat språkintröduktion.
- "Samtalen som gör skillnad". Utvärderingen genomfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm 2016. I utvärderingen genomförde vi semistrukturerade gruppintervjuer med 20 nyanlända ungdomar boendes på HVB-hem.

Läsanvisningar

Utöver den här rapporten (som är ämnad för en bredare publik) presenteras resultatet från utvärderingen även i en bilaga till den här rapporten som riktar sig direkt till RFSU Stockholm och innehåller resultat som mer berör utveckling av baspasset. Till det interna stödet för verksamhetsutvecklingen hör även de två PowerPoint-presentationer som använts i den iterativa delen av målgruppsutvärderingen (insiktsmöte 1 och 2).

Om citat och begrepp i rapporten

Citat i rapporten representerar vad flera av de intervjuade har uttryckt.

De intervjuade har citerats ordagrant. I de fall förtydligande text har behövt läggas till av oss är den markerad med [klamrar].

I citaten har "han" och "hon" ersatts med "hen".

RFSU:s informatörer benämns i rapporten (även i citat) "RFSU-informatör" eller "informatör", oavsett vad ungdomarna kallat dem för.

Formuleringen "ungdomarna" syftar i rapporten till både högstadie- och gymnasieungdomar. Detta då det i analysen inte framkommit någon större skillnad mellan grupperna.

Formuleringen "ungdomarnas tidigare erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisning" åsyftar inte erfarenheter från den skola de går på idag, utan från tidigare skolor.

I några av intervjuerna har ungdomarna använt termen "KIF" ("kuk i fitta"). Termen används därför också i denna rapport.

Sexuellt överförbara infektioner benämns i citaten "könssjukdomar". I texten i rapporten benämns de "STI:er".

RFSU:s sexualupplysningspass som omfattas av utvärderingen benämns i rapporten "baspass" (samma benämning som RFSU Stockholm använder). Det kallas för baspass då det på RFSU Stockholm finns flera sexualupplysande projekt men detta är det som funnits längst, når ut till flest och lägger grunden för övriga projekts informatörsrekrytering samt metodutveckling.

I några fall refereras det i rapporten till "Vill du?-pass" som också är ett pass som RFSU Stockholm genomför som vänder sig till högstadie- och gymnasieungdomar. På passet utgår de från filmer och diskuterar kommunikation och samspel i relation till sex, i syfte att förebygga sexuella kränkningar, övergrepp och våld.

Formuleringen "vi" syftar i rapporten till Splitvision Research, och den analys eller slutsatser som vi som genomfört utvärderingen dragit.

Begreppen "**frivilligt deltagande**", "**samspel**" och "**ömsesidighet**" används i rapporten. Även "**samttycke**" används i citat, i de fall då lärare eller ungdomar själva har valt det ordet. Här nedan följer ett förtydligande om när respektive ord används i rapporten.

Den nya sexualbrottslagstiftningen använder begreppet **"frivilligt deltagande"** för att beskriva det som i debatter ofta kallas "samtycke". Eftersom begreppet samtycke har en annan betydelse som juridisk term än det har i den allmänna debatten, väljer vi i linje med RFSU, att använda samma begrepp som lagtexten för att undvika missförstånd.

Vi använder också begreppen **"samspel"** och **"ömsesidighet"** för att beskriva frivilligt deltagande. Detta för att, i linje med RFSU, betona att kommunikation, förmåga att förstå och ta in andras signaler och att själv visa vad en vill är avgörande komponenter för att frivilligt deltagande ska kunna uppstå. I den här rapporten används även "samtycke" i de fall då lärare eller ungdomar själva har valt det ordet.

Ungdomarna har i intervjuerna betonat hur bra det var att informatörerna i sin undervisning inte var kategoriska och resonerade i termer av "rätt eller fel", utan att frågor diskuterades och nyanserades. Ungdomarna lyfte att det fanns utrymme att både diskutera positiva och negativa aspekter. När ungdomarna säger "rätt eller fel" är det tydligt från hur de resonerar att det de menar är att informatörerna inte var dömande eller kategoriska.

Kapitel 2

Effekten av baspasset –

Gör den skillnad i ungdomars liv?

RFSU:s baspass gör skillnad

RFSU:s baspass gör en positiv skillnad i ungdomarnas liv, men också för samhället. Utifrån ungdomarnas beskrivningar och resonemang kan vi se att de får med sig:

- kunskap
- färdighet
- bekräftelse

Kunskap som exempelvis att klamydia överförs via kroppsvätskor och slemhinnor, *färdigheter* som exempelvis kondompraktik och *bekräftelse* som exempelvis att alla är och ser olika ut.

De effekter och den samhällsnytta som baspasset leder till är med stor sannolikhet att fler ungdomar:

- Har fått en stärkt självkänsla (identitet och sexualitet).
- Har fått handlingskompetens som möjliggör medvetna val som rör hälsa, relationer och sexualitet.
- Genom samtalen har blivit stärkta att våga bejaka sin sexualitet och identitet.

I vilken utsträckning baspasset gjort skillnad för respektive ungdom som vi intervjuat skiljer sig åt, men för gruppen som helhet är det tydligt att baspasset gör skillnad.

Gör skillnad genom "RFSU-pedagogiken"

I analysen av ungdomarnas beskrivningar av baspasset är det sättet som undervisning sker på som gör att ungdomarna tar till sig kunskapen, känner sig bekräftade och inkluderade samt får med sig nya färdigheter.

Det är med andra ord inte bara *vad* (fakta) som presenteras utan *hur* (den ansats och pedagogik) den presenteras på som är avgörande för de effekter som går att utläsa.

Flera av ungdomarna beskriver pedagogiken och ansatsen i baspasset likt citatet nedan:

"Vi fick skapa oss en förståelse genom att vara med och diskutera. Hen [informatören] hade en kort liten genomgång och sedan diskuterade vi hur vi trodde det var och sedan förklarade hen hur det egentligen var. Jag fick mer kunskap än om hen bara hade haft en genomgång. Då är det svårare att få in allting."

Vilka effekter går det att se?

I detta avsnitt utvecklar vi resonemanget kring vår analys av vilka effekter baspasset har. Analysen och presentationen utgår enbart ifrån ungdomarnas beskrivningar och inkluderar därmed inte RFSU:s intentioner med baspasset.

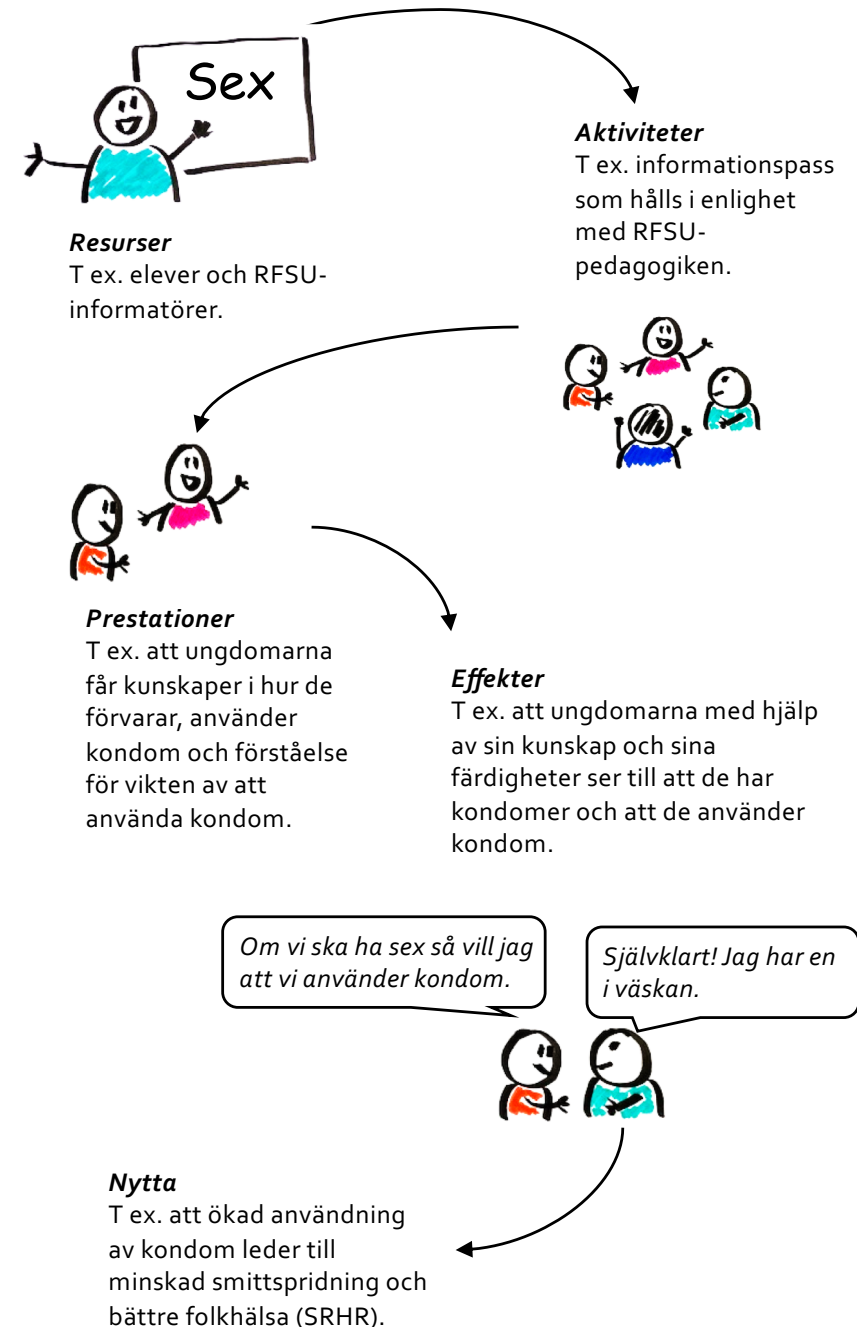
Analysen har gjorts med hjälp av *systemteoretisk modell*, även kallad *Theory of Change* eller *Impact Value Chain*.

Modellen bygger på att det finns ett kausalt samband mellan stegen i modellen. *Aktiviteter* leder till *prestationer* som i sin tur leder till *effekter* och dessa effekter leder i sin tur till *nyttor för samhället*. För att kunna genomföra aktiviteter som startar processen behövs *resurser*.

En förkortad version av modellen och sambanden illustreras till höger.

På nästa sida presenteras resultatet mer ingående och vi börjar ett steg in i modellen med att beskriva *aktiviteter* i baspasset för att sedan gå tillbaka och beskriva vilka *resurser* som behövs för att genomföra dessa aktiviteter. Därefter går vi vidare till de *prestationer* som aktiviteterna leder till och de *effekter* och *nyttä* som prestationerna leder till.

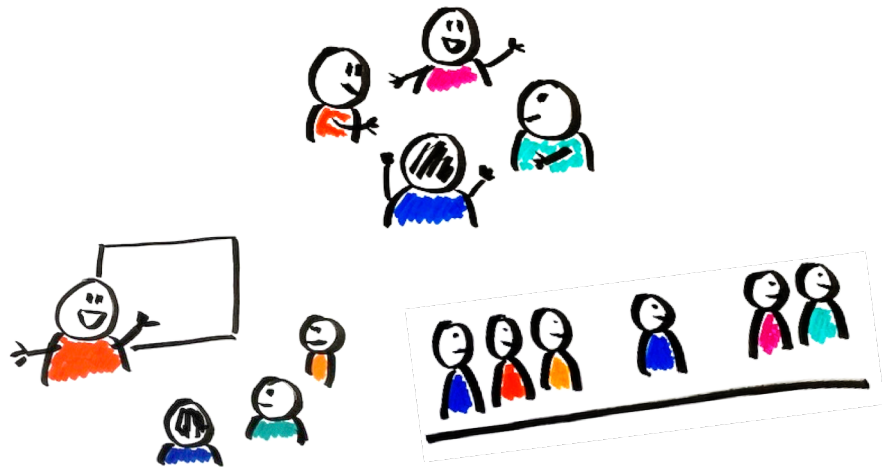

Aktiviteter

I aktiviteten, baspasset, finns det förutom faktainnehållet två delar som vi kan se är avgörande för att effekt uppstår. Det är själva **pedagogiken** i sig, men också den **ansats** som både informatörerna och det pedagogiska upplägget har.

Pedagogiken består, enligt ungdomarna, av en process där presentation av *fakta* varvas med *övning, diskussion, reflektion och mer fakta* som leder till att de kommer ihåg det de lärt sig, men också att de får reflektera och ifrågasätta sina attityder, värderingar och beteenden. I flera av ungdomarnas berättelser så beskriver de RFSU:s baspass likt citatet nedan:

"Övningen med att placera kroppsdelar, hur man har sex i relation till risken för att få en könssjukdom gjorde det tydligt och konkret."

När det gäller ansatsen uttrycker ungdomarna att:

- Det är nyanserade diskussioner, där det **inte kategoriskt finns ett rätt eller fel**, utan frågor diskuteras och nyanseras med stöd av informatören. De beskriver att informatören i stället för att gå i polemik med en åsikt leder diskussionen genom att exempelvis säga *"Om någon skulle tänka eller göra så här i stället, hur skulle ni resonera runt det?"*. De beskriver också att informatören har ett liknande tillvägagångssätt om gruppen har homogena (på grund av grupstryck) åsikter i övningar eller diskussioner. De beskriver att informatörens förhållningssätt leder till att de reflekterar runt sina egna beteenden, attityder och värderingar. Ungdomarna beskriver motsatsen med hjälp av exempel från andra externa aktörer som har föreläst på skolan, där förhållningssättet varit allt för kategoriskt (när det exempelvis gällt porr). Ungdomarna beskriver att de i dessa sammanhang känt sig kränkta och begränsade och då haft svårare att ta till sig informationen i föreläsningen.
- Det finns ett **inkluderande perspektiv** som visar sig på två olika sätt:
 - Ungdomarna inkluderas i övningar och diskussioner, se exempel i citaten nedan.

"Är det okej att vi använder begreppen 'kuk' och 'fitta'?"
"Vilka förhållningsregler ska vi ha?"
"Är det okej att jag ritat?"
 - Informatörerna är **normkritiska** då de inkluderar flera identiteter och sexualiteter i diskussionen. T ex. att sex kan vara så mycket mer än bara KIF (kuk i fitta).

- Det finns ett **gemensamt utforskande**, där informatören i linje med ovanstående punkter leder ungdomarna till att diskutera relationer och sexualitet.
- Både språkbruk och innehåll är **lättillgängligt**.

Något som vi också ser finns med, men som ungdomarna inte själva uttryckligen beskriver, är att det finns ett **lustbejakande** angreppssätt som främst fokuserar på de positiva delarna med sexualitet, sexuell praktik, säkerhet och trygghet.

Resurser

De resurser som (enligt utvärderingens resultat) ligger bakom aktiviteterna är:

- Professionella och välutbildade RFSU-informatörer (ungdomarnas beskrivningar av informatörerna presenteras i *Kapitel 5, Ungdomarna om baspasset*).
- Kvalitetssäkrat arbetssätt (ansats och pedagogik).
- Tids- och målgruppsanpassat innehåll (relevant).
- Elever som vill delta (beskrivs ytterligare i *kapitel 3 Vilka ungdomar når baspasset ut till?*).
- Lärare eller annan skolpersonal som bjudit in RFSU till skolan (beskrivs ytterligare i *Kapitel 6, Skolpersonalens perspektiv på baspasset och sex- och samlevnadsundervisning*).
- Lektionssal i någon form där det går att göra övningar (golvyta) och där det finns tillgång till en whiteboard.
- Att skolan har ekonomiska medel till att anlita RFSU och att skolpersonalen har kännedom om att RFSU erbjuder baspass.

Summerat är det tre möjliggörare/aktörer som behövs:

- **Skolpersonal** som har kännedom, vilja och ekonomiska medel för att bjuda in RFSU att föreläsa.
- **RFSU-informatörer** som är professionella, har kunskap om ämnet samt kunskap och erfarenhet av att undervisa i ämnet.
- **Elever** som vill delta.

Prestationer

Prestationer är det som deltagarna får med sig från aktiviteten (baspasset), i detta fall bekräftelse, kunskap och färdigheter.

Vi har fått likvärdiga beskrivningar från ungdomarna om vad de har fått med sig i form av kunskaper och färdigheter från baspassen. Dock varierade förkunskaperna mellan de olika individerna.

I nästa avsnitt, *Effekter*, summerar vi vad ungdomarna beskriver att de fått med sig från baspasset i kunskaper och färdigheter tillsammans med de effekter som dessa prestationer leder till.

Här nedan följer några citat som visar på det genomsnitt som baspasset har för ungdomarna (kunskaper, färdigheter och bekräftelse).

"Fick en bra tydlig bild av allt inom sexliv. Känner mig tryggare."

"Att man vet att det är okej att säga till, det gör det lättare."

"Diskuterade vad det [hbtq+] betyder och att det inte behöver vara statiskt genom livet. Alla visste detta sedan tidigare men informatören gjorde det mer självklart. Identitet och läggning."

"Jag trodde att all form av oskyddad sex ledde till att man fick en könssjukdom, om partnern hade en."

"Att man tänker mer på samtycke. Det är inte bara att man ska få ett nej. Utan man ska verkligen få ett ja ... (verbalt och kroppsspråk)."

"Har blivit begränsad av tidigare sex- och samlevnadsundervisning, då den inte varit inkluderande och haft ett hbtq-perspektiv. Känner mig nu inkluderad för första gången, att det är okej att vara lesbisk. För mig var det viktigt att höra det sägas av en vuxen, en lärare– inte bara från internet eller kompisar."

Effekter

Vår slutsats att baspasset leder till ett antal effekter baseras på *vad* ungdomarna beskriver att de fått med sig från passet samt *hur* de resonerar kring kunskaperna och färdigheterna.

Slutsatserna bygger också på vad ungdomarna själva säger att passet leder till för förändrat beteende. Exempelvis uttrycker flera att de med större sannolikhet efter passet kommer att använda kondom med en partner som de inte har haft en längre relation med.

I dialogen nedan visas ett exempel på hur två ungdomar resonerar runt samspel, ömsesidighet och ja- och nej-signaler.

Citaten visar vad de tagit med sig från samspelediskussionen från baspasset och hur den sannolikt påverkar deras agerande framöver.

Elev 1: "Man kanske tänker mer på typ samtycke. Det är inte bara att man ska få ett nej. Man ska verkligen få ett ja. Det kan också vara kroppsspråk som säger nej. Man får liksom tänka på det också."

Elev 2 fortsätter: "Det är kroppsspråket. De kanske känner sig pressade att säga ja, men deras kroppsspråk säger nej. Det är inte bara vad de säger, utan också hur de agerar."

Elev 1: "Exakt och sen om personen inte säger ja ska man inte göra någonting även om personen inte säger nej heller."

Nedan summerar vi i 10 punkter vad ungdomarna beskriver att de fått med sig från baspasset i kunskaper och färdigheter (prestationer) samt deras reflektion om hur detta påverkar deras agerande framöver (effekter).

Diskussionerna kring nedanstående tre delar lyfts av många av ungdomarna som det viktigaste de har med sig från baspasset:

1. **Ömsesidighet och lagen om frivilligt deltagande**
2. **Ja- och nej-signaler** (som kan vara både verbala och fysiska)
3. **Må bra-känsla** (att det ska kännas bra före, under och efter)

Dessa tre delar vävs ofta in i samma diskussion. De beskriver att det har blivit tydligare vad ömsesidighet och lagen om frivilligt deltagande innebär. De betonar hur viktigt det är att diskutera samspel och ömsesidighet, då det är grunden i en relation. De tycker att det är bra att lagen finns och har skärpts, men flera betonar att förståelsen om vad frivilligt deltagande innebär egentligen är viktigare än lagen i sig.

I denna diskussion är det en grupp av ungdomarna som i högre grad betonar att de har blivit stärkta i att de har rätt att säga nej och en annan grupp lyfter att de tar med sig att ja- och nej-signaler kan vara både verbala och fysiska.

Båda grupperna har tagit med sig vikten av att lyssna och känna in både vad de själva och partnern vill och att det är viktigt att veta att de kan ändra sig under gång. De betonar att det ska finnas en bra-känsla före, under och efter de har en intim relation eller sex.

Det som de själva lyfter att de tror att ungdomar kommer göra annorlunda (effekter) (med utgångspunkt från ovanstående) är att de kommer att vara mer uppmärksamma på att läsa in ja- /nej-signaler, att stå på sig utifrån vad de själva vill eller går med på samt rätten att ändra sig under situationen.

4. **Kondomkunskap och trygghet i att använda kondom**
De beskriver att de har kunskap om hur de använder och förvarar en kondom samt hur de vet att den är okej. När det gäller kondomkunskap är det många som beskriver att de hade kunskaper sedan tidigare (inte alla) men om vi lyssnar noga till deras beskrivningar så framkommer det att majoriteten har tagit med sig nya kunskaper eller färdigheter från passet.

5. **Att sex är så mycket mer och lustanatomi**
Att sex är så mycket mer än bara vaginalsex (kuk i fitta) lyfter ungdomarna som något viktigt. De beskriver att genom kunskaper i lustanatomi har de fått mer kunskap om kroppen och erogena zoner. De beskriver också att de fått ett vidgat perspektiv på vad sexpraktik kan innefatta (inklusive sex med sig själv). Flera ungdomar återkopplar även kring att det är hjärnan som är den största erogena zonen. Flera beskriver också att de känner sig bekräftade och inkluderade i och med att deras sexpraktik inkluderades i sex- och samlevnadsundervisningen och att de får en mer nyanserad bild av vad sex är och kan vara.

6. **Okej att använda kondom**
Ungdomarna beskriver att sannolikheten att de kommer att använda kondom i framtiden har ökat efter baspasset. De har fått insikt i att kondom är det enda som skyddar mot hiv, STI och oönskade graviditeter vid vaginalsex eller analsex, samt känner sig tryggare i hur de använder kondom.
7. **Säkrare sex. Kunskap om hur hiv och STI överförs**
Ungdomarna beskriver att de har med sig ett "säkrare sex-tänk", vilket innebär att det finns säkra sexpraktiker och att kondom alltid skyddar mot STI, hiv och oönskad graviditet. De har också fått kunskap om att könssjukdomar (framförallt klamydia) överförs via kroppsvätskor och slemhinnor. De berättar att övningen med att placera illustrationer av kroppsdelar gjorde kunskapen begriplig och konkret (ett exempel på hur det pedagogiska upplägget kan bidra till effekt). De har också fått kunskap om att de kan bära på en könssjukdom utan att ha symptom. De har fått insikt om vikten av att gå och testa sig om de haft oskyddat sex och känner oro samt fått kunskap om vart de kan gå för att testa sig.
8. **Hbtq+, relationer, identitet och läggning**
Ungdomarna beskriver att de efter baspasset har fått kunskaper om olika identiteter och olika sexuella läggningar (hbtq+) och att det har lett till att de i högre grad är mer inkluderande. Under intervjuerna noterade vi att flera av ungdomarna använde sig av ordet partner i stället för att oreflekterat relatera till flick- eller pojkvän.

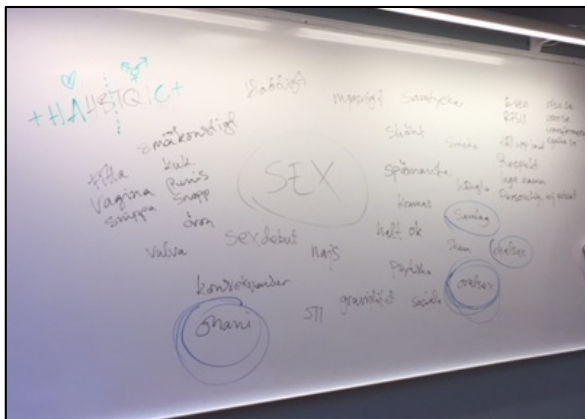
9. Okej att prata om sex och samlevnad

Flera av ungdomarna beskriver att de efter passet i högre grad än före vågar och har blivit bättre på att uttrycka sig om relationer samt vågar diskutera sådant som har med sexualitet att göra med kompisar och partners.

En bidragande orsak är sannolikt det avslappnade sättet som informatörerna pratar om sex och samlevnad på under passen.

10. Ökat konsekvenstänkande

En effekt som ungdomarna själva lyfter är att de fått ett ökat konsekvenstänkande om vad deras agerande kan leda till. Många beskriver samtidigt att detta är ett område där de önskar mer kunskap, exempelvis fler strategier för hur de kan agera i olika situationer som kan uppstå.

Nytta

Med utgångspunkt från de effekter som har beskrivits kan vi med sannolikhet anta att följande nyttor uppstår:

- Ungdomarnas kunskaper och färdigheter leder i sin förlängning till ett öppnare, tolerantare och säkrare samhälle samt en bättre folkhälsa (SRHR).
- Ungdomarna har fått en stärkt självkänsla och handlingskompetens som möjliggör medvetna val kring hälsa, relationer och sexualitet.
- Ungdomarna har genom samtalen blivit stärkta att våga bejaka sin sexualitet.

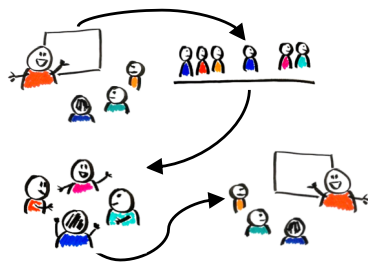
Resurser

- Professionella och välutbildade RFSU-informatörer.
- Kvalitetssäkrat arbetssätt (ansats och pedagogik).
- Tids- och målgruppsanpassat innehåll (relevant).
- Elever som vill delta. Lärare eller annan skolpersonal som bjudit in RFSU till skolan.
- Lektionssal i någon form där det går att göra övningar (golvyta) och där det finns tillgång till en whiteboard.
- Att skolan har ekonomiska medel till att anlita RFSU.
- Att skolan har kunskaper om RFSU har baspass att erbjuda.

Aktiviteter

Baspasset genomförs i linje med RFSU-pedagogiken. En process där presentation av *fakta* varvas med *övning, diskussion, reflektion och mer fakta*.

RFSU:s ansats:

- Gemensamt utforskande
- Positivt bejakande
- Inkluderande
- En nyanserad diskussion
- Vare sig kategoriska eller dömande ståndpunkter
- Normbrytande
- Lättillgängligt

Prestationer

Har fått kunskaper och färdigheter i och om:

- Ömsesidighet och lagen om frivilligt deltagande.
- Ja-/nej-signaler (som kan vara både verbala och fysiska).
- Må bra-känsla (att det ska kännas bra före, under och efter).
- Kondomkunskap och trygghet i att använda kondom.
- Att sex är så mycket mer.
- Okej att använda kondom.
- Säkrare sex. Kunskap om hur hiv och STI överförs.
- Hbtq+, relationer, identitet och läggning.
- Okej att prata om sex och samlevnad.

Ungdomarna har fått:

- Reflektera runt identitet, sex- och samlevnadsfrågor.
- Testat åsikter och ståndpunkter.
- Ett utökat, mer inkluderande vokabulär.
- Vidgat perspektiv i frågor runt normer, identitet och sex och samlevnad.
- Kunskaper som gör dem lite tryggare (dämpar ångest) i att:
 - alla har inte..
 - alla är olika...
 - alla ser olika ut...

Effekter

Empowerment

Alla, oberoende av identitet och sexuella preferenser, har blivit bekräftade och stärkta av passet.

Handling

- Tar hänsyn till ömsesidighet och lagen om frivilligt deltagande.
- Agerar utifrån att ja-/nej-signaler kan vara både verbala och fysiska.
- Tänker in sin egen och sin partners bra-känsla (att det ska kännas bra före, under och efter).
- Är trygga i att använda kondom och använder den på ett korrekt sätt.
- Tänker in att sex är så mycket mer.
- Okej att använda kondom (mentalitetsförändring).
- Har en säkrare sex-praktik, inklusive tänker in kondom.
- Har fått ett mer inkluderande förhållningssätt samt är stärkta i och vågar bejaka sin sexualitet och identitet.
- Okej att prata om sex och samlevnad.
- Ökat konsekvenstänkande.

Nytta

Vi kan med sannolikhet anta att följande nyttor uppstår:

- Ungdomarnas kunskaper och färdigheter leder i sin förlängning till ett öppnare, tolerantare och säkrare samhälle samt en bättre folkhälsa (SRHR).
- Ungdomarna har fått en stärkt självkänsla och handlingskompetens som möjliggör medvetna val kring hälsa, relationer och sexualitet.
- Ungdomarna har genom samtalen blivit stärkta att våga bejaka sin sexualitet.

Kapitel 3

Vilka ungdomar når baspasset ut till?

Vilka ungdomar når baspasset ut till?

Baspasset når väl ut till ungdomar i högstadie- och gymnasieskolorna. Det finns ett stort intresse bland ungdomarna för ämnet.

Samtliga ungdomar som inte är sjuka har deltagit på baspasset. Enligt ungdomarna är det ingen av deras klasskompisar som avstått från att delta på baspasset.

Baspasset är enligt ungdomarna väl anpassat för högstadie- och gymnasieungdomar. Informatörerna använder ett vardagligt, inkluderande och ungdomligt språkbruk. Ungdomarna beskriver att undervisningen genomförs på ett sätt som gör att innehållet är lätt att ta till sig.

Flera av ungdomarna har betonat hur bra det var att informatören i sin undervisning inte var kategorisk och dömande i sina resonemang, utan att frågor diskuterades och nyanserades.

Det var ingen som tyckte att innehållet i utbildningen var känsligt eller stötande och majoriteten tyckte inte heller att illustrationer eller bildmaterial var känsliga att ta till sig.

Vi har svårt att, utifrån ungdomarnas perspektiv, uttala oss om hur väl passet når ut till ungdomar som lever med en funktionsnedsättning. På de baspass där vi har varit med och observerat samt under de intervjuer med ungdomar vi har

genomfört har det (vad vi har kännedom om) inte deltagit någon som lever med en funktionsnedsättning. Däremot observerade vi på ett av informatörsutbildningspassen att det ingick moment om hur informatörerna kan tänka (i valet av övningar och hur de väljer att uttrycka sig) och vara inkluderande med tanke på ungdomar som lever med fysik funktionsnedsättning. Det kan exempelvis vara i valet av övningar och i att de i stället för att uttrycka "ställ er på en linje" kan göra ordvalet "placera er på en linje" om det finns deltagare med som sitter i rullstol.

Känner sig inkluderade för första gången

Några av ungdomarna beskriver att de i baspasset för första gången känner sig inkluderade i en sex- och samlevnadsundervisning.

Ungdomarna refererar till att olika sexpraktiker inkluderas, att sex kan vara så mycket mer än "KIF" (kuk i fitta-sex) exempelvis självsex (onani), smeksex, analsex och hångel. De refererar också till att undervisningen har ett hbtq+-perspektiv. Två av ungdomarna uttrycker det på följande sätt:

"Känner mig nu inkluderad för första gången, att det är okej att vara gay. Inte att de bara säger 'tjej och kille'. De pratade på ett sätt som gör att jag kände mig inkluderad."

"För mig var det viktigt att höra det sägas av en vuxen person."

Social, kulturell och religiös påverkan

Vi ser att det finns några faktorer som kan begränsa möjligheten att baspasset i sin helhet når ut till ungdomar.

Homofobi och "macho-kultur"

Både vid observationer och i några få av gruppintervjuerna har vi sett att det finns vissa delar av innehållet i undervisningen som enstaka personer inte tar till sig fullt ut på grund av homofoba åsikter och "macho-kultur". I en av gruppintervjuerna där deltagarna både fått undervisning i baspasset och Vill du?-passet, blev detta synligt när dessa personer återberättade innehåll från två av filmerna från Vill-du-passet. De berättade att det i filmerna visades en sekvens där två killar kysser varandra och ytterligare en sekvens där en kille blir uppviglad av två tjejer att imitera en gorilla genom att slå sig på bröstet. De uttryckte att de tyckte att det var jobbigt att se två killar som var intima med varandra samt att de hade svårt att ta till sig "må bra-budskapet" i "gorillafilmen".

Ungdomarna beskriver här att det är viktigt att informatören inte går i stark polemik med deras åsikter utan i stället fokuserar på aktiviteten i filmen.

I det här fallet kan vi, trots ungdomarnas negativa reaktioner, utifrån deras resonemang konstatera att filmerna och diskussionerna påverkade dem och gjorde att de reflekterade kring "må bra-känsla", ömsesidighet samt att sexuell attraktion kan se olika ut. Med andra ord gjorde innehållet skillnad.

Kulturella och religiösa hinder

En grupp som vi inte tydligt har sett i den här utvärderingen, men som vi har intervjuat (dem själva eller deras föräldrar) i andra undersökningar*, är ungdomar (oftast tjejer) som växer upp i andra normsystem och som begränsas att ta del av undervisningen på grund av kulturella och/eller religiösa skäl. Det kan vara att de själva väljer att inte ta del av sex- och samlevnadsundervisningen eller att de hindras av sina anhöriga. I dessa sammanhang kan det vara bra att inte ställa ett normsystem gentemot ett annat.

Skolan har för dessa elever ett viktigt ansvar att stötta de som växer upp med flera olika normsystem att hantera samt att underlätta för dem att delta i sex- och samlevnadsundervisningen. Det kan exempelvis handla om att skolan är tydlig med att sex- och samlevnadsundervisningen är obligatorisk, att det är viktigt att ungdomarna är med på passen, men att det inte är ett krav att de aktivt deltar.

I intervjuer med vårdnadshavare (som vi har genomfört vid andra undersökningar) har vi också sett att det i vissa fall

*

Ny i Sverige: rätten till sex- och samlevnadsundervisning. Närhälsan Kunskapscentrum för sexuell hälsa. Genomförd av Splitvision Research. 2013.

Etnografisk utvärdering av RFSU:s utbildningsinsats gällande "Sexualundervisning på lättare svenska". Stockholms läns landsting, Smittskydd Stockholm. Genomförd av Splitvision Research. 2016.

"Samtalen som gör skillnad". Länsstyrelsen Stockholm. Genomförd av Splitvision Research. 2016.

Röster från immigranter i Norden – Om att bli en del av samhället. Nordens välfärdscenter. Genomförd av Splitvision Research. 2017.

inom gruppen "nya svenskar" finns en felaktig bild av vad sex- och samlevnadsundervisning är. Det leder i vissa fall till att de på felaktiga grunder begränsar sina ungdomar från att delta i undervisningen.

Det finns flera möjliga vägar till att förmedla en mer korrekt bild av sex- och samlevnadsundervisning till vårdnadshavare inom gruppen "nya svenskar". Exempelvis kan sex- och samlevnadsundervisning inkluderas i samhällsorienteringen inom etableringsprogrammet samt i SFI-undervisning. Ytterligare en väg är att erbjuda utbildning till nyckelpersoner som har kontakt med "nya svenskar", exempelvis Stadsdelsmammor och olika former av Brobyggare.

Tillträde till skolan är en förutsättning för att baspasset ska nå ut

Skolan är det forum (IRL) där flest ungdomar kan nås med kvalitetssäkrad information om sex- och samlevnad. En förutsättning för att RFSU ska ha möjlighet att nå ut med undervisningen är att de bjuds in och får tillträde till skolan.

Det som vi i utvärderingen kan se påverkar RFSU:s tillgång till skolan och därmed möjlighet att kunna genomföra ett baspass är följande delar:

- Att skolpersonal prioriterar sex- och samlevnadsutbildning.
- Att skolpersonal ser ett värde med att bjuda in en extern föreläsare.
- Att skolpersonal har kännedom om att RFSU har utbildningar.
- Att skolan har ekonomiska medel till inbokning av externa föreläsare.
- Att skolpersonal har en positiv bild av RFSU.
- Att läraren tar tag i och bokar in RFSU (tid att administrera bokning, besök med mera).
- Att föräldrar har en positiv bild av RFSU och inte utövar påtryckning på lärarna att inte anlita RFSU.

Kapitel 4

Vad ungdomarna har med sig i
sex- och samlevnadskunskap

I detta kapitel presenteras hur ungdomarna beskriver att de fått sex- och samlevnadskunskaper under sin tidigare skolgång och deras önskemål kring hur det ska vara. Det presenteras enbart utifrån ungdomarnas önskemål – utan koppling till läroplanen.

Tidigare sex- och samlevnadsundervisning

Majoriteten av ungdomarna beskriver att de **inte haft** någon sex- och samlevnadsundervisning under sin tidigare skolgång eller att den har varit **bristfällig**. Med bristfällig syftar de till:

- Hur den genomförts (exempelvis att det varit pinsamt och obekvämt).
- Att den innehållsmässigt varit begränsad (exempelvis att sex enbart kopplats till fortplantning).
- Att den saknat ett normkritiskt förhållningssätt.

Sammanfattar vi ungdomarnas beskrivningar av sin tidigare sex- och samlevnadsundervisning, saknas ett helhetsgrepp och en kvalitetssäkring av sex- och samlevnadsundervisningen i skolan. Citaten nedan beskriver hur ungdomarna beskrivit sin tidigare sex- och samlevnadsundervisning.

”På min högstadieskola var undervisningen väldigt heteronormativ och läraren var inte alls bekväm, tyckte det var pinsamt att prata om ämnet.”

”Vi hade i 3:an och 5:an. Det var vår lärare. Vi fick kolla på filmer. Det var om hur barn skapas. Inget om relationer.”

”Ingen undervisning på min högstadieskola. I biologin kom vi in mycket lite på det när vi pratade om människokroppen. Vår lärare var väldigt obekvämt i det.”

”För flera i min grupp var det första gången de hade sexualkunskap och det är alldeles för sent att först ha det i gymnasiets årskurs 2.”

Ett fåtal ungdomar har beskrivit att de på sin tidigare skola har haft en **bra** sex- och samlevnadsundervisning. Det har i dessa fall utgjorts av de som ser att de fått undervisning som varit innehållsmässigt bra och heltäckande. Det har också funnits de som beskrivit att de fått ta del av en bredd, exempelvis att de gått igenom sex och samlevnad i något skolämne samt att de fått besök av (exempelvis RFSU) eller själva besökt någon utomstående aktör (exempelvis ungdomsmottagningen).

Få har återkommande undervisning

Det är enbart i **undantagsfall** som ungdomarna har beskrivit att de haft **återkommande sex- och samlevnadsundervisning** under sin skolgång (vilket ligger i linje med att de flesta ungdomar uppger att de inte har haft eller att de haft en bristfällig sex- och samlevnadsundervisning).

Bra med besök till ungdomsmottagningen

Uppskattningsvis uppger lite fler än hälften av de intervjuade ungdomarna att de har fått **besöka ungdomsmottagningen** med skolan under sin skolgång. Något som de beskrivit som bra att ha fått göra, framförallt för att de nu vet var ungdomsmottagningen ligger, vilket gör det lättare för dem att kunna gå dit i framtiden om de skulle behöva det.

Flera har hänvisat till att det finns vissa innehållsmässiga likheter i ungdomsmottagningens information och RFSU:s pass (vilket de ser som positivt). Vissa har också, likt citatet nedan, beskrivit att de två passen kompletterar varandra väl.

"RFSU och ungdomsmottagningen blev en bra helhet, tycker jag. På ungdomsmottagningen fick vi en föreläsning. Med RFSU fick vi diskutera. Det var bra."

Styrka med flera sex- och samlevnadsundervisningsaktörer

Med utgångspunkt från ungdomarnas berättelser är vår slutsats att kunskaper, färdigheter och bekräftelse stärks av att sex och samlevnad tas upp i olika sammanhang och av olika aktörer. Exempelvis beskrev en grupp ungdomar som fått möjlighet att diskutera sex och samlevnad samt fått sex- och samlevnadsundervisning vid tre olika tillfällen (på ungdomsläger, på ungdomsmottagningen och RFSU:s baspass) att deras tankar runt sex och samlevnad byggdes vidare för varje gång.

I en tidigare studie vi genomfört kunde vi se liknande mönster av vikten av att det är fler aktörer som ingår i ungdomarnas ekosystem för sex-och samlevnadsundervisning.*

Avsaknad av kvalitetssäkring

Något som blir tydligt i ungdomarnas beskrivningar av sina erfarenheter från sina tidigare skolor är att många skolor bjuder in olika aktörer att föreläsa om exempelvis identitet och värderingar utan att dessa föreläsningar sätts in i eller ingår i ett sammanhang. Ofta sker det inte heller en kvalitetssäkring av aktörernas ståndpunkt eller att ståndpunkterna diskuteras med ungdomarna före eller efter föreläsningen.

*Etnografisk utvärdering av RFSU:s utbildningsinsats gällande "Sexualundervisning på lättare svenska". Stockholms läns landsting, Smittskydd Stockholm. Genomförd av Splitvision Research. 2016:45–47 samt 67.

Kunskapsläget bland ungdomarna före RFSU:s pass

- Kunskapsnivåerna varierar bland ungdomarna. Vi kan se att ungdomarnas egna erfarenheter och deras sätt att inhämta kunskap på varierar.
- Flera av ungdomarna uppger att de har övergripande kunskaper, men att de saknar fördjupad detaljkunskap, framförallt inom områdena STI, säkrare sex, smittspridning och lustanatomi. Vi kan även se att det finns brister i deras kondomkunskaper (är dock inte ett område ungdomarna själva beskriver att de saknar kunskaper i).
- När det gäller hbtq+ och ömsesidighet har, som vi ser det, ungdomarna ofta mer kunskap om dem än om ämnena som nämns i punkten ovan. Hbtq+ och ömsesidighet är dock ämnen som ungdomarna själva önskar diskutera än mer.
- Enligt ungdomarna själva så saknar de ofta konsekvenstänk och behöver hjälp med strategier.

Källor till kunskap

Internet och **kompisar** är enligt ungdomarna de källor där flest ungdomar får information och kunskap om sex och samlevnad. Bland de webbplatser som nämns finns RFSU, vårdguiden, UMO, Google och sidor där folk ställer frågor som exempelvis Flashback. När det gäller kompisar nämner ungdomarna dels att de kan fråga kompisar för att få reda på saker de undrar, de beskriver dels att de lär sig vad som fungerar och inte i samspelet med kompisarna.

För några utgör även **ungdomsmottagningen** en kunskapskälla. Flera av ungdomarna uppger ungdomsmottagningen som en tänkbar aktör de skulle kunna tillfråga om de hade några funderingar.

Föräldrar eller äldre syskon nämner vissa av de intervjuade eleverna (men långt ifrån alla) att de kan prata med om sex och samlevnad.

Vårdnadshavares roll i sex- och samlevnadsundervisning

Ungdomarna tror att många föräldrar ser det som skolans roll att ta upp sex och samlevnad med ungdomarna, vilket exemplifieras av citatet nedan:

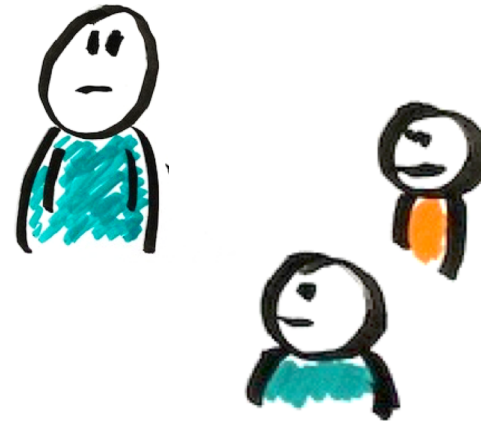
"Vi är ganska öppna att prata om det i min familj, men de förlitar sig nog på att skolan tar upp det."

Flera av ungdomarna anser att det både är vårdnadshavarnas och skolans uppgift att ta upp sex och samlevnad med dem. Några ungdomar har, likt nedanstående citat, också uttryckt att det inte är alla ungdomar som har vårdnadshavare som kunskapsmässigt har möjlighet att prata om sex och samlevnad med sina barn och att det därför ligger på skolans ansvar att göra det.

"Det är skolans uppgift för att alla har inte en vårdnadshavare som kan (kunskap eller färdigheter) prata om ämnet med sina barn."

Svårt att prata om sex och samlevnad

Enligt ungdomarnas beskrivningar har många föräldrar/vårdnadshavare svårt att prata med sina ungdomar om sex och samlevnad. Men även vissa av ungdomarna uttrycker att de skulle tycka att det var jobbigt om deras föräldrar skulle prata om sex och samlevnad med dem.

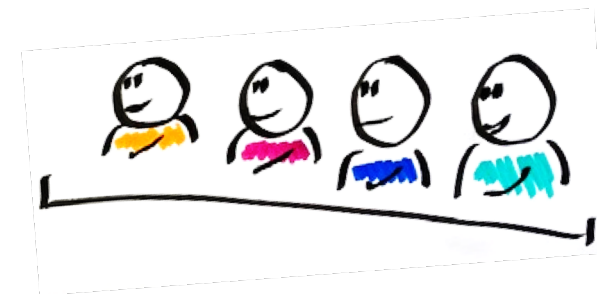
Ungdomarnas förslag på hur och när sex- och samlevnadsundervisningen bör ske

Flertalet av ungdomarna uttrycker att det vore bra att introducera sex och samlevnad på ett **enkelt sätt** i tidig ålder i skolan (årskurs 4) för att det ska vara **naturligt** att prata om och inte pinsamt och tabubelagt. Många nämner att det borde ske runt årskurs 4, någon enstaka tänker att det är bra att introducera ämnet redan på förskolan. Sedan "växlas undervisningen upp" (och tar upp mer invecklade saker alternativt ämnen som passar för den åldern) ju äldre eleverna blir. Se illustration på nästkommande sida.

Flertalet ungdomar efterfrågar **kontinuerlig** sex- och samlevnadsundervisning, det vill säga att de får möjlighet att ta del av undervisningen vid flera tillfällen utspjutt över skolgången (för möjlighet att kunna repetera och fördjupa sina kunskaper).

Ungdomarna beskriver att det är bra att ta upp olika områden inom sex och samlevnad i olika årskurser (se även illustration på nästkommande sida).

Ämnen som ungdomarna ser är viktiga att ta upp och diskutera i låg- och mellanstadiet är exempelvis att det är **ok att gilla vem du vill** och **samspel och ömsesidighet**. Det sistnämnda är något som de ser är viktigt att ta upp jämt - på såväl låg-, mellan-, högstadium som gymnasium. De ser att en kan börja prata om **identitetsfrågor** i låg- och

mellanstadiet (kanske redan i förskolan) för att i högstadieåldern växla upp och diskutera **identitet och sexuell läggning**. Likaså ser de att en kan börja prata om **relationer och kärlek** i lågstadiet för att växla upp och diskutera **relationer, kärlek och sex** i högstadieåldern.

Flera av ungdomarna uttrycker att det i årskurs 6 är bra att börja prata om vad som händer i kroppen vid **puberteten** både för killar och tjejer. De ser även att det är viktigt att diskutera om **porr** i årskurs 6–8.

Högstadiet är, enligt ungdomarna, en bra period att ta upp mer fördjupade sex- och samlevnadskunskaper på. I tidigare årskurser fnittras och skojas ämnet lätt bort, menar de, men i den här åldern ser de att de som elever är mer mottagliga.

Ungdomarna efterfrågar motsvarande sexualupplysning som RFSU genomför med baspassen under årskurs 7–9 samt i årskurs 1 och 2 på gymnasiet.

Önskar gärna ha flera pass

Flertalet ungdomar efterfrågar sex- och samlevnadsundervisning vid flera tillfällen utspjutt över tid, så att de får fördjupning men också så att de blir påmind om kunskapen. Detta är en period då det händer mycket i deras liv vad gäller utveckling av kroppen och med relationer, vilket gör att ungdomar tar till sig olika delar av innehållet vid olika tillfällen. Över tid får de med sig mer kunskap och erfarenhet, vilket gör att de lyssnar på och tar till sig passens innehåll på olika sätt för varje gång de får ta del av dem.

Önskemål om vad som ska tas upp när

Identitet viktigt att ta upp och diskutera i lågstadiet, mellanstadiet. Kanske inte känner sig hemma i sin kropp. Känner sig som någon annan.

Bra att veta att det är ok att gilla vem du vill.

Sexuell läggning är bra att diskutera i årskurs 4-5, men anpassat för åldern.

» **Identitet och sexuell läggning**

Innehållet i **RFSU:s baspass** passar högstadiet och gymnasiet.

Årskurs 6

Viktigt att få kunskap om vad som händer i kroppen vid **puberteten** både för tjejer och killar. Mens och menssmärta. Ens lärare kan hålla i det.

Porrt är bra att diskutera i årskurs 6-8.

Viktigt att få undervisning i årskurs 8-9.

Relationer och kärlek

» **Relationer, kärlek och sex**

Samspel och ömsesidighet alltid viktigt att ta upp

Årskurs 4

Årskurs 6

Årskurs 7

Årskurs 8-9

Årskurs 1-2

Låg- och
mellanstadiet

Högstadiet

Gymnasiet

Kapitel 5

Ungdomarna om baspasset

Kapitlet är uppdelat i sju avsnitt: inför baspasset, "RFSU-pedagogik", professionella informatörer, det praktiska upplägget, ett bra tillvägagångssätt, efter baspasset samt vad ungdomarna saknade och ville ha mer av.

Analysen och presentationen utgår enbart ifrån ungdomarnas beskrivningar och inkluderar därmed inte RFSU:s intentioner med baspasset.

Vad ungdomarna har fått med sig från baspasset i form av kunskaper, färdigheter och bekräftelse presenteras i kapitel 2, *Effekten av baspasset – Gör den skillnad i ungdomars liv?*

Inför baspasset

Majoriteten av ungdomarna hade ingen tydlig bild av vad RFSU är och kopplade dem till kondomtillverkare och/eller några som arbetar med sex- och hbtq-frågor/information. Några enstaka refererade till att RFSU och ungdomsmottagningen var desamma. Några av ungdomarna kände väl till RFSU:s verksamhet.

Majoriteten av ungdomarna hade inte reflekterat över att RFSU skulle komma och hålla i ett sex- och samlevnadspass och några kommenterade sina förväntningar eller farhågor inför passet enligt citaten nedan:

"Jag trodde bara att det skulle vara en vanlig lektion. Men det var mycket intressantare. Vi fick sitta och prata."

"Många gick runt och ojade sig innan vad som skulle hända och sedan när de kom dit så 'ahha jag trodde det skulle vara så här' ..."

"Jag trodde att de skulle ställa privata frågor."

"Jag hade låga förväntningar på grund av sexualkunskapen i sexan. Men det var så skönt. Man märkte direkt att hen var så lugn så då blev alla avslappnade och vågade prata. Så var det skönt att det var övningar så att man själv fick göra, vara delaktig. Och det känns också mindre stelt om vi får vara med och göra övningarna och inte bara sitta och lyssna, utan vara med och tänka och tycka. Det tyckte jag var jättebra."

"Jag trodde de skulle prata mer om sex och positioner och så pratade de mer om sexualiteter. Jag trodde det skulle vara 'så här' och så var det annorlunda. Vi fick inte veta något innan, vad de skulle prata om. Vi brukar få veta innan, på våra vanliga lektioner, vad vi ska gå igenom."

“RFSU-pedagogik”

Ungdomarna beskriver sättet som baspasset genomfördes på (pedagogiken) som en process där det varvades:

- Presentation av fakta
- Övningar
- Diskussion
- Reflektion
- Mer fakta

De beskriver att processen leder till att de kommer ihåg det de lärt sig mer än om de bara skulle fått en faktagenomgång. Många av ungdomarna beskriver att tillvägagångssättet bidrog till en process där de reflekterade och i vissa fall även ifrågasatte sina attityder, värderingar och beteenden.

“Informatören ställde frågor till oss och lät oss fundera lite och gick inte bara igenom allt på tavlan.”

“Det skapades ett bra klimat i gruppen genom lekar och gjordes mer vardagligt.”

Vid flera av passen upplevde ungdomarna att de kunde påverka vilka ämnen de skulle diskutera (positiv upplevelse).

Vid våra observationer av passen kan vi se att trots att informationspassen följer en tågorbana och ett fast innehåll, så lyckas informatörerna på ett skickligt och inkluderande sätt skapa ett klimat där ungdomarna upplever att de har möjlighet att vara medskapande. Att de exempelvis genomför övningen med sexassociation i början av passet tror vi stärker denna upplevelse.

I ungdomarnas beskrivningar om baspasset och informatörernas sätt att arbeta återkommer sex förhållningssätt/ansatser:

1. Att de **inte var kategoriska och dömande**, utan att frågor diskuteras och nyanseras med stöd av informatören. Inte monolog utan dialog.
2. Att det finns ett **inkluderande perspektiv**, där ungdomarna och deras erfarenheter tas med i diskussionen.
3. Att det finns ett **normkritisk perspektiv**, där alla blir inkluderade oberoende av biologiskt kön, identitet, sexuell läggning och erfarenhet.
4. Att det är **lättillgängligt**, både kunskaps- och språkmässigt.
5. Att det finns ett **gemensamt utforskande**, där informatören i linje med ovanstående punkter leder ungdomarna till att diskutera relationer och sexualitet.
6. Något som vi också ser finns med, men som ungdomarna inte själva uttryckligen beskriver, är att det finns ett **lustbejakande** angreppssätt som fokuserar på att sexualitet är positivt.

Professionella informatörer

Informatörerna har fått övervägande positiva beskrivningar av ungdomarna. De beskriver informatörerna på följande sätt:

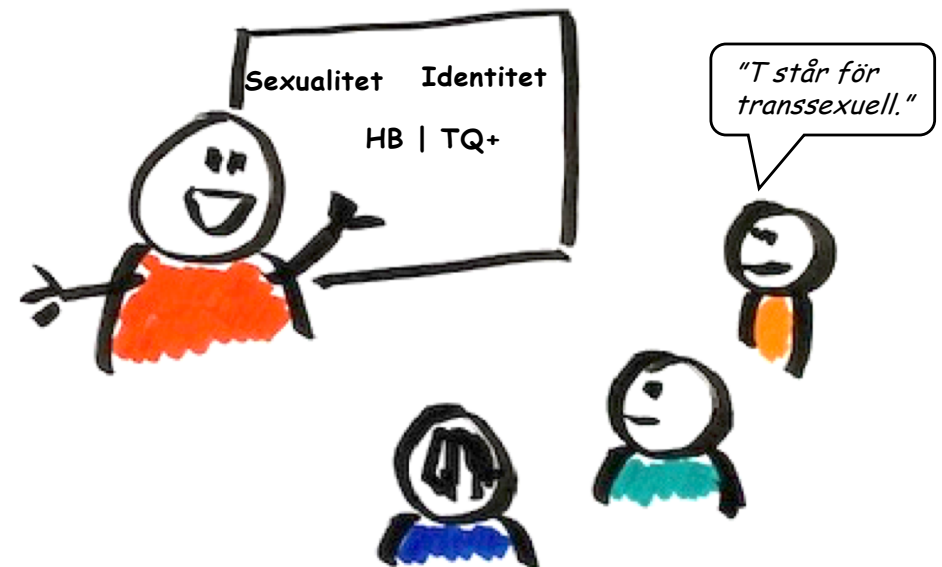
- En expert (professionell), någon som arbetar med området (i positiv bemärkelse).
- Kunniga i ämnet.
- Har ett lättillgängligt språk.
- Normkritiska, inkluderande (både i hur de uttrycker sig och hur de låtar alla i gruppen delta).
- Positivt att de är unga (rätt ålder; inte som ett äldre syskon och inte som en lärare).

Nedan följer tre citat som visar på den professionalitet som informatörerna uppvisar.

"Undervisningens innehåll var på en bra nivå. Hen [informatören] gjorde att det inte var stelt. Hen var helt bekväm att prata om det. Hen lättade upp stämningen så att det blev bekvämt för alla att prata om det. Hen var inkluderande. Hen visste vad hen pratade om."

"RFSU-informatören visste hur man gör för att få alla delaktiga."

"Hen [RFSU-informatören] var hur bekväm som helst att prata om ämnet. Risken är att om läraren håller i det och hen är obekväm att hålla i det så blir det jobbigt."

Det praktiska upplägget

När det gäller det praktiska ramverket för passen är ungdomarna nöjda med upplägget. Det enda som skiljer sig åt är inställningen till om skolpersonal ska vara med på passet eller inte (se förtydligande nedan).

Följande säger ungdomarna om det praktiska upplägget:

- Genomgående lyfter ungdomarna hur **bra det är att det är någon som kommer "utifrån" och håller passet**. Det handlar om att det är någon som de inte har en relation till. De betonar också vikten av att det är en person som **känner sig bekväm och trygg med att prata om ämnet**. De menar att om det är en ordinarie lärare som håller i passet, som själv tycker att det är pinsamt, blir det även pinsamt för ungdomarna.

Följande citat illustrerar ungdomarnas beskrivningar:

"Man kanske inte heller vill prata så öppet om sex och samlevnad med sin lärare som man sedan ska ha i flera år som lärare i andra ämnen."

"Vår ordinarie lärare, biologiläraren känner oss bättre, vilket också gör att det blir konstigt att få undervisning av hen."

- Så som passen är utformade (pågår i **120 minuter, inklusive en kort rast**) **upplever ungdomarna som bra**. Majoriteten hade gärna diskuterat ämnet mer, men de tycker i så fall att det skulle vara bättre om informatören kommer tillbaka och håller ytterligare ett pass vid ett senare tillfälle. (Om RFSU höll ytterligare ett pass skulle de önska att det hade likvärdigt upplägg som gick djupare in i ämnet, alternativt att de fokuserade mer på relationer och situationsbaserade diskussioner.)
- **Bra med blandade grupper (ej uppdelat på biologiskt kön)**. Samtliga ungdomar har starkt betonat att det är viktigt att sex- och samlevnadsundervisning sker i blandade grupper. Några berättar att de vid tidigare åldrar blivit indelade i grupper baserat på biologiskt kön och upplevt att det både begränsar kunskapsintaget och diskussionerna samt även att det i vissa fall blir kränkande.
- Det råder **delade meningar om ungdomarna tycker att skolpersonal ska vara med på passet eller inte**. De som inte tycker att skolpersonalen ska vara med tycker att det begränsar diskussionerna och påverkar gruppdynamiken negativt, medan de som tycker att skolpersonalen ska vara med främst argumenterar för att det är kunskapshöjande för skolpersonalen. I dag är det fritt för skolpersonal att vara med. RFSU ber skolpersonalen själva att avgöra baserat på vad de tycker är bäst för eleverna. Vår upplevelse från de fall där vi varit med är att lärarna har gjort en avvägning om det lämpar sig och innan de deltar har de stämt av med eleverna om de tycker att det är okej. Vi ser dock att det i vissa fall sätter de ungdomar som tycker det är olämpligt men som har svårt att stå upp för sina egna känslor eller åsikter i en knepig situation.

Mot bakgrund av ovanstående resonemang och med hänsyn till ungdomarna rekommenderar vi att lärarna inte deltar på passet (om det inte finns omständigheter som gör att lärare bör vara med).

- **Halvklass (cirka 15 personer) är en lämplig gruppstorlek.** Upplägget med halvklass gör att de känner sig trygga och ger också alla möjlighet att delta i diskussioner.
- **Grupsittning (ring, stolssittning) fungerar bra.**
- **Positivt med länkar, men gärna digitalt.** Under passet i dag så skriver informatören upp relevanta länkar på tavlan. Ungdomarna tycker att det skulle vara bättre om dessa länkar i stället förmedlades och fanns tillgängliga i skolans digitala läroplattform.

Ett bra tillvägagångssätt

Ungdomarna beskriver att det är en bra avvägning på passet där de både får röra på sig, reflektera, vara delaktiga samt får en bra genomgång (information).

Informatörerna anpassar innehållet (kunskapsområden, frågeställningar och övningar) på ett mycket professionellt sätt utifrån varje klass. Detta framgår från både ungdomarnas beskrivningar och de observationer vi gjort av baspassen. Informatörerna har en fast tågordning (i vilken ordning områden ska tas upp samt när diskussioner och övningar ska genomföras) att förhålla sig till. Men de lyckas ändå genomföra det på ett sätt så att ungdomarna upplever att de har möjlighet att vara delaktiga och samskapa genom att bidra med kunskap och reflektioner under passet.

Sammanfattar vi det ungdomarna beskrivit av hur övningarna och de olika momenten genomförts så fick de exempelvis ta ställning till om ett påstående var sant eller falskt (exempelvis *"Klitoris är 2 cm lång"*) alternativt ta ställning utifrån ett åsiktsområde (exempelvis *"Kärlek är viktigt i livet"*), alternativt associera kring ordet *sex*. Därefter fick de diskutera och reflektera kring ämnet, ibland fyllde informatören på med än mer fakta. Exempelvis om de kommit in och pratat om relationer i en övning så kanske informatören fördjupade diskussionen för att i slutet även leda över diskussion till *samspel* och *ömsesidighet*.

Ungdomarna beskriver att de i de olika övningarna och momenten först fick diskutera utifrån sina tidigare kunskaper eller antaganden alternativt från sin inställning till frågan för att sedan erhålla mer kunskaper och därefter fick de möjlighet att på nytt reflektera kring frågorna på ett nyanserat sätt, vilket gjorde att de lättare kunde ta till sig kunskapen.

Något som ungdomarna lyfte inverkade till att majoriteten av ungdomarna deltog aktivt på passet var dels att informatören var tydlig med förhållningsregler och hade en ödmjuk och respektfull framtoning, dels att de inledde med en övning där samtliga ungdomar fick avsluta en "neutral" mening (exempelvis "Sommaren är bra för att...").

Ungdomarna lyfte att **samspel** och **ömsesidighet** var ett av de viktigaste områdena på passet. Parallellt relaterar de även till diskussioner runt **må bra-känsla**, att det ska kännas bra före, under och efter en intim eller sexuell relation.

Även diskussionen runt att **sex kan vara så mycket mer än "KIF"** är något som många ungdomar lyfter som en av de viktigaste behållningarna från utbildningen. Flera beskriver också att de känner sig bekräftade då deras sexpraktik är inkluderad i undervisningen samt att den också gav ett vidgat perspektiv på vad som kan inkluderas i att "ha sex".

Efter baspasset

Några elever beskriver att de har pratat med klasskompisarna efter passet – mest om kondomer. Några enstaka berättade att de gått till skolsyster eller kuratorn och bett om kondomer efter passet.

Några har nämnt för sina föräldrar att RFSU var där, men inte pratat något mer än så om det hemma.

Lärare och mentorer på skolan har frågat hur det var. Här följer några citat som exemplifierar.

"Det var fler efter passet som vågade prata om det än det var innan. Det var mindre farligt, mer ok att prata om det efter passet."

"Jag började använda orden 'kuk' och 'fitta' mer. Det bara blev så. Jag använde det mer som skällsord [förstärkningsord] tidigare."

"I omklädningsrummet har ytterligare 2-3 vettiga personer bland tjejerna börjat vara mer öppna i omklädningsrummet och i duschen efter passet. 'Fight me if you think I am äcklig'."

"Vi pratade direkt efter med varandra och alla ville byta kondomer. Vi pratade också med varandra om saker från passet som vi inte vetat om."

"Lärarna har också försökt prata med oss, ställa frågor. Vår mentor och vår SO-lärare. Hon är mer rakt på, vilket är bra. Vår mentor är mer nervös."

Vad ungdomarna saknade och ville ha mer av

Nästan samtliga ungdomar som vi intervjuat (både i högstadiet och gymnasiet) efterfrågar att RFSU ska komma tillbaka och ha fler pass med dem så att de kan få repetition och fördjupning.

Innehåll på passet som ungdomarna gärna hade pratat mer om

Det är främst fyra av de områden som togs upp på passet som ungdomarna gärna sett hade fått ett större utrymme.

Porr

Ungdomarna hade önskat diskutera porrberoende, hur ungdomar påverkas av att se på porr samt mer om positiva och negativa delar med porr. Flera av ungdomarna beskriver att bilden av porr i deras vardag ofta ensidigt beskrivs som något negativt, omoraliskt och felaktigt. De hade önskat ytterligare diskussioner på det nyanserade sättet som var på baspasset. Följande citat illustrerar ungdomarnas beskrivningar:

"Allt jag kan om sex kommer från porr."

"Är jag dum som kollar på porr, är det olagligt?"

"Man kan hitta inspiration – Oj, jag visste inte att man kan göra så..."

"Att man kan se att det inte är något fel på en. Att det finns andra som också gillar det, till exempel fötter."

De tre andra områdena är:

- **Samspel och ömsesidighet**
- **Sexuella trakasserier och övergrepp**
- **Relationer och kärlek**

Inom dessa tre områden efterfrågar ungdomarna både mer fakta, men också att få ta del av strategier för hur de kan hantera olika situationer som uppstår. De ger förslag på att områdena skulle kunna diskuteras utifrån korta berättelser situationer eller seriestrippar där de med stöd av informatören diskuterade olika handlingsalternativ. Följande citat illustrerar ungdomarnas beskrivningar:

"Önskade mer om ja- och nej-signaler. Gärna om trakasserier vad som är över gränsen och vad som inte är det."

"Om kroppen vad som händer, om känslor hur man känner, kärlek. Att nej är nej. Vi pratade lite om me too, men hade gärna pratat mer (det blev stressigt)."

"Vi kom exempelvis in och pratade om förhållande. Det hade varit intressant att gå vidare och diskutera."

"Det är mycket krav på att du ska veta din identitet och vilket kön du ska ha och vill ha sex med för resten av ditt liv eller om du inte vill ha sex. Vi nuddade det bara, men kom inte in på djupet på detta."

"Vi pratade om identitet och läggning, men hade gärna pratat mer om att det kan svänga över tid."

Innehåll på passet som ungdomarna saknade

Följande områden har flera omnämnt att de saknade som innehåll på baspasset.

- Känner sig osäkra kunskapsmässigt om **könssjukdomar**. De hade önskat information om fler könssjukdomar än bara klamydia och mer om symptom och vad som händer om de får en könssjukdom.
- **Abort**. Vad händer vid en abort? Vad händer efteråt? Hur går det till?
- I de grupper där de inte hade **diskuterat porr** efterfrågades den diskussionen. Vad är positivt och negativt med porr? Hur påverkar den?
- **Sexuella trakasserier fysiskt eller verbalt**. Hur kan och ska de hantera dessa situationer?
- De ungdomar som deltog på det tidigare upplägget med ett **go-minuterspass** istället för 120 minuter **saknade tid att hinna diskutera** och gå igenom innehållet ordentligt. (Av de nio skolor som ingått i undersökningen var det två skolor där baspasset genomfördes enligt det tidigare upplägget med ett 90-minuterspass.)

Några ungdomar har också omnämnt att de saknade information på baspasset om:

- Hur p-piller påverkar ens kropp.
- Andra preventivmedel än kondom.
- Mens och hur det kan påverka ens kropp.

Ett område som vi ser att flera av ungdomarna saknade kännedom om var att ungdomsmottagningen har tystnadsplikt gentemot deras vårdnadshavare om de skulle genomgå en behandling av STI eller göra abort.

Kapitel 6

Skolpersonalens perspektiv på baspasset
och sex- och samlevnadsundervisning

Skolpersonalens syn

Detta kapitel är rapportens enda som inte utgår från ungdomarna utan som baseras på skolpersonalens perspektiv. I kapitlet presenteras skolpersonalens resonemang kring baspasset, läraröverlämning, införsäljning och bokning av pass samt behovet av fortbildning för skolpersonal.

Om baspasset

Skolpersonalen beskrev att RFSU:s pass är bra. De upplevde att:

- Passet innehåller flera viktiga områden: exempelvis anatomi, samspel och ömsesidighet, heteronormen, relationer och kärlek.
- Det för ungdomarnas skull är bra att någon utomstående, som ungdomarna inte har en relation till, kommer och pratar om sex och samlevnad. Detta så de har möjlighet att "friare" kunna prata om sex och samlevnad med någon som de inte kommer träffa kontinuerligt framöver.
- Det var positivt att deras elever uppskattat RFSU:s pass. Eleverna hade beskrivit för dem att de såg att innehållet var relevant och att det var en bra blandning mellan övningar, undervisning, reflektion och diskussion.

De upplevde även att RFSU:s informatörer:

- Hade ett förhållningssätt till både ungdomar och ämne som var positivt.
- Hade en bra pedagogik (övningar, öppningar, angreppssätt) för att prata om ämnet.
- Hade ett avslappnat samtal med ungdomarna och de såg även att det var bra att eleverna fick möjlighet att diskutera med varandra.
- Var proffsiga, kunniga och inkluderande med bra bemötande.

Nedan följer några citat som exemplifierar hur lärarna har resonerat.

"Det kan vara en poäng att ha en annan person än deras vanliga lärare som betygsätter dem [som genomför passen]. Nu brukar jag inte betygsätta sex och samlevnad annat än något mindre förhör på könsorgan. Annars dömer jag dem inte, det är mer i diskussionsform. Men jag tror ändå, för man har en relation och vi träffas kontinuerligt, så jag tror de kan tycka att det är skönt att det är någon utomstående som kommer. Så det finns en poäng i bara det då."

"De [informatörerna] var duktiga att prata. Lugna och naturliga. Att det var vuxna som är öppna att prata om det. Att man kan vara naturlig när man pratar om det. Väldigt proffsiga."

En eller flera skolmedarbetare var med och observerade hela eller delar av RFSU:s pass på två av fem högstadieskolor och tre av fyra gymnasieskolor. Detta främst för att lära sig hur de kan ta upp sex och samlevnad på ett bra sätt. De som valde att inte vara med gjorde det främst för att eleverna skulle ha möjlighet att kunna prata friare med en person de inte har en relation till.

På de skolor som haft 90-minuterspass, kommenterade skolpersonalen att det kändes som för kort tid i förhållande till den mängd information som passet skulle innehålla. Skolpersonalen på de skolor som haft 120-minuterspass ansåg att passen var lagom långa.

Vad skolpersonalen önskar lägga till

Ämnen som skolpersonalen lyfter att de saknade (eller som gärna får läggas till) på passet listas nedan. Det lärarna uppgav var framförallt ämnen de såg var viktiga med utgångspunkt från ungdomarnas vardag kopplat till sexualitet och relationer, inte sådant som direkt kopplades till passet.

- Vad som händer när en skickar bilder/lägger ut bilder på internet.
- Sexuella trakasserier.
- Övergrepp på internet, uppvaktande på internet (gromning).
- Sex första gången (enbart högstadielärare som nämnt).

Ämnen som skolpersonalen lyfter gärna hade fått **diskuteras än mer**:

- Positivt och negativt med porr.

Några av lärarna rekommenderade att informatörerna under passet går in på RFSU:s webbplats och visar innehåll och länksamling för eleverna, då de tyckte att det fanns mycket bra material där.

Flera bland skolpersonalen har ställt sig positiva till att lägga ut länkinformation från RFSU på skolans läroplattform (under förutsättning att det är officiella länkar de kan ställa sig bakom), så att ungdomarna lättare kan komma åt den.

Effekter som lärarna ser efter passet

De effekter skolpersonalen (på både högstadium och gymnasium) beskriver att de sett efter RFSU:s pass är:

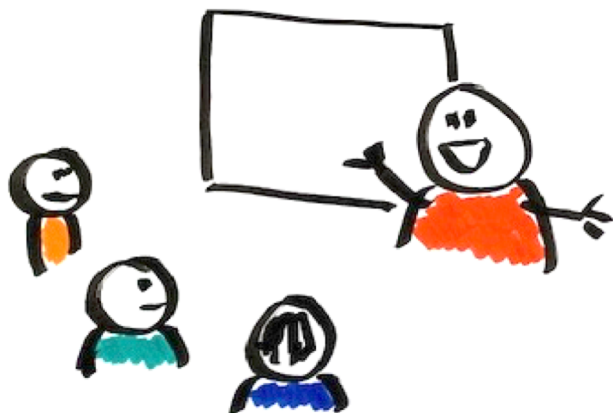
- Att några elever har ställt lite frågor till dem efter passet.
- Att några elever har hörts diskutera ämnet sinsemellan i korridoren (skolpersonalen har "överhört" spontandiskussioner).
- Att några elever har slutat använda "kuk" och "fitta" som skällsord eller tilltala varandra med "bög" efter passet.

En av lärarna (på en av skolorna där baspasset kompletterats med ett Vill du?-pass) lyfte att för en av grupperna hade det under passet blivit heta diskussioner kring homosexualitet. Hen reflekterade över att det efter passet hade skett en viss förflyttning bland vissa av eleverna som har homofoba åsikter. *"Det kvarstår en hel del arbete, men det har påbörjats en diskussion och det finns en medvetenhet i gruppen att man får tycka vad man vill men man får inte uttrycka vad man vill."*

Vad lärarna själva tar med sig från passet

Den skolpersonal som var med på hela eller delar av passen nämner främst att de tar med sig följande från baspasset:

- Hur de kan prata om ämnet sex och samlevnad.
- Hur de kan göra övningar och använda öppningsmeningar för att kunna landa rätt i ett samtal/diskussion.
- Pedagogiska knep som de kan använda inom andra ämnesområden än sex och samlevnad.

Läraröverlämning

Efter att baspassen på skolan är genomförda har informatörerna och berörd skolpersonal ett kort möte, en läraröverlämning, där de går igenom vad som tagits upp under passet och om det är någonting specifikt lärarna behöver veta för att kunna följa upp berörd klass på ett bra sätt efteråt.

Läraröverlämning har genomförts på nästan samtliga skolor.

Vad skolpersonalen ser som viktigast att få reda på vid läraröverlämningen

Skolpersonalen uttrycker att det är viktigt för dem att ta del av läraröverlämningen, oavsett om de själva varit med på passet eller inte.

De uttrycker även att det viktigaste för dem att få reda på vid läraröverlämningen är:

- Om det har hänt någonting på passet som de bör känna till.
- Om det var någonting i innehållet som väckte frågor och diskussioner för respektive grupp.
- Vad de har pratat om på passet innehållsmässigt, så de vet vad de behöver gå igenom i sin undervisning sedan.

Följande citat illustrerar skolpersonalens beskrivningar:

"Samtalet med RFSU-informatörerna efter passet är viktigt. Viktigt att få reda på vad som har diskuterats. Vilka frågor som har kommit upp som vi som lärare behöver ta tag i efter informationspasset. Vi behöver veta vad vi ska fortsätta med efter deras pass."

"Vi fick med oss att det i vissa klasser inte hade varit helt okej inställning eller bemötande runt hbtq-frågor. Där eleverna hade varit direkt kränkande. Detta är jätteviktig information för oss att få till oss, så att vi kan arbeta med frågorna. RFSU:s feedback på läraröverlämningen skedde med den hos oss som är ansvarig för elevhälsan som sedan tog med sig det och presenterade det på vårt EHT-möte [elevhälsoteam-möte]."

"Viktigt att få reda på vad som stuckit ut och vad vi ska fortsätta med, speciellt eftersom vi inte är med på passet. Skönt att vi vet vad gruppen har diskuterat och inte vad specifika elever har sagt. Det gör att det blir lättare att på gruppnivå hantera frågorna som dykt upp, utan att behöva känna att det är specifika elevers. Bra att få veta vad det var som triggade igång diskussionerna i gruppen."

Införsäljning och bokning av pass

Beskrivning av förutsättningarna

Vi kan se att kunskap och kännedom om RFSU:s utbud skiljer sig åt bland skolpersonalen på de olika skolorna.

Skolpersonalen får främst kännedom om RFSU:s utbud via kollegor, genom att de själva söker upp information om RFSU eller att de blir kontaktade av RFSU. I vissa fall saknas kunskap om RFSU:s utbud av utbildningar.

Vi har fått beskrivet för oss att många (cirka hälften) av lärarna har en begränsad kostnadsram att ta hänsyn till vid inbokning av externa aktörer. För dem kan en kostnad på runt 1 500 SEK vara svår att hantera.

För lärarna är sex och samlevnad ett av många områden de ska undervisa i, enligt läroplanen. I många fall är det, även om de ser det som viktigt, ett område som i förhållande till andra kunskapskrav faller bort och något som enbart hamnar på biologiläraren i en kontext där de pratar om fortplantning och människokroppen.

För lärarnas del är det många olika kontakter de behöver göra och aktiviteter att planera in. Detta gör att även om de har tänkt boka in RFSU så blir det inte av. Deras arbete underlättas med att RFSU kontaktar dem och erbjuder sina tjänster. Och när de söker informationsmaterial för att själva kunna undervisa i sex och samlevnad skulle deras arbete underlättas om det fanns ett samlat kvalitetssäkrat material att tillgå.

Viktiga datum för skolpersonalen – att tänka på vid införsäljning och bokning

Vid införsäljning och bokning har skolpersonalen beskrivit nedanstående hållpunkter som viktiga för dem.

- April–maj är en bra tid att kontakta skolorna angående information om pass som ska genomföras under hösten alternativt kommande vår, då många önskar ha en god framförhållning.
- I början av augusti, 1–2 veckor innan skolan börjar, sätts höstens schema.
- Under december månad planerar de in vårens schema.
- I december–januari sätts även budgetåret (en del skolor skiljer på verksamhetsår och budgetår). Ska utbildningen genomföras under kommande år behöver de budgetera för kostnaderna.

Majoriteten av dem vi intervjuat önskar genomföra sexualupplysningspassen en bit in på terminen så att eleverna är trygga med varandra och att de haft tid att lära känna varandra om det kommit någon ny till klassen.

Majoriteten föredrar också att ha passen under våren, men det finns även de som önskar att genomföra dem i slutet av höstterminen (kopplat till planeringen för när de läser om kroppen och fortplantning i biologin).

Några av skolorna förlägger passen i samband med att de har temaveckor om alkohol, narkotika, tobak, sex och relationer.

De skolor som inte har hunnit planera in i förväg beskriver att de har möjlighet att mer spontant boka in pass. Vid dessa tillfällen uppger de att det är bra att ha en månads framförhållning.

Barriärer vid passbokning

Sammanfattningsvis uttrycker skolpersonalens beskrivningar sex barriärer (utan inbördes ordning) vid passbokning. Det gäller:

1. Avsaknad av kännedom om att RFSU genomför pass.
2. Avsaknad av förståelse för värdet av att en extern aktör (som inte har en relation med eleverna) kommer och pratar med eleverna om sex och samlevnad

3. Skolpersonalen har svårt att få tid över till att "ta tag i" och boka in pass (nutidsfällan). Samtliga bland skolpersonalen har uttryckt att de uppskattar att bli kontaktade av RFSU gällande passen. Detta då de själva i sin arbetsvardag konstant har många frågor och områden att hantera och ta beslut om.
4. Kostnadsfråga — För drygt hälften av skolpersonalen på de skolor vi varit ute på utgör kostnadsfrågan en barriär för deras möjlighet att boka in en extern sex- och samlevnadsundervisning. Det gäller oberoende av om skolorna drivs i privat eller kommunal regi.
5. Tidsaspekt — Lärare upplever att det planeringsmässigt kan vara svårt att få in ett baspass på 120 minuter så att flera olika klasser ska kunna få undervisning i nära anslutning till varandra. För att det ska vara möjligt att genomföra 120-minuterspassen krävs ofta att undervisningen förläggs utanför lärarens eget schema, vilket kräver koordinering med andra lärare (schemabrytande aktiviteter).
6. Skolpersonalen begränsas då de själva har en felaktig bild av RFSU alternativt att de har åsikter som inte är förenliga med den värdegrund RFSU har alternativt det opinionsarbete som RFSU bedriver. Även föräldrar kan utöva påtryckning på lärare om deras åsikter inte ligger i linje med RFSU:s opinionsarbete.

Vikten av fortbildning

Utifrån skolpersonalens och elevernas beskrivningar kan vi se att det finns ett behov av utbildning även för skolpersonalen inom området sex och samlevnad. Resultatet ligger även i linje med Skolinspektionens granskning "*Sex- och samlevnadsundervisning*" (2018).

Baserat på intervjuer med lärarna framkommer det att:

- Sex och samlevnad inte ingick i utbildningen när flertalet av dem tog sin lärarexamen.
- Det inte har funnits någon form av fortbildning i sex och samlevnad för de lärare som tog examen i enlighet med den tidigare läroplanen, utan det har varit upp till dem själva att inhämta den kunskapen.
- Främsta källorna för inhämtning av kunskap om sex och samlevnad som nämns är böcker, internet och fortbildningstillfällen arrangerade av externa aktörer, exempelvis läromedelsdistributörer och frivilligorganisationer.
- Skolans sex- och samlevnadsundervisning bygger på respektive lärares eget engagemang, där de själva tar fram och skapar det undervisningsmaterial som behövs.

- Ungefär hälften av lärarna beskriver att de känner sig obekväma med att själva undervisa i sex och samlevnad. Framförallt utifrån att de sociala och kulturella delarna känns som ett minerat område där det är lätt att "trampa fel". Detta främst då:
 - De upplever sig sakna tillräckliga kunskaper i ämnet för att kunna undervisa.
 - De upplever att det är obekvämt och genant att prata om sex och samlevnad med eleverna.
 - De upplever att de saknar metoder för att kunna undervisa i ämnet.

Olika behov beroende på inställning till att själv undervisa i ämnet

Det lärarna har behov av gällande fortbildning om sex och samlevnad skiljer sig åt beroende på deras inställning till att själva undervisa i sex och samlevnad.

- De som själva kan tänka sig att undervisa i ämnet arbetar ofta för att på olika sätt stötta eleverna och ge dem en bred bas att stå på.

Dessa lärare har behov av att ta in en extern, utomstående aktör som genomför pass (som ett komplement till sin egen undervisning). De kan också behöva stöd i form av tips på metoder och upplägg vid sex- och samlevnadsundervisning och påfyllnad av fakta och information om nya begrepp.

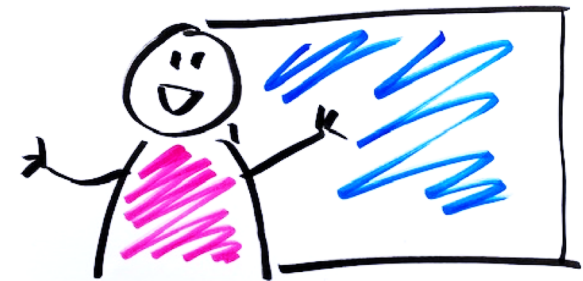
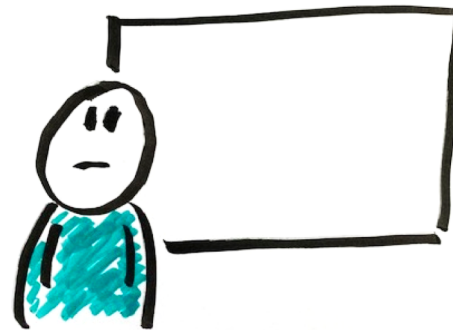
- De som känner sig obekväma med att undervisa i ämnet.

Dessa lärare har behov av att bli mer trygga med de sociala och kulturella delarna av sex och samlevnad. De skulle exempelvis behöva stöd i form av att gå en utbildning i hur en lär ut sex och samlevnad med "RFSU-pedagogik", inklusive relevant kunskap att lära ut.

Lärarnas fortbildningsbehov

Baserat på lärarnas beskrivningar kan vi se att lärarna behöver stöd i form av fortbildningar som ger dem förstärkning av kunskaper i sex och samlevnad men också pedagogik så att de blir tryggare i att själva kunna undervisa i ämnet. Fortbildningsbehovet utgörs av följande:

- Utbildning till dem som ska **undervisa i sex och samlevnad** i form av inspirationsföreläsningar och färdiga utbildningskoncept (att lära ut sex och samlevnad med RFSU-pedagogik).
- Utbildning till hela **lärarlag** i hur en arbetar med normkritiskt förhållningssätt, inklusive utbildning i att prata och informera om sex och samlevnad.
- Stöd till skolpersonalen så de kan höja sin kompetens så att de på skolan kan **väva in** sex och samlevnad i sitt **värdegrundsarbete**.
- Inspirationsföreläsning för skolledare om hur lärarlag kan arbeta med normer och normkritik.
- **Stödmaterial** till de lärare som behöver stärkas i sin roll. Viktigt med material som är kvalitetssäkrat, väl beprövat, utformat och anpassat för användning vid sex- och samlevnadsundervisning.

Kapitel 7

Slutsatser och rekommendationer

Slutsatser

- Baspassen når väl ut till ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern.
- Baspasset gör en positiv skillnad i ungdomarnas liv, men också för samhället.
- Ungdomarna får med baspasset ökade kunskaper, färdigheter och bekräftelse i sex och samlevnad. Det ungdomarna fått är en starkt självkänsla (identitet och sexualitet), handlingskompetens som möjliggör medvetna val som rör hälsa, relationer och sexualitet. De har genom samtalen även blivit stärkta att våga bejaka sin sexualitet och identitet.
- Grunden till att baspasset gör skillnad är RFSU:s pedagogik och ansats, det vill säga sättet som undervisningen sker på som gör att ungdomarna tar till sig kunskapen, känner sig bekräftade och inkluderade samt får med sig nya färdigheter.
- Ett innehåll (fakta) som är relevant, målgruppsanpassat och väl avvägt är också bidragande till att RFSU:s baspass når ut till ungdomar på ett bra sätt.
- I effekterna syns det tydligt hur genomarbetat RFSU:s arbetssätt och innehåll är. I den systemteoretiska analysen går det tydligt att koppla RFSU:s pedagogik till utfallet (prestationer och effekter).
- Ungdomarna upplever att RFSU:s informatörer är professionella, inkluderande och på ett lättillgängligt sätt skapar ett gemensamt lärande och utforskande. Något som ungdomarna lyfter som bidragande till att undervisningen når ut till samtliga ungdomar är att informatörerna inte har ett kategoriskt förhållningssätt och inte går i polemik vid diskussioner och dialoger. I stället bidrar informatörerna till en nyanserad diskussion som leder till reflektion och kunskapsintag.
- Ungdomarnas beskrivningar av sina tidigare erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisning indikerar att de i många fall inte har fått någon undervisning eller att den de har fått har varit bristfällig. Det saknas ett helhetsgrepp där sex- och samlevnadsundervisning inkluderas i flera ämnen, är normkritisk och inte enbart relaterar sex och samlevnad till fortplantning. Detta ligger i linje med Skolinspektionens slutsatser (*Sex- och samlevnadsundervisning*. Skolinspektionen. 2018).
- Ungdomarna beskriver att det är bra om det är någon som kommer utifrån som kommer och håller i sex- och samlevnadsundervisningen. Detta då de känner sig friare att prata med en person de inte har en relation till än med sin lärare.
- Ungdomarna efterfrågar att skolan arbetar långsiktigt med sex- och samlevnadsundervisningen och att den genomsyrar hela skolgången. De ser att den på ett enkelt sätt behöver inkluderas i tidig ålder, allra senast i årskurs 4.

- Det finns en styrka i att ungdomarna får information om sex- och samlevnadskunskap vid olika tillfällen och av olika aktörer (exempelvis från skolan, ungdomsmottagningen och RFSU).
- Resultatet visar att det finns ett behov av fortbildningsinsatser för lärare/skolpersonal. Många lärare saknar utbildning inom ämnet. Ungefär hälften av lärarna känner sig obekväma att undervisa i identitet, sexualitet, normer och normkritiskt perspektiv. Det vi också kan se (med utgångspunkt från lärares och elevers beskrivningar) är att sex- och samlevnadsundervisningen behöver bli bättre integrerad i skolans värdegrundsarbete.

Rekommendationer

Vår huvudsakliga rekommendation är att RFSU:s undervisning (baspass) fortsätter att genomföras i enlighet med det väl utvecklade befintliga konceptet. Utöver det har vi följande rekommendationer.

- Marknadsför utbildningen än tydligare till samtliga högstadie- och gymnasieskolor inom Stockholms stad.
- Se över och underlätta så att fler väljer att komplettera sin sex- och samlevnadsundervisning med ett externt pass av RFSU. Förmedla tydligt till skolpersonalen vad styrkan är med ett externt baspass.
- Se över möjligheten att sänka kostnaden för utbildningar. Detta mot bakgrund av att ekonomiska resurser för några skolor utgör en barriär för att kunna anlita externa aktörer.
- Förstärk baspasset innehållsmässigt med en obligatorisk diskussion kring för- och nackdelar med porr. Flera av ungdomarna beskriver att bilden av porr i deras vardag ofta ensidigt beskrivs som något negativt, omoraliskt och felaktigt.
- Komplettera innehållet i baspasset med kunskap om hur en abort går till, då det är ett område som flera av ungdomarna har lyft att de saknar.
- Förtydliga information om att ungdomsmottagningarna har tystnadsplikt gentemot vårdnadshavare. I intervjuerna med ungdomarna ser vi att många saknar denna kunskap.
- Eventuellt komplettera innehållet i baspasset med mer fakta om STI och hiv, något som flera av ungdomarna har efterfrågat. Alternativt var tydlig gentemot skolan med att detta är ett område som de bör komplettera med i sin undervisning.
- Med tanke på att ungdomar har en ökad rörlighet i världen när det gäller fritid, studier och arbete är vår rekommendation att se över och eventuellt komplettera informationen om STI (sett ur ett globalt perspektiv), exempelvis om det finns andra STI:er än klamydia som är relevanta att lägga vikt vid.
- Förmedla tydligt till skolpersonal att RFSU:s baspass är ett komplement till ordinarie sex- och samlevnadsundervisning. Beskriv (såväl vid införsäljning som överlämning) vilka delar som RFSU har valt att gå igenom och vilka delar som skolan själva bör komplettera med.

- Utveckla ett pass som vänder sig till ungdomar i mellanstadiet. Detta mot bakgrund av att ungdomarna ser att sex- och samlevnadsundervisningen bör introduceras redan i årskurs 4.
- Utveckla koncept och erbjud fortbildning till skolpersonal i sex och samlevnad, där lärare erbjuds möjlighet att lära sig undervisa i sex och samlevnad i enlighet med "RFSU-pedagogik".
- Erbjud stödmaterial så lärare kan genomföra sex- och samlevnadsundervisning på ett lustbejakande, inkluderande och normkritiskt sätt. Detta så att undervisning kan ske med ett kvalitetssäkrat material.

Referenser

Referenser

Länsstyrelsen Stockholm. Genomförd av Splitvision Research. *"Samtalen som gör skillnad"*. (2016).

Nordens välfärdscenter. Genomförd av Splitvision Research. *Röster från immigranter i Norden – Om att bli en del av samhället*. (2017).

Närhälsan Kunskapscentrum för sexuell hälsa. Genomförd av Splitvision Research. *Ny i Sverige: rätten till sex- och samlevnadsundervisning*. (2013).

RFSU. Daniel Foxhage. *Handledning till Sex på kartan*. (2011).
<https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/hanledning-till-22sex-pa-kartan22.pdf>

Skolinspektionen. *Sex- och samlevnadsundervisning*. (2018).
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/sex-och-samlevnad/sex-och-samlevnadsundervisning-rapport-feb-2018.pdf>

Stockholms läns landsting, Smittskydd Stockholm.
Genomförd av Splitvision Research. *Etnografisk utvärdering av RFSU:s utbildningsinsats "Sexualundervisning på lättare svenska"*. (2016).

O m Splitvision Research

Splitvision Research är ett etnografiskt undersöknings- och utvärderingsföretag och vi som arbetar i företaget är utbildade socialantropologer/etnologer.

Vi genomför undersökningar och utvärderingar där våra uppdragsgivare vill nå en djupare och bredare kunskap om företeelser och kunder. Grunden i vårt arbete är det etnografiska hantverket. Med hjälp av det kan vi förstå människors beteenden på djupet och sätta dem i relation till den kulturkontext som de ingår i.

Vi har kunskap och metoder för att kunna analysera och förstå komplexa och känsliga sammanhang.

Vi är ett oberoende konsultföretag. Företaget startade 2001 och vi är det företag i Sverige som har arbetet längst med etnografiska undersökningar och utvärderingar.

I egenskap av socialantropologer och etnologer kan vi skapa förståelse för hur tillvaron upplevs ur användarnas perspektiv. Som vi ser det är det en viktig grund vid alla former av utvärderingar och undersökningar.

För mer information besök gärna vår webbsida:
www.splitvisionresearch.se

Ni är även varmt välkomna att kontakta oss:
Nancy Aponno: 0730-39 78 33, nancy@splitvisionresearch.se
Jonas Modin: 0702-24 24 70, jonas@splitvisionresearch.se

Budget för sökta medel RFSU Stockholm 2020

Sökt belopp		1163000
Kostnader		
Personalkostnader		700 000
Lokalkostnad		98 000
Administrativa kostnader		145 000
Utbildning, fortbildning och handledning av informatörer		70 000
Arvoden		40 000
Metodutveckling metoder samt helhetskoncept skolor		30 000
Nätverk för lärare		5 000
Riktade insatser till skolor i socioekonomiskt utsatta områden		60 000
Övrigt		15000
Totala kostnader		1 163 000

Preliminär budget RFSU Stockholm 2020

Intäkter						
Medlemsavgifter		210 000				
HSN Hälso- och sjukvårdsnämnden		325 000				
Stockholm Stad		1 287 000		Not: siffra baserad på 2019 års nivå		
Allmänna arvsfonden		900 000				
Folkhälsomyndigheten		1 687 000		Not: siffra baserad på 2019 års nivå		
RFSU förbundet		550 000				
Föreläsningar och uppdrag		400 000				
Övriga intäkter		350 000				
Summa totalintäkter		5 709 000				
Kostnader						
Styrelsen		100 000				
Lokalkostnad		900 000				
Administrativa kostnader		600 000				
Personalkostnader		3 295 000				
Projektkostnader		800 000				
Övrigt		14 000				
Summa totalkostnader		5 709 000				
Resultat total		0				

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2018

FÖR ALLA STOCKHOLMARES RÄTT

ATT VARA, VÄLJA OCH NJUTA!

2018 var året då vi träffade rekordmånga med vår sexualupplysning. Otroliga 8044 personer, varav cirka 7000 var unga. Vi ser det som ett bevis på att fler har förstått vårt uppdrag – att jobba för stockholmares rätt att vara välja och njuta. Det är särskilt våra Vill du?-pass, som handlar om gränser, inkännande, ansvar och utforskande, som efterfrågas på många skolor. Vi har ett kompetent kansli som utvecklar nya projekt och driver vår verksamhet framåt. Vi är också väldigt stolta över att vår verksamhetschef under året uppmärksammats för sitt starka ledarskap och blivit nominerad till priset Årets mångfaldschef 2019, som kommer delas ut på en gala arrangerad av tidningen Chef.

2018 var också en valrörelse och ett valresultat som visade att konservativa och rasistiska åsikter vinner mark. Vårt uppdrag blir därmed alltmer aktuellt. Vi har fortsatt vårt arbete att föra samtal med Stockholms landstingspolitiker och följa förlossningsskadorna, där Stockholms län är bland de sämsta vad gäller andel allvarliga förlossningsskador för förstföderskor.

Våra medlemsgrupper gör oss till en folkbildande organisation. Den kompetens och det engagemang för sex- och relationsfrågor gör oss unika. Läs mer om medlemsgruppernas verksamhet längre ner i denna verksamhetsberättelse!

2018 var slutligen året då vi flyttade in i nya egna lokaler på Alsnögatan på Södermalm och blev sambos med RFSL Stockholm. Alla inblandade trivs och vi ser fram emot fortsatta samarbeten och utbyten!

Tack för i år!

Balder Navier Sarmentero, ordförande & Lina Rengius Persson, vice ordförande

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖR ALLA STOCKHOLMARES RÄTT ATT VARA, VÄLJA OCH NJUTA!	2
DET HÄR ÄR RFSU STOCKHOLM	3
STYRELSEN	4
ARBETSUTSKOTTET	5
ENGAGEMANGSUTSKOTTET	5
KOMMUNIKATIONSUTSKOTTET	6
POLITISKA UTSKOTTET	6
FOKUSOMRÅDEN UNDER 2018	7
VAL 2018	7
EUROPRIDE I STOCKHOLM 2018	7
KOMMUNIKATION	7
MÅL 2018	8
MÅL 1: RFSU STOCKHOLM ÄR EN TYDLIG OCH KÄND ARENA FÖR ENGAGEMANG	8
REFLEKTION KRING MÅL 1	8
MÅL 2: RFSU STOCKHOLM ÄR EN INFLYTELSERIK SEXUALPOLITISK AKTÖR	8
REFLEKTION KRING MÅL 2	8
MÅL 3: RFSU STOCKHOLM ÄR EN MODERN SEXUALUPPLYSARE	9
REFLEKTION KRING MÅL 3	9
MEDLEMSVERKSAMHET	10
RFSU STOCKHOLMS MEDLEMSPRISER OCH ELDSJÄLSPOKALEN	10
MEDLEMSGRUPPER	11
KULTURGRUPPEN	11
BDSM- OCH FETISCHISMGRUPPEN	11
BIPOC;X WOMXN	12
INTERNATIONELLA GRUPPEN	12
FRIA RELATIONSGRUPPEN	13
LOVE & PEACE UNITED	13
UNGDOMSGRUPPEN	13
KANSLIET	14
KANSLIETS VERKSAMHET 2018	15
BASVERKSAMHETEN OCH VILL DU?	15
VI UPPDATERAR OSS SJÄLVA	15
EN UTÖKNING AV VÅLDSPREVENTION	16
LÄTTARE SVENSKA	16
FINNAS DÄR	16
ARVSFONDSPROJEKTEN	17
TECKNA SEX	17
HEMMA - SEXUALUPPLYSNING FÖR FAMILJEHEM	18
SEX I RÖRELSE	19
NYFIKEN	19
ÖVRIGT	20
KONGO	20
SALONG VAGINA	21
FRITIDSLEDARE SKARPNÄCK	21
KRIMPROJEKTET	21

DET HÄR ÄR RFSU STOCKHOLM

RFSU Stockholm är RFSU:s största lokalförening med drygt en tredjedel av förbundets medlemmar. Vi arbetar med följande tre friheter som utgångspunkt: rätten att vara, välja och njuta. Målet är att alla ska ha rätt att bestämma över sin egen kropp och sexualitet.

Vi träffar unga och pratar sex och relationer i skolan, på fritidsgårdar, på festivaler och andra områden i Stockholms län.

Vi ordnar medlemsutbildningar, studiecirkelar och bjuder in till medlemskvällar och debatter. Vi delar ut kondomer, driver kampanjer samt håller diskussioner kring sex och relationer.

RFSU Stockholms verksamhet drivs ideellt av våra medlemmar samt av våra tiotal anställda. Tillsammans arbetar vi på olika sätt med frågor som rör sex, sexualitet och sexualpolitik.

RFSU Stockholm är en del av RFSU, en ideell organisation som sedan starten 1933 arbetar med sexualupplysning och sexualpolitik. RFSU är partipolitiskt, fackligt och religiöst obunden och verkar för att sprida en kunskapsbase- rad och öppen syn på sexual- och relationsfrågor.

STYRELSEN

På bilden: Styrelsen som valdes på årsmötet 2018. Sara Sjölander saknas på bilden.

På årsmötet i februari 2018 valdes en styrelse med en ordförande och åtta ledamöter

ARBETSUTSKOTTET

ORDFÖRANDE BALDER NAVIER SARMENTERO, OMVAL

VICE ORDFÖRANDE LINA RENGUS PERSSON, NYVAL

KASSÖR JULIA UTNE, AVGICK I SEPTEMBER, NYVAL

SEKRETERARE MARTINA HALLIN, NYVAL

ÖVRIGA STYRELSELEDAMÖTER

SOFIA ABRAHAMSSON, OMVAL

FRIDA GUMPERT HERLOFSON, OMVAL

SANNA THEDVALL, NYVAL

SARA SJÖLANDER, NYVAL

ISA CHEN, AVGICK I APRIL, NYVAL

Styrelsen har sammanträtt 10 gånger under den gångna mandatperioden. Arbetsutskottet har i regel träffats inför styrelsemöten. Dessutom gick styrelsen en styrelseutbildning i början av perioden. Arbetet i styrelsen har mellan mötena skett genom fyra utskott: arbetsutskottet (AU), engagemangskommittén (EU), kommunikationsutskottet (KU) och politiska utskottet (PU). Alla ledamöter har ingått i ett eller flera utskott.

STYRELSEN

ARBETSUTSKOTTET

Utöver arbetet med att förbereda styrelsemöten har arbetsutskottets huvudsakliga fokus under året varit att inleda arbetet med att se över föreningens möjligheter till långsiktig och stabil finansiering, utöka informatörsverksamheten och få en tydligare förankring i hela länet. Arbetet har lett till ett antal förslag på utvecklingsområden och nya strategier, exempelvis ett mer riktat arbete mot Stockholms kranskommuner, och kommer fortsätta under 2019.

ENGAGEMANGSUTSKOTTET

På bilden: Engagemangsutskottets ledamöter Sara och Frida blåser bubblor på Barnvagnsmarschen.

I samband med Barnvagnsmarschen fick evenemangsutskottet i uppdrag att medlemsvärva samt ta fram roliga programpunkter för att peppa personer som deltagit i marschen att stanna kvar i Humlegårdsparken och hänga med RFSU Stockholm. Under EU-mötet i maj togs beslut om att ta fram en tipspromenad, anordna ett bebisdisco samt ha ett bord med Ottar samt RFSUs valmanifest inför valet 2018. På marschens samlingsplats vid Raoul Wallenbergs torg fanns Frida och Sofia på plats för att medlemsvärva. Ordförande Balder höll tal tillsammans med arrangörerna från förbundet och sedan gick marschen mot Humlegården. Framme i Humlegården tog de andra programpunkterna vid, med tal på scen, tipspromenad och babydisco. Personer från marschen och andra besökare i parken valde att hänga med RFSU Stockholm.

Engagemangsutskottet har också deltagit i andra medlemsvärvande evenemang under året och ansvarade för att tillsammans med RFSL Stockholm arrangera ett vintermingel i december.

STYRELSEN

På bilden: RFSU Stockholms ordförande Balder Navier Sarmentero håller tal på Barnvagnsmarschen.

KOMMUNIKATIONSUTSKOTTET

Kommunikationsutskottet har under året haft uppdraget att se över föreningens externa kommunikation och lägga grunden för att ta fram en kommunikationsstrategi. Detta är ett arbete som kommer fortsätta under nästa år.

POLITISKA UTSKOTTET

RFSU Stockholms politiska påverkansarbete har drivs av politiska utskottet som under året bestått av ordförande, vice ordförande, styrelseledamot och en tidigare styrelseledamot. Under året har vi träffat tre landstingsledamöter och en kommunpolitiker i Stockholm. Vi har även deltagit i en årlig hearing om förlossningsvården, som arrangeras av ansvarigt landstingsråd. Utöver det har vi spridit våra landstings- och kommunpolitiska program till fler politiker. Vi har fått en debattartikel tillsammans med förbundet om förlossningsskador publicerat i Dagens ETC. Vi deltog även en dag med utställartält på Järva politikvecka i juni.

FOKUSOMRÅDEN UNDER 2018

Under 2018 har vi haft tre fokusområden, val 2018, Europride 2018 i Stockholm och kommunikation.

VAL 2018

2018 var det val till kommun, landsting och riksdag. Vi jobbade främst inför valet och fick en debattartikel publicerad i Dagens ETC den 20 mars. Debattartikeln skrev vi ihop med förbundsordförande Hans Linde och handlade om förlossningsskador. Det är andra året i rad vi debatterar förlossningsskador som är bland de högsta i Stockholm bland förstföderskor. Vi har även träffat landstings- och kommunpolitiker och samtalat utifrån de krav vi ställer i våra kommun- och landstingspolitiska program. Vi har bland annat träffat landstingsråd för Miljöpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna. Vi deltog även dag på Järva politikvecka i juni.

På bilden: styrelseledamoten Sanna, förbundsordförande Hans och medlemmen Signe kampanjar inför valet.

EUROPRIDE I STOCKHOLM 2018

RFSU Stockholm deltog med utställartält i Pride Park, i paraden, tillsammans med förbundet, i Pride Parade och med ca 10 seminarier i Pride House arrangerade av våra olika medlemsgrupper, främst BDSM- och fetischismgruppen och fria relationsgruppen samt kansliet.

KOMMUNIKATION

Fokusområdet innebar att se över behovet av en samlad kommunikationsstrategi. Vi har under året inte fullt ut lyckats resursätta de behov vi ser med kommunikationsinsatser för föreningen. Styrelsen har dock lagt ett förslag om att anställa en kommunikatör i verksamhetsplanen för 2019.

MÅL 2018

På årsmötet antogs en verksamhetsplan som lyfte fram tre visionära mål: att vara en tydlig och känd arena för engagemang, att vara en inflytelserik sexualpolitisk aktör, samt att vara en modern sexualupplysare.

MÅL 1: RFSU STOCKHOLM ÄR EN TYDLIG OCH KÄND ARENA FÖR ENGAGEMANG

- RFSU Stockholm har 1500 medlemmar.
- RFSU Stockholm arbetar strategiskt med att bredda rekryteringen till föreningen.
- Det finns många former av engagemang för gamla och nya medlemmar.

REFLEKTION KRING MÅL 1

Den 31 december 2018 hade RFSU Stockholm 1184. Den 31 december 2017 hade RFSU Stockholm 1 321 medlemmar och 2016 var det 1230. Målet på 1500 medlemmar har vi haft i några år men inte lyckats nå. Den enskilt största orsaken i år att vi har tappat medlemmar jämfört med tidigare år är att medlemssystemet under året har havererat mellan två olika leverantörer och det därmed inte har funnits smidiga lösningar för att bli medlem som sms eller swish.

Vi har deltagit med medlemsvärvande insats under barnvagnsmarschen för första gången samt även deltagit när RFSU förbundet lanserat RFSU dokumentär. Under året har vi delvis saknat föreningssekreterare och därmed inte kunnat stötta medlemsgrupperna eller utvecklat medlemssengagemanget i den omfattning vi hade önskat.

MÅL 2: RFSU STOCKHOLM ÄR EN INFLYTELSERIK SEXUALPOLITISK AKTÖR

- Vi bjuder in och blir inbjudna till samtal med ledande politiker och beslutsfattare på olika nivåer i Stockholms län.
- Vi syns kontinuerligt i den mediala debatten och i forum där våra frågor lyfts.
- Vi utarbetar en samlad strategi i form av en valplattform, där syfte, mål och aktiviteter slås fast inför valrörelsen 2018.

REFLEKTION KRING MÅL 2

Det arbete som det politiska utskottet bedrivit under året har bidragit till att uppfylla delmålen inom mål 2; vi har deltagit i möten och samtal med politiker på lokal och regional nivå, fått en debattartikel publicerad och varit utställare på Järvaveckan. Utskottet har också varit aktiva i att sprida RFSU Stockholms kommun- och landstingspolitiska program till Stockholms politiker.

I samband med valet var vi på medborgarplatsen och Sergels torg och kampanjade med pruttkuddar för att uppmärksamma förlossningsskador. Vi pratade med alla partier utom SD. Genom att prata med och presentera RFSUs tankar kring valet till de politiker och partipolitiskt engagerade personer som stod i stugorna fick vi intressanta svar på respektive partis syn på mödravården i 2018 års valrörelse.

MÅL 2018

MÅL 3: RFSU STOCKHOLM ÄR EN MODERN SEXUALUPPLYSARE

- Vi genomför kontinuerlig kvalitetssäkring och utvärdering av samtliga områden inom sexualupplysningen.
- Genom att informera 5 000 ungdomar/unga vuxna om säkrare sex, relationer och kroppen, förbättrar vi den sexuella hälsan i länet.

REFLEKTION KRING MÅL 3

Under 2018 har vi träffat otroliga 8044 vara runt 7000 av dem var unga med vår sexualupplysning. Kansliet driver flera olika projekt och det genomförs ständig metodutveckling. Under 2018 har en extern utvärdering av basverksamheten genomförts och resultaten väntas i början av 2019.

På bilden: Sanna delar ut informationsmaterial på Barnvagnsmarschen

MEDLEMSVERKSAMHET

RFSU STOCKHOLMS MEDLEMSPRISER OCH ELDSJÄLSPOKALEN

Eldsjälspokalen 2018 gick till fotografen och trans- och queer aktivisten Freja Lindberg som under 2017 nått ut till sina 58 000 följare på hens olika kanaler genom sin aktivism och sin konst. På både sitt Instagram-konto och Youtube-konto använder Freja sin röst för att öppet prata om sexualitet, njutning och identitet. Genom att öppet prata utifrån sina egna erfarenheter har Freja uppmanat och inspirerat sina följare att göra detsamma. Genomgående under hela 2017 har Freja arbetat upplysande och hen har varit en viktig röst i debatterna kring sexualitet, njutning och identitet.

ÅRETS VARA går till en medlem som bidrar till RFSU Stockholms sexualupplysande arbete, på etablerade eller nya arenor. Årets vara 2018 gick till Malisa Kay. Utan nya krafter som tar över faller tyvärr många fantastiska engagemang. Lika mycket som vi uppmuntrar nya ideer välkomnar vi även en fortsättning på existerande initiativ. Vulvagrupperna startades redan 2009 men låg några år i damm och glömska där dess framtid länge såg torr och ostimulerad ut. Det vill säga tills förra året då Malisa Kay med sin sprudlande energi och målmedvetna bestämdhet självmant tog sig an rollen som projektledare. Vulvagrupperna har sedan dess vibrerats av skratt, växt av nyfikenhet och skapat en intim öppenhet som fått varje deltagare att känna sig trygg.

ÅRETS VÄLJA går till en medlem som bidrar till att flytta fram positionerna i RFSU Stockholms lokalpolitiska arbete, genom dialog och/eller aktivism. Årets välja 2018 gick till Amanda Net-scher. Hela sex år satt hon i styrelsen, de sista två åren som ordförande. Sen dag ett har Amanda å föreningens vägnar flitigt och nitiskt arbetat med politisk påverkan. Hon har antagligen också slagit rekord i antal lunchdejter med Stockholms olika politiker. Som tack för Amandas outhärliga engagemang för lokal såväl som nationellt sexualpolitiskt arbete har utnämndes Amanda till Årets Välja.

ÅRETS NJUTA går till en medlem som bidrar till RFSU Stockholm som medlemsorganisation, som inspirerar till och möjliggör ideellt engagemang i föreningen. Årets njuta 2018 gick till Ulf B. Andersson som genom ett mångårigt engagemang i RFSU Stockholm inspirerat och möjliggjort ideellt engagemang i föreningen genom ett outhärligt arbete i kulturgruppen. Många medlemmar har deltagit i de oräkneliga museer-, konst- och biobesök samt bokcirkel som arrangerats i gruppen. Ulf delar även med sig av sin kunskap och omvärldsbevakning genom sina nyhetsbrev om kultur och sexualitet.

MEDLEMSVERKSAMHET

MEDLEMSGRUPPER

KULTURGRUPPEN

Kulturgruppen har ägnat sig åt kultur med sexualpolitiskt innehåll; böcker, teater, dans och utställningar. Nio personer var aktiva under året, en klar minskning jämfört med 2017. Därtill fanns ytterligare något dussin personer som via e-post fick information om verksamheten och en rad tips inom sexkulturområdet. Åtta träffar/aktiviteter genomfördes, en klar minskning jämfört med 21 träffar under år 2017. Snittet på antal deltagare per träff var knappt fyra, också en minskning.

Under året har vi haft bokcirklar kring böckerna "Just nu är jag här" av Isabelle Ståhl, "Bitterfittan 2" av Maria Sveland, "100 om dagen" av Anna Bengtsdotter, "Argonauterna" av Maggie Nelson, "Nuckan" av Malin Lindroth, samt "Rosenregimen" av Elin Bengtsson. Vi har också besökt utställningarna NormForm på ArkDes/Moderna och "Nakenakter" på Thielska galleriet, samt teater- och dansföreställningen FATTA! med Cleo och JUCK och improvisationsteatern "Hetero".

BDSM- OCH FETISCHISMGRUPPEN

Gruppen har bestått av sju personer som deltagit regelbundet och ett antal fler mer sporadiska deltagare. Åtta protokollförda möten har hållits under året. Tiden för möten är numera den tredje onsdagen i månaden, mellan klockan 18 och 19. Möten annonseras på kalendariet på nätcommunityt darkside.se. Möten är diskussion om gruppens inriktning, planering av aktiviteter, så som deltagande i BDSM-relaterade events på olika håll i Sverige. Gruppen kommunicerar genom ett slutet nätverk på darkside.se, "RFSU Stockholms BDSM- och fetischismgrupp". Där hålls diskussioner och läggs mötesnoteringar. Medlemmar i nätverket är de som aktivt deltagit i möten under året.

BENÄMNINGAR OCH NAMN PÅ GRUPPEN, F SOM I FETISCH

Under året har gruppen haft diskussioner kring beteckningen BDSMF. Begreppet uppfattas som en ihopklumpning av begrepp som faktiskt är olika. Gruppens beteckning under året har efter diskussioner ändrats till "RFSU Stockholms BDSM- och fetischismgrupp", eftersom fetisch är ett separat begrepp från BDSM. Vi har valt det namn vi har för att vi inte vill medverka till stereotypisering och spridande av fördomar. Begrepp har en normerande inverkan vi har därför valt att skilja på dem.

AKTIVITETER

Gruppen har hunnit med många aktiviteter under året, exempelvis Stockholm Fetisch Fair i mars, där medlemmar från gruppen deltog med ett informationsbord, och Göteborg S/M Weekend & Fetisch Fair i maj. Där arrangerades föreläsningar under rubrikerna "Samtycke och BDSM" samt "Psykisk Dominans". Dessutom ordnades workshop och föreläsning om flogging. Dessa föreläsningar hölls även i Kinkykvarteren under Stockholm Pride, där gruppen även bland annat bidrog med diskussion och debatt på tema samtycke och BDSM, samt paneldebatten "Psykologer pratar kommunikation och kink". Utöver detta deltog medlemmar från gruppen som volontärer inom "prova på" inom Kinkykvarteret och volontärade i RFSU Stockholms tält. Under prideparaden deltog även gästen Svein Skeid från Norge som uppmärksammade att WHO under 2018 tagit bort diagnoserna fetishism och sadomasochism från sin globala klassifikation.

BDSM- och fetischismgruppen deltog också på den första årliga Kinkbash i Stockholm i oktober. Kinkbash är en informations- och försäljningsmässan med kinkyinriktning som hölls första gången 2018. Gruppen deltog på Kinkbash med eget informationsbord med material från RFSU och bemannade under hela mässan. Vi fick bra kontakt med olika deltagare och hade många bra samtal under dagen!

MEDLEMSVERKSAMHET

MÖTE MED DET NATIONELLA "FETISCHISM- OCH BDSM-NÄTVERKET"

David deltog i mötet som hölls i slutet av november. Det blev två trevliga dagars diskussioner hos RFSU Malmö vilket ledde till att det nationella "Fetischism- och BDSM-nätverket". återupptagits efter en längre tids vila. Under dagarna hölls seminarier om samtyckeslagstiftning och fetischism. Vi fick en insikt i förbundets framtagna av informationsmaterial för yrkesverksamma i samarbete med RFSL. Arbetsgrupper för att titta på frågor relaterade till diskrimineringslagstiftning, översyn av hemsidetexter och motioner om avhållande av användande av det stereotypiserande och engagemangskrokbenande begreppet "BDSMF" formades. Ypperligt arrangerat av bland annat. Lila Johansson och Emil Rissve!

ARBETE MED BROSCHYRER

Sedan tidigare finns en BDSM-broschyr i A5 format. Inom gruppen har det under året funnits en idé om att komplettera och uppdatera broschyren, samt att ta fram en separat broschyr om fetischism. Vi vill gärna att det så småningom ska bli broschyrer i RFSU:s praktikaformat. Arbetet med broschyrerna har pågått under året och arbetet med dem kommer att fortsätta under 2019.

REFERENSLISTA MED "KINKY AWARE PROFESSIONALS"

En diskussion har förts om en svensk variant av den amerikanska NCSF (National Coalition for Sexual Freedom) <https://www.ncsfreedom.org/key-programs/kink-aware-professionals-59776> Många efterfrågar psykologer, psykoterapeuter och andra behandlare som har en grundläggande kunskap kring BDSM och fetischism, för att öka chansen till ett bra och fördomsfritt bemötande. I samarbete med BDSM-psykologerna har vår grupp därför påbörjat en lista som går att nå via profilen "kinkvänliga_behandlare" på darkside.se sedan 1 september 2018. Profilen har hittills haft 1376 enskilda besökare. Räknar vi med att den varit aktiv sen 1 september blir det nästan 17 nya besökare per dag.

BIPOC;X WOMXN

BIPOC;X WOMXN (uttalas bipox) är en medlemsgrupp för kvinnor och transpersoner som rasifieras. Vi träffas i ett tryggt rum för att öppet diskutera de problem och fördomar som personer som rasifieras i vår grupp ofta får utstå. I februari gick några av oss även på förhandsvisningen av filmen "Vad ska folk säga?". Vi var också på Konstfackutställningen "Brown island in the white sea" som arrangerats av icke-vita konstnärer på Konstfack. I mars arrangerade vi en medlemsträff som gästades av Mistress Eden från Fuckförbundet. Hon berättade om sina erfarenheter som sexarbetare Sverige och om Fuckförbundets verksamhet. I april arrangerade vi en träff kring #metoo och vilka som syns i debatten och diskuterade utifrån boken Me too, så går vi vidare: röster, redskap och råd. I maj gick vi tillsammans på Teater Tribunalen och såg föreställningen "Hjärtans fröjd" som handlar om aborträtten.

INTERNATIONELLA GRUPPEN

Under året har gruppen haft 10 aktiva medlemmar. Medlemmarna har träffats och diskuterat aktuella ämnen såsom #metoo och Trumps Gag Rule får för följd för hjälporganisationer. Gruppen arrangerade också en föreläsning av Anna Hedin, som jobbat med sexualupplysning till barn, unga, föräldrar och lärare i Guatemala genom Individuell Människohjälp (IM). Anna berättade generellt om samhället och utmaningarna i Guatemala och El Salvador, inte minst vad gäller kvinnors utsatthet och det starka abortmotståndet - och om hur en grupp organiserade kvinnor arbetade emot detta förtryck för att kräva sina reproduktiva rättigheter.

MEDLEMSVERKSAMHET

På bilden: Från internationella gruppens uppstartsmöte i början av 2018.

Under året har internationella gruppen också arbetat med att ta fram en projektplan för ett projekt om tillgången till säker abort i Ghana, som förhoppningsvis kan förverkligas under 2019.

En representant från gruppen deltog även i RFSU:s studieresa till Georgien i oktober.

På bilden från vänster: Ida Leden (gruppledare), Anna Hedin (föreläsare), David Ehrnebo (gruppledare). I bakgrunden: Kvinnor Anna arbetade med i Guatemala.

FRIA RELATIONSGRUPPEN

Fria Relationsgruppen har under året bedrivit varierande verksamhet som resulterat i hela 24 aktiviteter under året. Den löpande verksamheten resulterade i nio möten med allmänna samtalsgruppen, en bokcirkel och åtta möten med existentiella samtalsgruppen. Utöver det arrangerade gruppen fyra workshops/föreläsningar på Pride. Sist men inte minst har gruppens styrgrupp haft en träff under hösten, där vi ytterligare diskuterat vår framtida riktning och informationsstruktur. Internt har även två av

gruppens nyckelpersoner deltagit i Normkritisk utbildning, arrangerad av RFSU Stockholm.

På den administrativa fronten har vi berikat vår offentliga dropboxmapp med en historik över ämnen som diskuterats i våra bokcirklar, en lista över böcker tillgängliga för utlåning och tidningsintervjuer med gruppens företrädare. Vi har fortsatt arbetet med att se över våra informationsdokument - både vad gäller information till nya medlemmar och interna lathundar för våra samtalsledare. Planer finns också på en uppdaterad version av vårt informationsmaterial "Frågor och svar om öppna relationer". I övrigt har året präglats av en hel del GDPR-frågor och praktiska frågor kring lokalbytet.

LOVE & PEACE UNITED

Lova & Peace United är RFSU Stockholms och Stockholm Freds gemensamma fotbollslag. Under året har laget träffats och tränat på måndagar i Västberga.

UNGDOMSGRUPPEN

Under våren ordnade ungdomsgruppen Stockholm ett Normbingo. Inför detta skapade vi bingobrickor med förslag på hetero- och tvåsamhetsnormer och annat som ofta hittas i film. Vi såg Charlies änglar och fick bra diskussioner efteråt då brickorna fylldes på snabbt under filmens gång. Bingobrickorna är skapade digitalt så att fler kan vara med och utveckla dem eller använda dem själva.

Gruppen hjälpte också till i RFSUs tält i Pridepark i Stockholm. Vi bjöd in till att spela Snabbis och till diskussion om hur en kan engagera sig sexualpolitiskt. Det blev många fina samtal och diskussioner och många kondomer utdelade. Vi ordnade även ett photobooth i tältet, många ville fotografera sig med klittan!

I övrigt har ungdomsgruppen setts för fika, Snabbis-spelande och planering av events. I december avslutade vi året med sexualpolitiskt julpyssel.

KANSLIET

RFSU Stockholms kansli har under året bestått av 16 medarbetare samt en verksamhetschef:

NOAH ELSTAD, VERKSAMHETSCHEF

ELLEN NORDLUND, PROJEKTLEDARE SEXUALUPPLYSNING

HELENE DELILAH RIBJER, ADMINISTRATÖR

HANNA WEBER VERNÉT, PROJEKTLEDARE SEXUALUPPLYSNING

MALIN KVITVÆR, PROJEKTLEDARE

JENNIE PERSSON, PROJEKTMEDARBETARE TECKNA SEX (SLUTADE 30/11)

JESSICA DJÄKEN, PROJEKTLEDARE

LINUS LUNDBY, PROJEKTLEDARE SEXUALUPPLYSNING

HANNA ÖFORS, PROJEKTMEDARBETARE SEX I RÖRELSE

MALIN LORENSSON, PROJEKTLEDARE SEXUALUPPLYSNING

TOBIAS HOLMBERG, PROJEKTLEDARE SEX I RÖRELSE

SOPHIE GUNNARSSON, PROJEKTLEDARE SEX I RÖRELSE (SLUTADE 30/6)

EMMA SYLVÉN CORNELIUS, PROJEKTLEDARE HEMMA

ANNA DIOP, ADMINISTRATÖR

ELIN ÖBERG, ADMINISTRATÖR

STINA S. LUNDIN, VIK FÖRENINGSSSEKRETERARE OCH ADMINISTRATÖR (SLUTADE 30/11)

ELIN BENGTSOON, FÖRENINGSSSEKRETERARE, TJÄNSTLEDIG

KANSLIETS VERKSAMHET 2018

2018 har varit förändringarnas år på många sätt för RFSU Stockholm. Den 1 februari 2018 tog vi äntligen steget och flyttade, ifrån för små och hämmande lokaler på Eriksbergsgatan till nya, nybyggda, tillgängliga lokaler på Alsnögatan 7, tillsammans med RFSL Stockholm. Vi har ingått samboskap med förhoppningar om en lång gemensam samvaro och nya synergieffekter! Hela lokalen används av båda organisationernas medlemmar, medlemsgrupper och personal och ger möjlighet för nya samtal och samarbeten för framtiden.

RFSU Stockholms kansliverksamhet har vuxit betydligt de senaste två åren, och under hösten 2018 var 16 personer anställda som mest. Att växa ställer såklart helt nya krav på rutiner och organisation, och en hel del utvecklingsarbete har också ägt rum, vad gäller till exempel arbetsmiljöfrågor och administrativa system. Just som vi stänger böckerna för 2018 har kansliet börjat gå mot en större organisationsutveckling för att uppdatera de arbetssätt som inte längre möter behoven av en högintensiv och omfattande verksamhet.

Vi har fler verksamheter/projekt än någonsin tidigare och vi har sett en stor ökning i verksamheter som också riktar sig till vuxna. När vi sammanfattar året har vi nått drygt 8 000 personer med direkta insatser, varav drygt 7 000 unga! Sedan har ännu fler såklart nåtts av allt fantastiskt metodmaterial vi släppt ifrån oss!

BASVERKSAMHETEN OCH VILL DU?

2018 har varit ett förändringarnas år för Basverksamheten. Vi har fått utökade medel för att träffa unga med våldspreventiva insatser, och därmed kunnat hålla i fler Vill Du?-pass, vi har utvecklat vårt ordinarie sexualupplysnings-upplägg, utökat vårt samarbete med förbundskansliet och även tagit in en extern aktör för att utvärdera vår verksamhet. Sist, men inte minst, har vi även kunnat hälsa en ny kollega till arbetsplatsen som administratör inom Vill Du?-verksamheten. Sammanlagt under 2018 har vi träffat 4295

elever baspass och 1794 elever med Vill Du?-pass. Utöver dessa ordinarie skolpass träffade och pratade vi även med runt 100 unga på ungdomsfestivalen Livet är en festival. Det innebär att vi i år har träffat sammanlagt 6189 unga med sexualupplysning.

Vi har också träffat personal. Vi har vidareutbildat 30 lärare, 50 fritidspedagoger, 30 blivande lärare på Stockholms Universitet och även varit ett stöd till Hagsätraskolans sex och samlevnadsgrupp.

VI UPPDATERAR OSS SJÄLVA

RFSU förbundskansli jobbar för att landets lokalföreningar ska kunna samverka i större utsträckning och ha fler gemensamma rutiner. För oss blev det startskottet för att se över våra rutiner och landade i att vi har utvecklat vår informatörsutbildning och att vi har tagit fram ett standardiserat pass-upplägg för våra sexualupplysningspass. Detta är även ett led i att kunna kvalitetssäkra vår verksamhet.

Då Folkhälsomyndigheten beviljade oss medel för att genomföra en extern utvärdering av basverksamheten har vi under hösten haft ett samarbete med utvärderingskonsulten Splitvision research. De har observerat våra baspass, pratat med elever lärare och informatörer och vi ser mycket fram emot att ta del av resultaten i början av 2019 så att vi kan ta ytterligare steg i kvalitetssäkringen av vår verksamhet.

Under året utbildades 10 nya informatörer, och 18 informatörer fortbildades i vårt Vill Du-material.

EN UTÖKNING AV VÅLDSPREVENTION

För andra året i rad fick vi 2018 medel från Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad. I år beviljades vi nära det dubbla beloppet, vilket möjliggjorde att anställa en administratör, att hålla fler pass och att också träffa lärare för att prata om hur man kan motverka sexuellt våld och jobba för ömsesidigt, sjyst, sex!

LÄTTARE SVENSKA

När vi ser tillbaka på Lättare svenska-verksamhetens 2018 så kan vi konstatera att uppdraget har rullat in som tidigare, informatörerna har gjort ett strålande jobb (som alltid) och vi har överträffat målet som satts för året. Under våren undervisades totalt 301 elever på introduktionsprogrammen i Stockholms län. Målet för året var 250 elever men tack vare nära samarbete mellan Finnas där och Lättare svenska har vi fått möjlighet att träffa något fler elever än beräknat. 10 nya LS-informatörer har tillkommit till verksamheten efter en fortbildningshelg för informatörer i februari.

På bilden: informatörsutbildning för Lättare svenska

Vi har även satsat på kvalitetssäkring under 2018 vilket bland annat har bestått av att vi har erbjudit mer stöd och fler träffar för våra informatörer, en ökad nationell samverkan mellan LS-verksamheter inom RFSU, samt genomgång och skruvande av administrativa rutiner och system. Vi har även bidragit till, och tagit del av, Utvecklingsgruppen som består av informatörer som vill engagera sig mer i verksamheten genom att exempelvis delta i fort-

bildning, ta specialuppdrag och bidra till meto-
dutveckling. Det här har varit en start på något som vi upplever är roligt och utvecklande för informatörerna och som underlättar och stärker vår verksamhet. Utvecklingsgruppen fortsätter därför under nästa år!

Nytt för i 2018 har varit att vi i en betydligt större omfattning än tidigare har bidragit till kunskapshöjning av yrkesverksamma som möter vår målgrupp (barnmorskor, kuratorer och skolpersonal). Vi har fortsatt vår dialog med personal på ungdomsmottagningar genom rutinmässig kontakt i samband med våra skolpass men även genom att föreläsa på ett nätverksmöte för länets ungdomsmottagningar. Skolpersonal möter vi främst i samband med våra skolpass och de får då möjlighet att både auskultera undervisningen samt medverka till att hålla viss undervisning med stöd av det introduktionsmaterial som vi skickar ut inför besöken. Vi har även föreläst för lärare under hösten under en utbildningsdag hos KCSH (Kunskapscentrum för sexualitet och hälsa). Sammantaget har vi med dessa insatser träffat ca 120 yrkesverksamma under året.

FINNAS DÄR

Finnas där är ett samverkansprojekt mellan RFSU Stockholm och Framtid Stockholm som är en del av Stockholms stad. Tillsammans har vi tagit fram en processutbildning som riktat sig till boendepersonal som arbetar med nyanlända ungdomar i Stockholms län för att stärka ungas psykiska och sexuella hälsa. Målet med utbildningen har varit att ge boendepersonal ökad kunskap, nya verktyg och möjlighet att praktiskt öva och medvetet reflektera över sina färdigheter. Utbildningen har dessutom gett möjlighet till att nätverka och utbyta erfarenheter med personal från andra boenden.

Vi har också utvecklat informatörspass och utbildat informatörer för att hålla sexualupplysning med metoder anpassade för boendemiljö då vi i samband med utbildningsinsatsen till personal erbjudit ungdomarna som bor på boende möjlighet att få sexualupplysning från RFSU Stockholm.

Under 2018 har 83 boendepersonal genomfört processutbildningen Finnas där. Vi har också tagit fram och genomfört en kortare utbildningsinsats för 18 familjehem. Våra informatörer har mött 236 ungdomar med vår sexualupplysning anpassad för målgruppen.

Finnas där kommer att fortsätta under 2019 och kommer att bredda sin målgrupp och erbjudas till alla ungdomar och personer som jobbar med placerade unga i Stockholms län.

ARVSFONDSPROJEKTEN

TECKNA SEX

Det här året var projektets sista år med finansiering från Arvsfonden och avslutades i december 2018. I mars hade vi ett gemensamt lanseringsmingel med projektet Skapa bra-känsla för att lansera våra respektive metodmaterial.

Projektledarna Malin Kvitvær för Teckna sex och Jessica Hansson för Skapa bra-känsla.

Under året genomförde vi en informatörsutbildning med nytt upplägg - en kombination av basinformatörsutbildningen samt fortbildningen på lättare teckenspråk. Syftet med det upplägget är att kunna möta fler av de förfrågningar vi får in, där de flesta gäller pass på lättare teckenspråk vilket tidigare inte har varit i proportion med antalet teckenspråkiga basinformatörer jämfört med lättare teckenspråks-informatörer. Upplägget gav positivt resultat och mottogs väl bland informatörerna. Under hösten 2018 kunde vi som en följd tacka ja till nästan alla bokningar vi fick in.

Under året tog vi också fram ett internt material till våra lättare teckenspråks-pass. Det var dels en översättning till teckenspråk av övningen "Brev om rättigheter" från Lättare svenska-materialet, och dels ett metodunderlag som använder sig av Picto-bilder.

Ytterligare något att framhålla är vårt seminarium på Pride House under sommaren, som hade temat "Sexualupplysning på teckenspråk från ett rättighetsperspektiv". Under året har vi träffat: 9 deltagare i LSS-verksamheter, 39 unga, 94 elever på SFI/TFI (teckenspråk för invandrare) samt 19 ungdomsledare. Vi har också haft externa föreläsningar och seminarier för yrkesverksamma teckenspråkstolkare samt på teckenspråkstolksutbildningar, för totalt ungefär 80 personer. En siffra som är värd att framhålla är att den av Okej?-filmerna med högst visningsantal på RFSU:s Youtube-kanal har över 50 000 visningar, och det är filmen "Kan vi inte bara mysa?".

HEMMA - SEXUALUPPLYSNING FÖR FAMILJHEM

Hemma-projektet är inne på sitt andra projektår av tre (året sträcker sig till och med sista februari). Under året har vi främst arbetat med metodutveckling, som till exempel utveckling av utbildningsfilmer tillsammans med produktionsbolaget Verket. Filminspelningarna kommer äga rum under våren och till sommaren förväntas arbetet vara färdigt så att vi kan börja använda filmerna under kommande utbildningar. Stort fokus har även legat på arbetet med familjehemsutbildningen som vi även har testat och reviderat under hösten. Totalt har vi utbildat 50 familjehem, 54 personer.

Till vår hjälp i metodutvecklingen har vi bland annat haft en liten grupp familjehemsplacerade unga som vi har träffat vid ett antal tillfällen under året. Vid dessa tillfällen har vi diskuterat innehållet i såväl filmer, utbildning som skriftligt material. Dessa möten har varit oerhört givande och roliga och vi är så stolta och tacksamma över ungdomarnas bidrag!

Vi har även fått input till metodutvecklingen från såväl familjehem som yrkesverksamma inom Socialtjänsten. Ett sånt lite oväntat tillfälle att prata föräldraskap, sexualitet och hur vi kan stötta våra unga inträffade under våren då vi träffade ett gäng föräldralediga och deras bebisar i Tensta tillsammans med Svenska för baby.

På bilden: projektet Hemma på Svenska med babys verksamhet i Tensta

Under hösten genomfördes de första sammanhängande utbildningarna för familjehem. Totalt har vi genomfört tre familjehemsutbildningar i Stockholm, Örebro och Södertörns kommunerna och ytterligare tre kommer äga rum innan projektåret är slut. Utbildningarna har gått väldigt bra och vi har verkligen uppskattat de många fina och ofta personliga möten som skapats mellan oss och deltagarna och deltagarna sinsemellan.

Strax innan ledigheterna kring jul och nyår så började vår nya projektmedarbetare Emma, som kommer att ansvara för arbetet med utbildningen för yrkesverksamma inom Socialtjänsten. Det kommer att bli ett spännande arbete och vi planerar en första testomgång av den utbildningen i maj.

SEX I RÖRELSE

Nu är Sex i rörelse inne på sitt tredje och sista projektår. 2018 har använts till att möta den primära målgruppen och öka medvetenheten och kunskapen på olika sätt. Det har handlat om såväl skraddarsydda workshops (totalt ca 40 personer) som en veckovis samtalscirkel (ca 5 personer). Under senvåren arrangerades dessutom ett läger under namnet Det spritter i kroppen där vi under fem dagar lyfte sådant som rör sex, kärlek, kroppen och självkänsla. På lägret deltog 7 personer som själva lever med en normbrytande funktionsvariation. I Maj anordnades också en konferens som riktade sig till yrkesverksamma som i sin profession kommer i kontakt med personer och frågor som rör sexualitet och funktion. På den deltog ca 100 personer, av dessa hade ca 50 stycken en egen normbrytande funktionsvariation.

Den 1 augusti tillsattes ytterligare en projektledare och vi blev återigen två personer som jobbar i projektet. Sedan dess har vi jobbat hårt med att producera och slutföra det metodmaterial som projektet ska mynna ut i. Det handlar om att producera innehåll till en digital plattform/hemsida. I samband med detta har vi även påbörjat arbetet med att öka representationen av normbrytande kroppar på bild och film. Detta genom att bilderna på hemsidan fotograferas för det specifika ändamålet och genom de tre diskussionsfilmer som vi ska ta fram. Allt detta görs under de tre övergripande temana integritet, att njuta med kroppen och att träffa någon. Arbetet med detta fortsätter under våren och fram till den sista juni 2019 på projektet tar slut.

NYFIKEN

Nyfiken är ett nationellt projekt finansierat av Allmänna arvsfonden som syftar till att unga nyanlända (15-25 år) över hela landet ska få ökad kunskap om sexualitet, reflektera över normer kopplade till sexualitet samt få djupare förståelse för dessa normer. Projektet drivs av RFSU-förbundet tillsammans med lokalföreningarna i Stockholm, Göteborg, Umeå och Malmö.

Under året har vi fördjupat vårt samarbete med Statens institutionsstyrelse (SiS). Vi har utbildat personalgrupper på 7 olika institutioner runt om i landet och även träffat intagna unga på merparten av dessa. Stockholm har tillsammans med förbundet varit de i projektet som haft ansvar för det samarbetet och även varit delaktig i de flesta av utbildningarna.

Stockholm har även tagit fram en utbildning för socialsekreterare och utbildat ca 40 stycken på Uppsala kommun. Totalt har projektet utbildat 354 personer i personalutbildningar under året varav Stockholm har utbildat 110 stycken. Projektet har även träffat 631 ungdomar över hela landet. Stockholm är dock endast en liten del av detta då våra informatörer har fullt upp med verksamhet på lokal nivå men har ändå bidragit till pass i bland annat Lund, Södertälje, Uppsala, Gävle och Kalix. Totalt har Stockholms informatörer och projektledare mött 33 unga.

Projektet genomgick i början av året en stor personalomsättning. Stockholms projektledare fick därför under en stor del av året ta på sig att internutbilda nya projektmedarbetare i att kunna hålla personalutbildningar. Trots detta fick vi mycket extern verksamhet gjort och tack vare det står vi starkt rustade inför 2019, som är projektets sista år.

På bilden: Linus på plats i Kongo

I juni åkte Linus från kansliet till Burundi och Kongo Kinshasa tillsammans med organisationen ASOV. De har sedan tidigare verksamhet i Uvira i östra Kongo Kinshasa där de framförallt arbetar med kvinnor. ASOV har på senare tid identifierat att för att komma till bukt med problem som sexuellt våld och spridning av HIV räcker det inte att enbart prata med kvinnor utan även männen måste involveras. Därför tog de hjälp av Linus för att hålla en workshop om maskulinitet och sexualitet med ett 40-tal män i syfte att få dem engagerade i dessa frågor. Det föll väldigt väl ut – vi skapade stort intresse och de flesta uttryckte en önskan om att arbeta vidare och diskutera med fler män i deras lokala samhälle, precis i linje med vårt mål! Vi tittar nu på möjligheter till att fortsätta samhället och kunna bidra till fortsatt engagemang hos männen i Uvira.

Utöver maskulinitets-workshopen besökte vi en skola i Kongo och hade sexualupplysning med en grupp om ca 25 unga tjejer. Därtill var vi på ett flertal studiebesök i Bujumbura, huvudstaden i Burundi, samt medverkade i radio och andra intervjuer för att sprida ordet om vikten av sexualkunskap.

ÖVRIGT

På bilden: Linus med workshopdeltagare

SALONG VAGINA

Under 2018 har Teater Sällskapet och RFSU Stockholm haft ett lyckat samarbete med deras föreställning Salong Vagina som det går att läsa mer om här <http://www.salongvagina.se/>. Under november har vi i samband med deras föreställning mött 370 högstadie- och gymnasieelever i ett eftersamtal. Eftersamtalen har handlat om lustanatomi och rätten till den egna kroppen.

FRITIDSLEDARE SKARPNÄCK

Under en heldag i maj 2018 utbildade vi 30 fritidsledarstudenter på Skarpnäcks folkhögskola i hur man snackar sex med unga på fritidsgård, och vilka metoder man kan använda för att möjliggöra de samtalen. Utbildningsdagen blev mycket uppskattad och samarbetet mellan Skarpnäcks folkhögskola och RFSU Stockholm kommer att fortsätta under 2019.

KRIMPROJEKTET

Inom Krimprojektet har kanslipersonal deltagit i pass där vi träffat totalt ca 35 unga frihetsberövade.

ÅRSBOKSLUT

RFSU STOCKHOLM

802010-5964

RÄKENSKAPSÅRET
2018-01-01 - 2018-12-31

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Styrelsen för RFSU Stockholm, 802010-5964, får härmed avge årsbokslut för räkenskapsåret 2018.

Verksamheten

RFSU Stockholm arbetar för en tryggare och friare sexualitet i Stockholm

RFSU Stockholm är en lokalförening inom Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU). RFSU är en ideell organisation för sexualupplysning och sexualpolitik, som funnits sedan 1933. Organisationen är partipolitiskt, fackligt, och religiöst obunden och verkar för att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. RFSU Stockholm är RFSU:s största lokalförening med cirka en tredjedel av förbundets medlemmar.

Föreningens ekonomiska ställning

RFSU Stockholm har vuxit betydligt under 2018 och har tagit viktiga steg i utvecklingen som organisation. 2018 blev året då RFSU Stockholm äntligen lämnade de trånga lokalerna på Eriksbergsgatan, för att tillsammans med RFSL Stockholm flytta in i nya och för oss anpassade lokaler på Alsnögatan 7. Lokalkostnaderna har i och med denna flytt ökat betydligt, samtidigt som det var helt avgörande för verksamheten och arbetsmiljön att lämna de gamla.

RFSU Stockholm har en utpräglad projektekonomi och har i flera år arbetat med att säkra och bredda finansieringen av verksamheten, och under året har föreningen sökt medel för flera nya verksamheter. Nya finansiärer har tillkommit: vi har under 2018 sökt och beviljats medel av Socialnämndens organisations- och föreningsutskott, Stockholm stads Uppdrag psykisk hälsa samt Skolverket.

Vid årets slut har föreningen nio finansiärer som alla bidrar med en betydande del av de samlade intäkterna, där Allmänna arvsfonden är den enskilt största. De totala intäkterna ökar avsevärt jämfört med 2017 vilket beror på att vi drivit fyra egna arvsfondsprojekt samt medverkat i ett ägt av RFSU-förbundet, men också på att vi har medel från andra finansiärer som Utbildningsnämnden och Folkhälsomyndigheten. Den ideella verksamheten fortsätter att vara aktiv, och RFSU-förbundet förblir en viktig finansiär. Medlemsintäkterna under 2018 minskar dock på grund av långvariga problem med RFSU-förbundets medlemsregister som föreningen är beroende av. Vid årsskiftet gick det inte att få en siffra för hur många medlemmar som fanns i föreningen. Det medför att vi minskar i antal medlemmar men vi vet inte exakt hur mycket, varför vi gjort en prognos för utfallet.

Basverksamheten, där ojämförligt flest sexualupplysande pass genomförs och som är RFSU Stockholms största verksamhet, fick under 2018 medel för extern utvärdering från Folkhälsomyndigheten och fick jämfört med 2017 fördubblade medel från Utbildningsförvaltningen för att särskilt fokusera på samtycke, ömsesidighet och gränssättning. Efterfrågan av skolpass ligger kvar på en mycket hög nivå, och alla

gn

verksamheter sammantaget har vi under året nått över 7000 unga med sexualupplysning.

Föreningens ekonomi är vid 2018 års slut fördelad på fler projekt och finansiärer än vid någon annan tidpunkt i föreningens historia. Vid årets slut finns 14 tjänster på kansliet, varav nästan alla är heltid.

Framtida utveckling

Under 2018 avslutades två av arvsfondsprojekten och under 2019 avslutas två till. Två nya ansökningar är i beredningsfas för att fortsätta metodutveckling på nya arenor. Det är generellt nödvändigt att fortsätta utvecklingsarbetet med föreningens breddade finansiering då den omfattande projektekonomin är en i grunden sårbar konstruktion. Vi fortsätter nära kontakter med handläggare i kommun och landsting samt fördjupar vår verksamhet i områden såsom våldsprevention, vi har inlett dialog om IOP som möjlig framtid inom vissa av verksamheterna. Vi utvecklar samarbeten och skapar nya då vi är en efterfrågad aktör. I kombination med ett aktivt arbete för att värva nya och ta hand om befintliga medlemmar ser vi goda förutsättningar för en fortsatt stabil ekonomisk situation.

Flerårsöversikt

Belopp i tkr

	2018	2017	2016	2015
Intäkter	11 592	8 404	6 074	4 540
Balansomslutning	6 095	3 532	2 598	2 420
Eget kapital	1 173	1 116	1 056	677
Resultat	57	60	379	-34

81

Föreningens resultat och ställning

Bolagets resultat och ställning framgår av efterföljande resultat- och balansräkningar med noter.

Förändringar i eget kapital

	<i>Bundet eget kapital</i>		<i>Årets resultat</i>
Vid årets början	1 055 513	-	60 169
<i>Disposition enl årsstämmobeslut</i>	<i>60 169</i>		<i>-60 169</i>
Årets resultat			56 828
Vid årets slut	1 115 682	-	56 828

Bolagets resultat och ställning framgår av efterföljande resultat- och balansräkningar med noter.

7

Resultaträkning

<i>Belopp i kr</i>	<i>Not</i>	<i>2018-01-01- 2018-12-31</i>	<i>2017-01-01- 2017-12-31</i>
<i>Föreningens intäkter</i>			
Medlemsavgifter		110 000	193 850
Bidrag		10 167 945	7 454 493
Övriga Föreningsintäkter	2	1 313 615	755 517
Summa intäkter		11 591 560	8 403 860
<i>Verksamhetskostnader</i>			
Övriga externa kostnader	3	-4 197 485	-2 324 500
Personalkostnader		-7 261 256	-5 980 120
Av- och nedskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar		-75 830	-37 500
Summa rörelsekostnader		-11 534 571	-8 342 120
Rörelseresultat		56 989	61 740
<i>Finansiella poster</i>			
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		47	160
Räntekostnader och liknande resultatposter		-208	-1 731
Summa finansiella poster		-161	-1 571
Resultat efter finansiella poster		56 828	60 169
<i>Bokslutsdispositioner</i>			
Resultat före skatt		56 828	60 169
<i>Skatter</i>			
Årets resultat		56 828	60 169

Balansräkning

<i>Belopp i kr</i>	<i>Not</i>	<i>2018-12-31</i>	<i>2017-12-31</i>
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
Inventarier, verktyg och installationer	4	475 139	150 000
Summa materiella anläggningstillgångar		475 139	150 000
Finansiella anläggningstillgångar			
Andra långfristiga fordringar	5	316 666	-
Summa finansiella anläggningstillgångar		316 666	-
Summa anläggningstillgångar		791 805	150 000
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		185 787	673 454
Övriga projektfordringar		730 445	31 493
Övriga kortfristiga fordringar		51 126	64 837
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	6	183 534	431 207
Summa kortfristiga fordringar		1 150 892	1 200 991
Kassa och bank			
Kassa och bank		4 152 505	2 180 830
Summa kassa och bank		4 152 505	2 180 830
Summa omsättningstillgångar		5 303 397	3 381 821
SUMMA TILLGÅNGAR		6 095 202	3 531 821
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Eget kapital vid årets början			
Balanserat resultat		1 115 682	1 055 513
Bundet eget kapital			
Årets resultat		56 828	60 169
Summa eget kapital		1 172 509	1 115 682
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		351 733	503 804
Övriga kortfristiga skulder		129 593	87 207
Reserverade projektanslag		3 895 376	1 344 790
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	7	545 991	480 338
Summa kortfristiga skulder		4 922 693	2 416 139
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		6 095 202	3 531 821

81

Noter

Belopp i kr om inget annat anges.

Not 1 Redovisningsprinciper

Belopp i kr om inget annat anges.

Allmänna redovisningsprinciper och bokslutskommentarer

Årsbokslutet har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2017:3 om årsbokslut, i mindre företag, vilket kan innebära en bristande jämförbarhet mellan räkenskapsåret och det närmast föregående räkenskapsåret.

Avskrivningsprinciper för anläggningstillgångar

Avskrivningar enligt plan baseras på ursprungliga anskaffningsvärden och beräknad nyttjandeperiod. Följande avskrivningstider tillämpas:

Anläggningstillgångar	År
Immateriella anläggningstillgångar:	
Materiella anläggningstillgångar:	
- Möbler	10
- Larm installation	20
- Inventarier, verktyg	5

Not 2 Verksamhetsintäkter

Föreningsintäkter

	2018-01-01- 2018-12-31	2017-01-01- 2017-12-31
Medlemsavgifter	110 000	193 850
RFSU-bidrag	-	-
RFSU förbundet	497 002	493 400
Övriga intäkter	816 613	262 117
Summa föreningsintäkter	1 423 615	949 367

Projektintäkter

Basverksamheten (SIV)	2 168 058	1 544 643
Colour of Love	-	99 990
Politisk påverkan	33	23 002
Projektledarmiddag	1 997	2 213
Pride	98 975	58 698
Internationella gruppen	758	1 899
Love and Peace	3 150	1 500
Medlemsvärkning	-	-
Vulvgruppen	635	9 404
BDSM- och fetischism-gruppen	300	6 599
Kulturgruppen	1 568	5 678
Medlemskvällar	3 326	22 147
Studiecirkel	-	11 786
Lättare svenska	500 000	544 487
Skapa bra-känsla (Animationsprojektet)	94 897	766 972
Fria relationer	1 380	12 099
Teckna	1 502 293	1 718 196
HVB-hem	1 235 201	201 425
Sex i rörelse	1 722 437	1 187 543
Ungdomsgruppen	410	3 984
Stockholm Bipoc Womxn	4 010	10 552
Transfestival	9 517	4 692
Hemma	2 477 723	759 008
Drag workshop	-	11 459
Nyfiken (Alla unga undrar)	341 277	417 513
Skapargruppen	-	1 892
Föräldraskap	-	10 514
Internationella mandagen	-	16 598
Summa projektintäkter	10 167 945	7 454 493
Summa intäkter totalt:	11 591 560	8 403 860

Not 3 Verksamhetskostnader

Föreningskostnader

	2018-01-01- 2018-12-31	2017-01-01- 2017-12-31
Styrelsen (kongress, möten, utbildning)	69 712	124 941
Lokalhyra	150 489	87 170
Personalkostnader	1 144 202	828 353
Möbler, datorer mm inkl IT-support	184 200	102 367
Kontorsmaterial	1 127	17 587
Telefon, datakommunikation och porto	29 637	57 047
Revision	20 000	35 000
Bokföring	-	9 244
Konsultarvode	-	20 000
Övriga kostnader	134 130	82 803
Föreningskostnadstäckning från projekt	-866 203	-659 072
Flyttkostnader	499 332	182 187
Summa föreningskostnader	1 366 626	887 627

Projektkostnader

Basverksamheten (SIV)	2 168 058	1 544 643
Colour of Love	-	99 990
Politisk påverkan	33	23 002
Projektledarmiddag	1 997	2 213
Pride	98 975	58 698
Internationella gruppen	758	1 899
Love och Peace	3 150	1 500
Medlemsvärning	-	-
Vulvgruppen	635	9 404
BDSM- och fetischism-gruppen	300	6 599
Kulturgruppen	1 568	5 678
Medlemskvällar	3 326	22 147
Studiecirkeln	-	11 786
Lättare svenska	500 000	544 487
Skapa bra känsla	-	766 972
Fria relationer	1 380	12 099
Teckna	1 502 293	1 718 196
HVB-hem	1 235 201	201 425
Sex i rörelse	1 722 437	1 187 543
Ungdomsgruppen	410	3 984
Stockholm X	4 010	10 552
Transfestival	9 517	4 692
Hemma	2 477 723	759 008
Drag workshop	-	11 459
Nyfiken (Alla unga undrar)	341 277	417 513
Skapargruppen	-	1 892
Föräldraskap	94 897	10 514
Internationella mansdagen	-	16 598
Summa projektkostnader	10 167 945	7 454 493

Summa kostnader totalt:	11 534 571	8 342 120
--------------------------------	-------------------	------------------

Not 4 Inventarier, verktyg och installationer

	2018-12-31	2017-12-31
Akkumulerade anskaffningsvärden:		
-Vid årets början	187 500	-
-Nyanskaffningar	457 218	187 500
-Rörelseförvärv	-93 750	
-Avyttringar och utrangeringar	-	
Vid årets slut	550 968	187 500
Akkumulerade avskrivningar enligt plan:		
-Vid årets början	-37 500	-
-Återförda avskrivningar på avyttringar och utrangeringar	37 500	-
-Årets avskrivning anskaffningsvärden	-75 829	-37 500
Vid årets slut	-75 829	-37 500
Redovisat värde vid årets slut	475 139	150 000

Not 5 Andra långfristiga fordringar

	2018-12-31	2017-12-31
Akkumulerade anskaffningsvärden:		
-Vid årets början	-	-
-Deposition hyra till RFSL Stockholm	316 666	-
Redovisat värde vid årets slut	316 666	-

Not 6 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2018-12-31	2017-12-31
Medlemsavgifter	110 000	193 850
Supportavtal jan-februari	6 950	32 050
Övriga intäkter	66 584	96 233
Hyra februari-mars	-	109 075
	183 534	431 208

Not 7 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2018-12-31	2017-12-31
Revisionskostnader	35 000	35 000
Redovisning och bokslut	-	15 000
Avräkning sociala avgifter	142 085	107 237
Semesterlöneskuld	221 203	149 432
Upplupna löner	71 256	43 537
Övriga upplupna kostnader (kopiatorkostnader, kundfaktura, RFSL faktura)	76 447	129 419
RFSU bidrag, kvarstående medel	-	713
Summa upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	545 991	480 338

Underskrifter

Stockholm 2019 02 14

Balder Sarmentero
Ordförande

Lina Rengius Persson
Vice ordförande

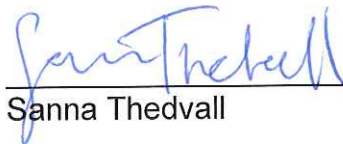
Frida Gumpert Herlofson

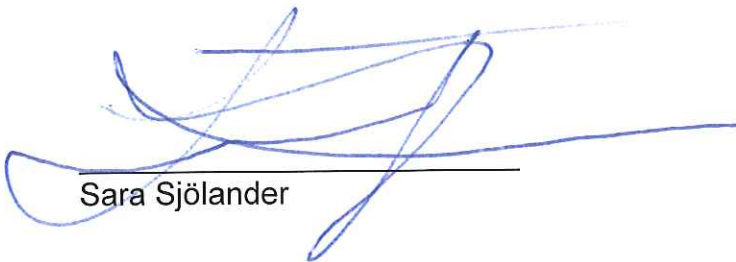
Martina Hallin HALLIN

Sofia Abrahamsson

Sanna Thedvall

Sara Sjölander

Min revisionsberättelse har lämnats 2019 -02-19

Erik Albenius
Auktoriserad revisor

Revisionsberättelse

Till årsmötet i RFSU Stockholm, org.nr 802010-5964

Rapport om årsbokslutet

Uttalande

Jag har utfört en revision av årsbokslutet för RFSU Stockholm för år 2018.

Enligt min uppfattning har årsbokslutet i allt väsentligt upprättats i enlighet med bokföringslagen.

Jag tillstyrker därför att föreningsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen.

Grund för uttalande

Jag har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Mitt ansvar enligt dessa standarder beskrivs närmare i avsnittet *Revisorns ansvar*. Jag är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Jag anser att de revisionsbevis jag har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för mina uttalanden.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsbokslutet upprättas och för att bokföringslagen tillämpas vid upprättande av årsbokslutet. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta ett årsbokslut som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av årsbokslutet ansvarar styrelsen för bedömningen av föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om styrelsen avser att likvidera föreningen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Revisorns ansvar

Mina mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsbokslutet som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller mina uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsbokslutet.

Som del av en revision enligt ISA använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer jag riskerna för väsentliga felaktigheter i årsbokslutet, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för mina uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar jag mig en förståelse av den del av föreningens interna kontroll som har betydelse för min revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala mig om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar jag lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar jag en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsbokslutet. Jag drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Om jag drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste jag i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsbokslutet om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsbokslutet. Mina slutsatser baseras på de revisionsbevis som

inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en förening inte längre kan fortsätta verksamheten.

- utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsbokslutet, däribland upplysningarna, och om årsbokslutet återger de underliggande transaktionerna och händelserna i enlighet med bokföringslagen.

Jag måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Jag måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland eventuella betydande brister i den interna kontrollen som jag identifierat.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Uttalande

Utöver min revision av årsbokslutet har jag även utfört en revision av styrelsens förvaltning för RFSU Stockholm för år 2018.

Jag tillstyrker att årsmötet beviljar styrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Grund för uttalande

Jag har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Mitt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet *Revisorns ansvar*. Jag är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Jag anser att de revisionsbevis jag har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för mitt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen.

Revisorns ansvar

Mitt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed mitt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot föreningen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot föreningen.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på min professionella bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att jag fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för föreningens situation. Jag går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för mitt uttalande om ansvarsfrihet.

Stockholm den 19 februari 2019

Erik Albenius
Auktoriserad revisor

Från: [Malin Lorensson](#)
Till: [Funktion UTBF Registrator](#)
Ärende: Ansökan om bidrag 2020 RFSU Stockholm
Datum: den 25 oktober 2019 13:28:26
Bilagor: [Bilaga 4. Budget för sökta medel RFSU Stockholm 2020.pdf](#)
[Bilaga 1. Underskrifter RFSU Sthlm 2020.pdf](#)
[Ansökan bidrag 2020 RFSU Sthlm .pdf](#)
[Bilaga 2. Kompletterande information till ansökan RFSU Sthlm.pdf](#)
[Bilaga 5. Preliminär budget RFSU Stockholm 2020.pdf](#)
[Bilaga 7. RFSU årsbokslut 2018.pdf](#)
[Bilaga 3. Utvärderingsresultat RFSU Stockholm 2020.pdf](#)
[Bilaga 6. RFSU Stockholm verksamhetsberättelse 2018.pdf](#)

Hej,

Se vår ansökan bifogad. Då vissa rutor i formuläret inte var möjliga att fylla i så har vi klippt bort de och skrivit fritext. Hoppas att det är tydligt.

Observera att Verksamhetsplan för 2020 inte existerar, och därför inte kan bifogas. Önskas något annat i dess ställe?

Allt gott!

Malin Lorensson

Projektledare sexualupplysning
RFSU Stockholm

Tfn direkt: 08-692 07 56, Tfn växel: 08-692 07 07

Besöks- och postadress: Alsnögatan 7, 116 41 Stockholm

Fakturaadress: Kund-id FRX6864, FE 301, 105 69 Stockholm eller inbox.lev.457067@arkivplats.se
www.rfsu.se/stockholm

På grund av allergier ber vi er att inte bära parfym, ta med nötter eller blommor vid besök i våra lokaler. Tack!

GÖR SKILLNAD. BLI MEDLEM.

Att skapa förutsättningar för att förändra och förbättra människors liv har varit RFSU:s drivkraft ända sedan starten 1933. Att vara medlem kostar bara 150 kronor om året och du får dessutom tidningen OTTAR som kommer ut med fyra nummer per år. Anmäl dig på www.rfsu.se/medlem

Rfsu Stockholms årsmöte 2019

Bilaga 1

Proposition: Verksamhetsplan för RFSU Stockholm 2019

RFSU Stockholm har en bred verksamhet som når ut till många av länets invånare. Styrelsen anser att den verksamhet som föreningen bedriver spelar en viktig roll i Stockholms utveckling och bidrar till ett hållbart och mer upplyst samhälle. Under 2019 ska RFSU Stockholm därför ta ansvar för att bidra till att de globala målen för hållbar utveckling uppnås. RFSU Stockholm är samtidigt en del av RFSU och vill bidra till hela förbundets utveckling. Verksamheten för 2019 ska därför ta avstamp i två dokument: RFSU:s Vision 2020 och FN:s globala mål för hållbar utveckling Agenda 2030. I Agenda 2030 ska särskilt fokus ligga på mål 3 – Hälsa och välbefinnande, samt mål 5 – Jämställdhet.

Ett särskilt fokusområde för 2019 är våldsprevention. Det finns en ökad efterfrågan på metoder och kunskap kring detta tema och det ska därför vara utgångspunkten i RFSU Stockholms deltagande i konferenser eller mässor, aktiviteter i sociala medier vid särskilt uppmärksammade dagar (exempelvis Internationella kvinnodagen eller Transgender Day of Remembrance) samt eventuella debattartiklar och liknande utspel.

Medlemmar och engagemang

RFSU Stockholm är en medlemsförening och medlemmarna är grunden i en långsiktigt hållbar och levande förening. Under 2019 ska RFSU Stockholm fokusera på att öka antalet medlemmar, behålla de redan befintliga och öka det ideella engagemanget i föreningen. Ett ökat medlemsantal ska uppnås genom att styrelsen ska planera och genomföra en medlemsrekryteringskampanj. För att försöka nå ut till nya målgrupper ska styrelsen se över vilka föreningar, organisationer och nätverk som skulle kunna vara samarbetspartners till RFSU Stockholm. För att behålla redan befintliga medlemmar och öka engagemanget ska styrelsen tillsammans med föreningssekreteraren se över hur vi kan sänka trösklarna för ideellt engagemang (exempelvis genom att formulera volontäruppdrag), tillgängliggöra organisationens formalia, normer och rutiner så att alla medlemmar känner sig välkomna, samt arbeta fram nya rutiner för medlemsvård. Medlemsutveckling och medlemsvård ska också vara en del av den femårsstrategi som ska tas fram under året.

Strategi

Föreningen saknar idag en mer långsiktig strategisk plan. Under 2019 ska därför styrelsen leda arbetet för att tillsammans med kansliet ta fram en femårsstrategi. Denna strategi ska innefatta:

- att uppnå en långsiktig och hållbar finansiering av föreningen
- medlemsutveckling: ett ökat medlemsantal
- medlemsvård och ett starkt medlemsengagemang
- att förankra föreningen i Stockholms kranskommuner
- ökad kännedom om föreningen

Kommunikation

Föreningen har ett behov av ett sammanhållet och planerat kommunikationsarbete, dels för att sprida det material och de metoder som kansliet tar fram, dels för att öka kännedomen om föreningen och nå ut till fler potentiella medlemmar. För att åstadkomma detta ska en kommunikatorstjänst upprättas på kansliet.

Politisk påverkan

Styrelsen ska under året ta ett samlat grepp kring arbetet med politisk påverkan. Det finns en ny politisk majoritet i Stockholms stad vars politiska prioriteringar särskilt behöver följas. Det politiska påverkansarbetet kommer bland annat att ske genom en översyn och eventuell uppdatering av de politiska programmen (bilaga 3), samt enskilda möten med kommun- och landstingspolitiker.

Sexualupplysning

Föreningens upplysningsverksamhet kommer under 2019 i högre grad rikta sig mot vuxna för att genom dem nå ut till unga. Det handlar exempelvis om fritidsledare, personal på HVB-hem och lärare. För att kvalitetssäkra upplysningsverksamheten ska kansliet ta del av forskning kring ämnet, bland annat genom att besöka National Sexual Health Conference i Chicago. Utöver de metodutvecklande projekt som föreningen redan driver ska existerande metoder kvalitetssäkras genom att implementera resultaten från den utvärdering av basverksamheten som genomfördes 2018. Under året kommer kansliet även att lansera nya metodmaterial och arbeta för att sprida dessa till berörda målgrupper och allmänheten.